

शिक्षक

असोज २०६६

- विश्लेषण: 'गुरु' र 'शिक्षक'
डा. विद्यानाथ कोइराला
- कक्षाकोठा: कसरी पढाउने
१० कक्षाको विज्ञान ?
जयप्रकाश श्रीवास्तव

सरकार-शिक्षक सहमति

शिक्षकको मात्र 'दिवस' छैन

विशेष रिपोर्ट: पृ. २८

शिक्षकको नयाँ तलबमान | विद्यार्थीलाई 'तपाईं' भन्न संघको आग्रह

AIMING TOWARDS HIGHEST RANK IN

THE WORLD

Join **Citizen College**

Develop Your Career in Business Administration

ADMISSION OPEN

BBA

Pokhara University

**CITIZEN
COLLEGE**

| Entrance Date: 31st Bhadra, 2066 |

Satdobato, Next to Swimming Pool, Lalitpur
Tel: 015536298, 5530889, 015545685

Run by Aberdeen Group

**You trust
we deliver**

High Performance Banking
www.standardchartered.com

Standard Chartered

Standard Chartered
Bank Nepal Limited

सिंहकोट मण्डल
बि.सं.सं. १९७३

शिक्षक-सरकार सहमति आन्दोलन रोकियो

सरकार शिक्षक वार्ताले शिक्षकका पेशागत संघसङ्गठनले अधिसारेका अधिकांश माग पूरा हुने ढोका खोलेको छ। वार्तामा भएका सहमति कार्यान्वयन हुँदा सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकहरूले भोग्दै आएका अधिकांश समस्या समाधान हुने विश्वास गरिएको छ।

पृष्ठ ८-९
बाबुराम विश्वकर्मा

आवरण तस्विर: सरकार र शिक्षक प्रतिनिधिबीच शिक्षा मन्त्रालयमा भएको वार्ता।

आवरण तस्विर: पूर्णा श्रेणी

शिक्षकको मात्र 'दिवस' छैन

शुभ विजया

नेपाली हिन्दूहरूको ठूलो चाड विजयादशमी २०६६ को सुखद उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण शिक्षक, छात्रछात्रा र अभिभावकहरूमा मङ्गलमय शुभकामना।

शिक्षक मासिक
परिवार

गतिविधि

शिक्षक र शिक्षकबीच अन्तरक्रिया ■ सार्क शिक्षक महासंघमा जवाली र अधिकारी ■ लाइसेन्स खारेज गर्न सकिने: शिक्षामन्त्री ■ अभाव तालिमप्राप्त शिक्षकको ■ विद्यार्थीलाई 'तपाईं' भन्न आग्रह ■ शिक्षक लाई विज्ञहरूको सुझाव : सकारात्मक सामग्री बढी दिइयोस्! ■ शिक्षकले लट्टी भौँचे **पृष्ठ ११-१४**

पिटेर पढाउने दिन गए !	चोलेन्द्रकुमार पण्डित	१५
विशेष शिक्षकका विशेष समस्या	जयराम गौतम	१६
सर्वोत्कृष्ट सृष्टि	ध्रुव सिम्खडा	२०
जिन्दगीभर पढाइरहुँ जस्तो लाग्छ	श्रीलाल साह	२२
गुरु र शिक्षक : को, कति र के बनौ ?	डा. विद्यानाथ कोइराला	३३
शिक्षक दिवस : किन र कसरी मनाउने ?	राजकुमार बराल	३५
देशलाई चाहिएका उत्तम सर	दीपक रौनियार	३७
जैविक विविधतामा हाम्रो विश्व कीर्तिमान	डा. तीर्थबहादुर श्रेष्ठ	३८
अभिलेख : शिक्षकको नयाँ तलबमान	-	४३
सबैको तलब बराबर	कलेन्द्र सेजुवाल	४४
टिपिएका 'टिप्स'हरू	सुबोध राणा	४५
पढ्ने बानी यसरी बढाउन सकिन्छ	पदम गौतम	४६
दशकक्षाको विज्ञान : सञ्चालन र मूल्याङ्कन कसरी गर्ने ?	जयप्रकाश श्रीवास्तव	४८
How to Write Exactly What We Mean	Laxman Gnawali	५५

स्तम्भ

विषय-सन्दर्भ २, हेराइ-बुझाइ ३, सुझाव र प्रतिक्रिया ४, फुर्सद ५९, जम्काभेट ६४

हिमाल एसोसिएसनका लागि वसन्त थापा द्वारा प्रकाशित, अतिथि सम्पादक: राजेन्द्र दाहाल
सल्लाहकार सम्पादक: केदार शर्मा, सहायक सम्पादक: सुदर्शन घिमिरे, विशेष संवाददाता: बाबुराम विश्वकर्मा

कार्यालय: शिक्षक मासिक, पाटनढोका, ललितपुर, पो.ब.नं. १६६, ललितपुर, फोन: सम्पादकीय- ५५४३२५२, व्यापार/विज्ञापन- ५५४८१४२, ग्राहक गुनासो- ४२६५६८६
फ्याक्स: ५५४१९९६, ईमेल: mail@teacher.org.np, वेब: www.teacher.org.np मुद्रण: जगदम्बा प्रेस, हात्तीवन, ललितपुर

कृतज्ञताका लागि शिक्षक दिवस

सामान्यतया 'शिक्षक दिवस' भन्दा शिक्षकको सम्मानमा मनाइने दिवस भन्ने बुकिन्छ। तर, शिक्षक दिवस शिक्षकहरूको मान-सम्मान र प्रतिष्ठाका लागि मात्र मनाउनुपर्ने कुरा होइन, यसको आवश्यकता सिद्धै समाजका लागि छ। समाजलाई गुणग्राही बनाउनका लागि पनि यो दिवस मनाउनुपर्छ।

संसारमा सबै कुरा किन्न र बेचन पाइँदैन। तर, बजारको 'बेस्ट फ्रेंड' मानिने सञ्चारमाध्यमले संसारमा उपलब्ध प्रायः सबै कुरालाई किन्न र बेचन सकिने 'वस्तु'का रूपमा प्रस्तुत गर्ने गरेका छन्। पढेर योग्यता बढाउनभन्दा योग्यताको प्रमाणपत्र हत्याउन खोज्ने र चाहेको कुरा नपाउँदा शिक्षकलाई कुट्ने र विद्यालयमा आगो लगाउने प्रवृत्ति बढेको छ। मानिसलाई भौतिक कुरा धेरै चाहिएको छ र नपाउनेवित्तिकै अभिव्यक्त हुने आक्रोशको रूप पनि पूर्ण भौतिक हुनथालेको छ। दोष किन्ने वा किन्न खोज्नेहरूको मात्र होइन सबै कुरा बेचन खोज्नेहरूको पनि छ। सबै भएर समाजलाई किनबेचमय बनाउने क्रम जारी छ।

यसरी भौतिकताको साम्राज्य दिनहुँ विस्तार भइरहेको छ। प्रकृतिप्रदत्त हावा र प्राण धान्ने पानी समेत धेरै पैसा हुनेले राम्रो उपयोग गर्न पाउने र पैसा खर्च गर्न नसक्नेले नराम्रोमा चित्त बुझाउनुपर्ने भएपछि द्रव्यपिशाचले दाहा गाड्न बाँकी ठाउँ छैन भन्दा हुन्छ। ज्ञान र सीप पनि पैसा अनुसार नै सिक्न पाइने भएपछि शिक्षक र विद्यार्थी अर्थात् गुरु र शिष्यको सम्बन्धमा पनि भौतिकताको जालो लाग्न पुगेको छ। आज कसैले "शिक्षकले तलव लिएर बेचेको ज्ञान मैले शुल्क तिरेर किनेको त हुँ नि" भन्छ भने त्यो उसको गल्ती मात्र पनि होइन।

आदर्शवादी भएर शिक्षाको व्यापारीकरणको विरोध गरेर मात्र पनि हुँदैन। तलव र सुविधाविना, विद्यार्थीले दिएको सिधाका भरमा चलने गुरु र गुरुकुले कथाले सबैको चित्त बुझाउन सकिँदैन। त्यसैले हाम्रासामु दुईवटा विकल्प छन्- पहिलो; भौतिकताका सबै शर्त स्वीकार्नु र त्वं शरणम् गर्नु, दोस्रो; सकेसम्म प्रतिरोध गर्नु, मानिसका मनमा जरो गाड्न थालेको भौतिकवादितालाई काँटछाँट गर्दै गर्नु र विषवृक्ष बनेर हुर्किन नदिने प्रयास गर्नु।

कसरी गर्न सकिन्छ त यो काम ?

यसका लागि आवश्यक कुरा हुन्- गुणग्राहिता र कृतज्ञता भाव। 'किन्न नपाइने कुरा' पाइसकेपछि मानिसले फर्काउन सक्ने यिनै अमूर्त भावहरू मात्र हुन्। यी भावहरूले मानिसको गर्धनलाई लचिलो बनाउँछन्, उसको अहङ्कारलाई नरम

बनाइदिन्छन् र उसको सामाजिक सम्बल (सोसल क्यापिटल) बढाउनका लागि बल र मल प्रदान गर्छन्।

'शिक्षक दिवस' को सम्झना यसै सन्दर्भमा भएको हो। हामीकहाँ शिक्षासम्बन्धी विभिन्न पर्व र अवसरहरू नभएका होइनन्। परम्परादेखि मनाइँदै आइएका सरस्वती पूजा र गुरुपूर्णिमा र पछि मनाइने थालेका साक्षरता दिवस, शिक्षा दिवसहरू शिक्षासम्बन्धी नै हुन्, तर यीमध्ये कुनैले पनि सरकारबाट 'शिक्षक दिवस' को औपचारिक मान्यता पाएका छैनन्। 'शिक्षक दिवस' राम्रोसित मनाउने हो भने यसले शिक्षकहरूको मर्यादा त बढाउँछ नै, बालबालिकाहरूमार्फत समाजले पनि गुणग्राहिताको पाठ सिक्छ। यस्ता कार्यक्रमहरूबाट व्यापारीकरणले बिटुलेको शैक्षिक जगतलाई सड्याउन पनि मद्दत पुऱ्याउँछन्।

'शिक्षक दिवस' नतोकेको वा नमनाएको दोष सरकारका थाप्लामा मात्र जाँदैन। आफ्ना आदर्श शिक्षकहरूको अनुकरण वा प्रशंसा गरेर र कदाचित अनादर्श शिक्षक पनि छन् वा थिए भने ती जस्तो बन्दिनँ भन्ने प्रतिबद्धता गरेर यो दिवस राम्रोसँग मनाउन सकिन्छ।

तर 'शिक्षक दिवस' नतोकेको वा नमनाएको दोष सरकारका थाप्लामा मात्र जाँदैन। आफूकहाँ मनाई आइएका शिक्षासम्बन्धी दिवसहरू बाहेक अन्तर्राष्ट्रिय शिक्षक दिवस (अक्टोबर ५) पनि छ। तर, विभिन्न संघ-सङ्गठनमा आवद्ध शिक्षकहरू आफैँले पनि सबैलाई सहमत गराएर शिक्षक दिवस मनाउने अग्रसरता लिएका छैनन्। शिक्षक दिवस कुन दिन मनाउने भनेर टुङ्गो गर्नुपर्ने शिक्षकहरूले नै हो। मनाउन थाल्ने पनि उनीहरूले नै हो। आफू विद्यार्थी नरहेको कुनै पनि व्यक्ति शिक्षक हुँदैन। त्यसको अर्थ हो, उसका पनि शिक्षक हुन्छन्। शिक्षकहरूले शिक्षक दिवसको थालनी गर्ने हो भने यो

दिवस मुलुककै सबैभन्दा भव्यतापूर्वक मनाइने दिवस बन्न सक्छ। सार्वजनिक र निजी स्कूलका दुई लाखभन्दा बढी र उमाविका समेत लाखौंको सङ्ख्यामा रहेका शिक्षक र दशौं लाख विद्यार्थीहरू यो दिवस मनाउने अभियानमा सहभागी हुनसक्छन्। आफ्ना आदर्श शिक्षकहरूको अनुकरण वा प्रशंसा गरेर र कदाचित अनादर्श शिक्षक पनि छन् वा थिए भने ती जस्तो बन्दिनँ भन्ने प्रतिबद्धता गरेर यो दिवस राम्रोसँग मनाउन सकिन्छ।

यतिबेला आवश्यकता दुईवटा मात्र छन्, शिक्षक दिवस शिक्षकहरूले मान पाउने दिन मात्र नबनोस्, अरु धेरै मान-सम्मान पाउनका लागि अरु समर्पित भएर काम गर्न प्रतिबद्धता दोहोर्न्याउने दिन पनि बनोस्। अर्को, अरु महत्त्वपूर्ण कुरा छ, त्यस दिन विदा नहोस्- त्यो दिन शिक्षक र तिनका पहिलेका र अहिलेका विद्यार्थीहरूबीच सद्भाव बढ्ने दिन होस्। शिक्षक दिवसले शिक्षक तलवी कर्मचारी वा शिक्षाको खुद्रा व्यापारी मात्र होइन भन्ने कुरा स्थापित गरेरै छाडोस्।

भान्साकोठा र कक्षाकोठा

एउटा प्रतिष्ठित उद्योगले आफ्ना कामदारलाई उत्प्रेरित गर्नका लागि तालिम दिने निर्णय गर्‍यो। उपलब्ध प्रशिक्षकहरूमध्येमा सबैभन्दा कहलिएका प्रशिक्षकलाई उद्योगमा आमन्त्रण गर्‍यो।

प्रशिक्षक आए। तर, तालिम कक्षभित्र प्रवेश गर्नासाथ उनी खड्क भए। हल खाली थियो। नजाने कुन कारणले कामदारहरूले तालिम बहिष्कार गरेका थिए। खाली अघिल्लो लहरको एउटा कुर्सीमा एकजना मानिस बसिरहेका थिए।

प्रशिक्षकले उनलाई सोधे, “तपाईं को हुनुहुन्छ?”

जवाफ आयो, “म यसै उद्योगको चमेनागृहको भान्से हुँ।”

“तपाईं एकलै हुनुहुंदोरहेछ, तालिम सञ्चालन गरौं कि नगरौं?”

“खै हजुर, म त सामान्य मान्छे, हजुरको कुरा त म के भन्न सक्छु र, तर मेरो पेशामा भने यस्तो प्रश्न सोधिँदैन। खाना खाने ठाउँमा एकैजना मात्र भए पनि म खाना पस्किन्छु।”

भान्सेको कुराले प्रशिक्षकको मन छ्यो। उनी सम्पूर्ण मनोयोगका साथ तालिम सञ्चालन गर्न थाले। उनले सधैंभन्दा अरु बढी मेहनत गरेर पढाए।

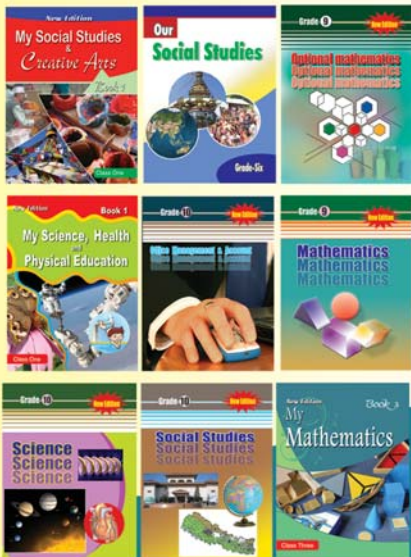
तालिम सकिएपछि प्रशिक्षकले सोधे, “तालिम कस्तो लाग्यो?”

प्रशिक्षार्थीको सरल जवाफ थियो, “हजुर, मैले अघि नै निवेदन गरेको थिएँ, म त सामान्य मान्छे भनेर। खाना खाने ठाउँमा एकैजना मात्र भए पनि म खाना पस्किन्छु, तर खाने मान्छे आएनन् भन्दैमा सबै खाना एकैजनाका भागमा भने पस्किनन्।”

भारतीय कथाकार विक्रम कार्केको ब्लग
vikramkarve.sulekha.com बाट
साभार

कथा सार: शिक्षकका लागि विद्यार्थीको सङ्ख्या महत्त्वपूर्ण होइन र हुनुहुँदैन। सबभन्दा महत्त्वपूर्ण कुरा हो रोचक र उपयुक्त शिक्षा। शिक्षकले निश्चय नै धेरै कुरा जानेको हुन्छ तर उसले कक्षालाई पाण्डित्य प्रदर्शन गर्ने ठाउँ बनाउनुहुँदैन।

प्रकाशित भयो ! प्रकाशित भयो !! प्रकाशित भयो !!!

नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र जनक शिक्षा सामग्री केन्द्र लिमिटेड
सानोठिमीबाट तयार पारिएको अंग्रेजीमा अनुवादित
नयाँ संस्करणका कक्षा १ देखि कक्षा १० सम्मका सम्पूर्ण विषयका
पाठ्यपुस्तकहरू बजारमा आइसकेको
कुरा सबै अभिभावक र विद्यार्थी वर्गमा
अनुरोध गर्दछौं।

नेपाल साहित्य प्रकाशन केन्द्र

आनन्द नैरव मार्ग घर नं ८८, ज्ञानेश्वर, काठमाडौं
फोन: ८८३५८५६, ८८११६५२, ८८१०७०८, फ्याक्स: ८७७-१-८८२०८२०
इमेल: nspk@mail.com.np

kl'tlqmf / ; %fj

c:yfolsf] ; d:ofnf0{

..yfol ; d:ofn gagf0of] \ 0
 gSsnl kdf0kqsf] e/df lzlfs agsf
 sxl .etljfnlx;nf0{tl:a/; lxt ; fj hlg
 u/\$f]df -cfj/0f ; dfrf/ ebf@)^
 - lzlfs nf0{ ; fwj fb 0 gSsnl kdf0kq
 af\$] lzlf0f h:tf] ; hgzln kzfdf
 kj z ug{To; }klg cldo ck/fw xfl].
 To; dfl y o:tf] s[onf0{/fhgllts ; Af0f
 kkt xg' bzs} nflu 3fts xfl]. xfn
 lj Bfnox;nf0{ lj t/Of e0/xsf lzlfs
 b/agblsf /xft srfx; nfvf} kdf0f
 lsgar e0/xsf] eG] af/df klg lzlfs
 n] vfh u/l ksfzg u/f] \.

cfhsf] lj 1fg / klj lwsf] oduf lzlf
 / lj 1fg-klj lw dGafnosf] g]tj ; DxfNg
 xdf] sg} klg /fhgllts kf6{/ g]fx;
 cl3; g] u/\$f] kf0Psf] 5g . /fhgllts
 kf6{/ g]fnf0{ dGql kbsf] efua0f
 ldnfpgsf] nflu kl5Nnf] 5gf0sf] zkd
 kg] u/\$f 5gVzlf / lj 1fg tyf klj lw
 dGafno . kf6{/ g]fx sfostf;sf]
 etl\$0b\$] zkd dfq klxrfg agfpg
 afWo 5- lzlf dGafno . To; h] cf'gf]
 j f cf'gf] kf6\$] efudf kgf{fy} lzlf
 dGafnonf0{ cf'gf] latf{ 7fg yfNgxG5
 xdf] dGaldxf0x; 0 j ifkR5] lj Bfyl{
 ; aVof / lj ifout cfj Zostfsf] cfwf/df
 b/agbl ldnf u/l lzlfs kbsf] :yfol
 kkl't{uogkdf pxf; j ifkDd c:yfolsf]
 ; d:ofnf0{ aN%0/xg rfxgxG5- tfls
 lj leG eg; g / khfegsf] cfwf/df
 r]af6f6 lgoQm ePsf cf'gf sfo\$tf]
 / cf; kf; x;nf0{ ; j tM :yfol u/fpg
 / sof] \. gq sh] /f\$] 5 vNnf
 kl't:kwf6 :yfol kkl't\$] nflu lj 1fg
 vhfpg <krf; kl'tzt b/agblsf sfo\$

c:yfol lzlfsx;nf0{ :yfol u/l af\$
 krf; kl'tzt b/agblsf vNnf kl't:kwf6
 lzlfs lgoQm ug{eg} rf/ j if{cuf8
 g} cf6tl/s kl't:kwf{ u/f0Psf] xf0g <
 Tolta]f g]af\$ krf; kl'tzt b/agblsf
 vNnf kl't:kwf{u/fpg sh]/f\$]lyof<
 lzlf0f kzfdf kj z ug{nf0; 0; nf0{
 5\$af/ bVg]/ c:yfolsf]; d:of ; dfwg
 gu/l vhf kl't:kwf{u/fpg grfxg] dGql
 dx]onf0{ :yfol kl't:kwf6 lzlf0f
 kzfdf kj z ug{clenlff af\$} j ifkV
 z]lfs of]otfsf kdf0kq / lzlf0f
 cgdltkqsf] rf^ af\$} kl'tlff/t nfvf}
 kl'tefj fg of fx;af/] hfgsf/L 5g <

d s] s/f b]jfsf ; fy eG ; S5'
 eg]; fdbflos lj Bfnodf sfo\$ t clwsz
 lzlfsx; vNnf kl't:kwf6 :yfol xg
 of]o / ; lfd 5g\ . cf6tl/s kl't:kwf6
 c; km xgfsf] sf/Of pglx; cld
 ePsf] xf0g, krf; kl'tztsf]; ldf
 lgw{0f ul/Psf] xfl]. pglx; ; E j ifk\$]
 lzlf0f cgej dfq xf0g bhgf6s kkt
 u/\$f]; jfsnlg kg]tful tlnD 5 .
 Tolt drq xf0g cWofkg; E; E} xfl; n
 u/\$f] yk z]lfs of]otf; d] 5 . cf'g}
 lfdtsf] cfwf/df cWooog u/l z]lfs
 of]otf xfl; n u/\$f lfdtj fg\ c:yfol
 lzlfsx;df vhf kl't:kwf6 :yfol xg
 g; lsgleo /0 klg 5g . xfl r]af6f6
 lzlf0f kzfdf kj z u/\$f sxl slt
 lzlfsx; cf6tl/s vNnf kl't:kwf6 le8g
 cj Zo 8/fp5gVclg hflu/ ; Ylft /Vg
 lgotj z c:yfol lzlfssf]; d:ofnf0{
 cg6tsfn; Dd nDafpg rfxG5g\ . t; yf
 lj leG zlon\$bx;sf]; Af0fdf k}f vr{
 u/} xfl] yf gSsnl kdf0kqsf] cfwf/df
 xfl] \ lzlf0f kzfdf kj z u/\$f ; lldt
 .etljfnlx;sf] kl'k]f0f ug{ c:yfol
 lzlfssf]; d:ofnf0{ /fhgllts/Of u/l
 j ifkDd nDafpg] sh]0f gul/of] \.

uoff zdf{e\$/f0{
 gjf aj3f/L-& ; fhV0a'

; fdbflos lj Bfno sdhf] 5ggl

xdf] bzf lghl lj Bfnox;sf] k;+
 a19/x\$] a]hf pQd ; -h]h] z?
 ug{Psf]; dtt lj Bfnosf] kkl't ; fpg
 c]sf]/z//s df cWooog ug]d]sf kPF.
 To; lj Bfnon]; DkG JolQm] x;sf]
 elgg]lghl lj Bfnox;nf0{/df] rgt]
 lbPsf]/x\$. xg klg cfh xdf] bzf
 ePsf x/\$ /fhgllt1, ; lrj, j/l/7
 sdff/L, k]Wofks, 8fS6/, 0l-hlgo/

efj gfsf] syf / ; kmntfn] dg 5f0f]

lzlfs dfl; ssf] !^cf+
 -; fpg_ cl xft kb{cToGt
 dld\$ nfluor] . pQd ; /
 sd\$ afal zlif\$ c]tu\$
 efj gf tdf^sf] hljgsxfgl
 k9bf vZlsf ; fy}uxe/l
 cf' cfof] . vZl efj gfsf]
 ; kmntdf eg] bMl efj gfsf]
 ; a]ifzln hlj gofqf by] .
 bMl dfq xf0g, efj gfsf]
 aRb]vsf] cdf-afsf] dfof
 ddt]lj gfsf] hljg / k0e/l
 vfg gkP/ s0f]kn latfPsf]
 k9bf t d]f] cdf6af6 a//{
 cf'f'f 19sf v; . of]
 kl8fn] efj gfsf] d0' slt; Dd
 bVof] xfhf= u cfdfn] bf] fl]
 laxu/l hff cdfafaf] dfof
 ddt]lj gf a:gkbf\$] kl8f
 s:tf]/Xof] xfhf 0%g} To; df
 bf] fl] afah] af]8af6 56fP/

hf] sf] klg lghl lj Bfnosf lj Bfyl{
 cj Zo xf0gg\.

k/Gt' cfh ; ddf0 3/ vr{h6fpg
 wf}wf] kg] gkfnln] klg km]gsf nflu
 tyf ; dhdf .s-h; 0 eG] zAbaf6
 argsf nflu klg ; fdbflos lj BfnofGf
 lghl lj Bfno /f]g' aNlotf ePsf] 5 .
 csf]s/f xdl k; ndf ; fdfg lSg hff
 k; nh]p:t}/ pxl ; fdfgnf0{cnu-cnu
 dNo eGof] eg] hf] sf] klg a9l dhf
 eg\$] j :t'g]/fd] c; n / dNoj fgVf]
 eg] p:t}; fdfgnf0{klg a9l dhf lt/]
 lS5f; xdf] cghfsgf] km0f Jofk/lN]
 ln0/x\$] xdfn0f{kQ} xG .

lzlf lzlf To:t} ePsf] 5 .
 PSSo;f} ztAbl lj 1fkg Jofkf/sf]
 ztAbl /x\$. lghl lj Bfnosf] thgdf
 sg ;fdbflos lj Bfnon] lj 1fkg u5{<
 nufglj gfsf] cdbf gsf] dxlfj Gog x65 .
 x/\$ dflg; n] ; sf/flds lzlf klf
 u/\$f sf/of gsf/flds s/ftkm{ dfq
 b[6 / lj rf/ hfg] u5{. ctm pm vr{
 ug{klt:kwf{u5{. b0}6f levf/lx; klg
 Pscsfef s; n] a9l sdf0 u\$of] eg/
 ; f\$df klt:kwf{u5{eg} lghl lzlf t
 /fHon] g} k-to lbPsf] Jofkf/ xf]. t/

;fwf/of :shdf egf{ubf\$}f]
 lfof efj gfnf0{slt kl8fbos
 eof] xhf] <ol / o:t} xhf/f+
 bMv kl8f ; x} eP klg 7hf]
 ; a\$if\$; fy efj gfn] cf'gf]
 bMvbfol hlj gdf lj lzlf
 >0ldf P; Pn; L p0lof{u/} }
 5f]8g\ . lxnfhf0{lr/} ; Gb/
 sdnsf] kmh kmq 5f]85 .
 efj gfn] klg cf'gf] kltef
 kmqP/} 5f]8g\ . ; a\$if\$zn
 hlj g latf0/x\$sl efj gfn]
 kltef To; } dfq /xg ; Sbg
 eGg] s/f cf'gf] cys\kpf;
 / dxgtaf/f k;6d0lbPsl
 5g\ . 8fS6/ aGg] efj gfsf]
 dgsf] ; f' k/f xcf] \
 clg elj iodf uP/ nfvf+
 tf/fx;sf] ; fdGg] pgl rGb]
 agl rldspg\ . ; dGgt
 elj iosf] zEsdfg U

s/g; * ; tf/ .lj j zlf
 ; b7klZrdf-rn Sofbk ;
 wgu9L, shfml

klg Vofn u/f} kdf0fkq . :gfts tx; Dd
 lghl lj Bfnosf lj Bfyl{culf8 xhf]g\ .
 :gftsQ/ tx k/f ug]nf\$; jf cfofudf
 gfd lgsfNg] uof:t/lo JolQm] vfh]l ubf{
 ;fdbflos lj Bfno kSs} culf8 5 . of]
 tYof] s; n] vhf; f ug] <s} :gfts tx
 dfq] lzlf sf] cl6td laGb' xf] / <

ch\$kjfb 9Efg
 >l vf6dlG/ klfj, lqgk-!%, pbok/

.pQd ; -h]hsf] ; fdlos cleofgM
 ; o ?kpfef :t/lo lzlf U zlf\$sf]
 cfj/of n] k9g kpfef vzL nlf0f].

pQm n] yaf6 lzlfssf] nugzIntf
 lzlforklt slt; Ddsf] xgkb5 eGg]
 s/f k;6 ePsf] 5 . o; /L g} ; DkOf{
 lzlfns] cf'gf] k;6klt pbf/ eP/
 lzlf0f sfo{u/} elj iodf cjZo klg
 xdf] b;6sf] zlf\$ uof:t/ a9g] yof].
 pQd ; /sf] ; a\$if\$lo ; kmrtaf6
 ; DkOf{ lzlf0f k;6sdl6] gofF/ gfhf]
 1fg lng ; Sgkb5 .

kkl; * ; tf/ .s/g
 sfblufP lj zink/-\$, a}8L

..o ?kpfef :t/lo lzlf0f l/kf{
 k9k15 pQd ; /n] ug] ePsf] h:t}
 ul/a Pj +k518Psf ju\$sf nflu
 s\$ ug] k;6klt kPsf] dx; ; u/\$l
 5 . gkfsf] ; Gbedf sd zNsd
 uof:t/lo lzlf lng+lbG c; Dej 5
 eGg] dfGott /Vg;sf nflu ulnrf]
 hjfkm ; flj t xgk\$] 5- ; dtf lzlf
 lgs;g . lgs6 elj iodf b;6sf &%
 j6} lhNndf ; dtf lzlf lgs;gsf]
 ; dtfdhs lzlf?kl k;6fz kmhf] \
 egl sfdg ub5 . pQdhl] ; kgf
 b;6Psf] ; dtf snh ; f]f]Gts
 lzlfklt eGb] Jofj ; flos Pj +klj lws
 lzlfklt ; dlk eP b;6sf o] fx; n]
 sd zNsd] uof:t/lo Jofj ; flos Pj +
 klj lws ; lk l; Sg] d;6sf kpf]] Is U

l/s' rfh/L
 uf]Zl /-@, jljf, ; f\$gxf, ; nfk

.pQd ; -h]hsf] ; fdlos cleofgM
 ; o ?kpfef :t/lo lzlf U eGg] n] y
 k;6klt 5 . o:tf lj Bfnos; b;6e/
 eP t ul/asf 5f]f5f] ln] klg :t/lo
 lzlf k9g kfp] lyP .

cf]axfb/ e08f/L
 a3f#-# df8L, lrtjg

lzlf\$; ; lRg} k5{

.lzlf\$ sf dfux; nfo{k/f ul/lbPsf] v08df
 cf'gf k5} fx; g;g] ePsf] /fhglt
 bnx; n] pglx; nfo{s} n . kof] ul dfq}
 ug] u/\$f] /x:o vfh] s]0fk} fb 9sfnn]
 ug] ePsf] . :j -cfux; ; f;6f] lrQa'bf] 5 .
 /fhglt bn / To; df klg lx; f]kps}
 ; dy\$ eP/ p; s} cf8df lgbf] Pj +
 st;ok/fof lzlf\$; nfo{cg\$ bMv lbG]
 sdf lzlf\$; af6} ePsf] 5 . Pp6f klj q
 k;6df cfa4 ePsf lzlf\$; /fhglt
 bnsf] ; Alfof csf] lzlf\$; dxsf] bafa
 ; xg lj jz e0/xg' j d;6sf] s6' oyfy{
 xf]. To; h] klg lzlfns] cf'gf] cl:tj
 hf]0, lzlf\$; ; kdf ; dhd; ; Ddflgt
 xg sb] /fhglt bnsf] k5f]8 gful Pp6}
 .olgogldf uf]ha4 xg' ckl/xfo{ 5 . t/
 s\$kl Pp6f bnsf] vfh] c9} csf]0f{t; f;6g
 cfPk5 pm klg arf]sf nflu s; } g s; \$f]
 cf8e/f] df hf]g; g] a]llof xfdlsxf/x\$]
 5 . o; ; DaGdf ; /sf/n] lgodf] nld; k;6
 Jofj yf u/} To; nfo{s8f0sf ; fy kfgf
 u/fpg' cfj Zos 5 .

slkntf >7
 vlgelhofE, cfyn9Ef

s]0fk} fb 9sfnn] . lzlf\$; fylx; ca
 ; lRrpf zlf\$sf] n] y ; fpg, @) ^^
 dkm] j t;6g zlf\$ c; yfsf] oyfy{lrq
 ptf] ePsf] 5 . ; Totf oxl xf]. lzlfns]
 k6l; ; E7gx; klt cf:yf /Vg;sf eGg]
 d;6f] dfGott x]0g . t/ ; zlf\$; yfx; df
 lzlf\$; sf] snf] k;6] l cklRo 5, Toj
 eg] ; zfv]g ul/g} k5{ . lj Bfnonf0{
 hlt; Sbf] rfBf] /fhglt/lxtsf] :yf g
 3f]ft ul/gk5{ .

lxdn sf/ .pb; l
 lqk/f; Gb/L pdfj, >lsf, c5fd

s]0fk} fb 9sfnsf] cfux; c]06t
 ; fdlos 5 . lzlf\$; n] hf]g] xf] \jf
 cGhgdf of t khf]gdf g] lsg gxf] \
 af6f] la/fPs} xg\ . lzlf\$; xsc]wsi/sf]
 nflu ; a\$if{ ug] xdf] cf'g} olgog 5 .
 o; \$f] 08fdg uf]ha4 xg l; sf; ol Rofp
 pdf] pd\$ k6l; gtfx; sf] kl5 nfu/
 xfdl ckm] ud/fxd/ k/\$f] xfdlnf0{cOf]Of]
 5g . lj Bfyl\$] elj iodf] vhf] f8 gug]
 xf] leg] pQd ; -h]hsf] ; fdllhs cleofgsf]
 cg; /of u/f; h; n] ; dtf :shaf6 pQd
 lj Bfyl{pTkfbg u/\$f 5g\ .

ljdnk} fb b]sfef -lzlf\$
 j?Ofj/ lgdfj, j?Of, l; ; g]l, l; GwhL

k|t|lqmf / ; %ffj

; lgg' dffpg' xffg

@)^% ; fnsf] P; Pn; l glthfaf/] k|=8f= dgk|fb j fln] / s zj k|fb e\$/fof/f ul/Psf l6kkoflxz -lzlfs ; fpg @)^ dglo 5g\ . jf:tjdf 0ltxf; d] P; Pn; lsf] glthfdf a9fQ/L b|vgsf] dhsf/0fdf ; sf/fTds efj 5g . vshf] tl/sfaf6 ; -rfng ePsf] k/liffdf ; s] Dd rff]{kP/ jf rff]P/ dfq of]. P|ltxf; s pknAwl xfl; n ePsf] xfl . o:t} glthfnf0{ lnP/ ufj] ug{ eg\$] ; lggP/ dffpg' jf rff] sdfpg' ; /x ePsf] o; tkn{/f6sf] ; Rrf lxt rfxg] gful/sxzn] uDel/ eP/ ; rfgkg] ahf cPsf] 5 .

c|gdff k7s
 l; l4r/of dfu{ cfyn9Ef

lzlfllj b\ k|=8f= dgk|fb j fln] f/f n|vPsf] P; Pn; l glthfaf/] j Zn] f0n] dg kulfnlbof] . P; Pn; l k/liffnf0{ kmfnd] 9f\$] elgPKlg k/liff k4ltdf b|vPsf sdhf] lsf sf/of o; sf] glthf uof: t/lo 5g . kyd / lj lzi6 > 0ltdf kf; ePsf lj Bfyl{z lzlf, lj 1fg, cx] , hfflP h:tf lj ifosf] k] z k/liff ; d] kf; ug{ ; ls/x\$ 5gg\ .

g|ff] afx/f -ljz .
 alP8= kyd jif{ lzlf Sofbk; , 88]w7f

k|=8f= dgk|fb j fln] sf] lj Zn] f0f pTs[6 nffof] . %08} ^*=\$ k|tzt ku\$] P; Pn; l glthf oxl b/n] j [4 xb} uPdf @)&# ; fn; Dddf ztklzt kl] elj ioj fofl ; xl ; flj t xg; S5 . t/ ; :t/ ; wf/ ge0{ glthf dfq j [4 xff z] lfs a7] fhu/ l km] ng] lq] Zrt 5 . lj 1x; sf o:tf ; f6ble\$ n]v; n] ; a\$] cfef vff] gsf ; fy} ; hu u/fpg d2t ug\$. o; n] lzlfssf] n\$ k|k|t a9g\$.

s|l hfz
 >l rff] gl lgdfj , uf\$ hz/ , bfrff

hjkf m rlfxf]

d lzlf] s dfl; ssf] lgoldt k7s xF . d lj Bfyl{ 5ff klg lzlf] s k9yF/ xfn lzlf] s xff %g k95' . dh] @)^# j zfvb|v kfnk fhn] n] sf] h7f k] f ufj ; df /x\$] uf] fb] l dflj df tlg] jif lghl ; ff] lzlf] s eP/ dflj txd f k9fPF . ha k9fpg yfn] fTo; ahf d dfq slff !@ kf; lyPF . va} dxgt u/] cf' g]

/ lj Bfyl{sf] elj io ; wfg] s fddf lbg/ft v6F . To; } cg; f/ lj Bfyl{h] klg d] f] lj ifodf P; Pn; ldf /fd] c] NofP/ kf; ub} uP . d klg xfn; } gfts ePF .

tlg jif{ Dd 6g} kfl/ > lds kfPsf] JolQm] lj Bfnodf c] fpg] c] ; /sf] cfz ug{ : j fe] l] s x] . t/ , d] f] xsdf To; f] ePg . lj Bfnodf k/ \$f dflj -lgdfj /fxt kb cfknh] NofPsf] eg\$ Nofpg] ; n] g} e/] . vfnl ePsf] b/aGblf klg cWolf ; fxl lj Bfnosf lj Bfno Joj : yfkg ; ldt_s] ; ?j f eof] . ol ; a} kbdf d lsg j l-rt ePFeGbf axfg eof] nf0; \$] . olb nf0; \$] ; Tolt 7hf] x] eg] ol kZgsf] pQ/ kPmf

■ nf0; \$] ; gePsf] n] k9fP/ lj Bfyl{w} kmh eP <

■ d] f] tlg jif{sf] cgej / :gfts of] otf eGbf 7hf] rff] lsf] nf0; \$] ; x] <

■ lzlf lj ifodf pQl f0n] f0{ klg nf0; \$] ; rfxg] eP lsg tx kf; ug{ yof] <

■ k9fpg nf0; \$] ; rfxg] eP dnf0{ klxn] lsg nf0; \$] ; rfxPg < log] kZgsf] pQ/ / dh] aufPsf] kl; gsf] dh] s; n] atfobhf < lzlf] s dfl; s d] kmf ; j od\ ; Dkfsb dxf] fo, lgodfj nl agfpg] clws] fHo" ; 3 ; E7g, olgogsf g] fuof Pj -k] l] s JolQm] j af6 lrQa' b] hf] j km kfP cfef/ l xg] lyPF .

; z kf\$ h
 lvbd-^, x/f\$ h, c3f] vffl

ahff Wofg kuf] \ 0

cfyn9Efdf lzlf] s cej -; fpg @)^# k9y kPof Ppof s/f pln] v ug{ dg nffof] . xfd] ox] fC5fddf o; kfn] sf] lzlf] s /fxt b/aGbl kbkl't{ ug{ gfd dfqs] lj 1fkg u/] cf' g df65] f0{ /fv\$] lj Bfno yk} 5g\ . Ppof lj Bfnon] ah] sf & ah] : yfql o PknPdaf6 lj 1fkg k] f/of u/] efl] kn6 laxfg] b/vf: t lbg]

Dofb 6th Nofof] . o; n] lj Bfno /fhgllts etl\$ [b] agf0b} u/\$] b] v] p5 . cof] lo / clfd JolQm] f0{ lzlf] s agf0b] Ps t of] lo JolQm kl5 kb\$, csf] c] p] ff] k' : tfs] z] l] fs elj io c] w] s / do xb\$. o; lj ifodf ; Dalwt kfn] ah] ff Wofg k' fopg\ .

6\$ /fh e08f/ l . Psf] tll
 hgnlj 08fnl-@, tl; E] Psf] t6fh, c5fd

; %ffj

lzlf] s z] l] fs qm] Gt -5nkm, ax; , ; hgzn ; ff] , /rgf] ds ljrf/ Pj + ; sf/f] ds ; ff] x; lgdf] ug{ cfj Zos 5 . lzlf] s dfl; sn] cfh; Dd k7s ju{ Dd w} s' /fx; k:sg ; s\$] 5, of] cfknh] ; sf/f] ds sbd x] . j] fb] j] fb] hfot] t] j af] w] eg] o; cfu] dl lbgdf xfd k7s ju\$ 6 ; d] yk ; xof] u / /rgf] ds ; ff] nf0{ cu] l8 a9f0b] nh] fg] 5f] . o; } qm] df lzlf] s dfl; snf0{ c% /fd]] / kffj sf/ l agfpg lgDg ; %ffj x; k:sg rfxG5M

■ pTs[6 n] yafkt pknAw u/fp6} c] Psf] gub k' : sf/nf0{ ; dfofhg u/ l kyd, latlo / t] lo; Ddsf] k' : sf/sf] Joj : yf ug{ s] o; n] w}] fff] sf w} k7s ju{ nf0{ nefel] Gt Pj + c] s] liff ug{ ; S] yof] .

■ gub k' : sf/nf0{ ; dfofhg u/ l kdf0f-kqsf ; fy} lj leG pTs[6 k7dk:tsx; k' : sf/sf] ; kdf pknAw u/fpg ; s] To:tf k' : sf/ clen] ysf ; kdf k7s ju{ k] k] t ug] dff] sf k] fpg] lyP . ; fy} t] lo k' : sf/sf] ; kdf lzlf] s dfl; s g] j] fff] / pknAw u/fpg' pkoQm xG5 .

■ lzlf] s dfl; sdf . l h1f; f / ; dfwfg] z] liff c] Gtu\$; Dalwt ; /ff] / jfnf; ff] k/fdz{ u/ l k7s ju{ ; dfl k] t t ug{ s] c% kffj sf/ l xg] b] v] G5 .

■ dhssf ; a} lj Bfnox; d] s] dtldf Ps klt -; b:osf] ; kdf lzlf] s dfl; s kl] g] j] fff] / of ; hg] ug{ s] c% kffj sf/ l xg] b] v] G5 .

■ o; k\$ fzg ; d'xn] ahf-ahf df ; /ff] / jfnf; alr ax; , 5nkm Pj + uf] l] lsf] cfofhg ug] j] fff] / of ldnfpg ; s] ; gdf ; u6w ldn] g ; Sg] b] v] G5 .

g/fo0fk|fb ; j] l
 >l hnfkb] l pdf] j , afx] gk6l

शिक्षक र सरकारबीच सहमति आन्दोलन रोकियो

सरकार शिक्षक वार्ताले शिक्षकका पेशागत संघसंगठनले अघि सारेका अधिकांश माग पूरा हुने ढोका खोलेको छ। वार्तामा भएका सहमति कार्यान्वयन हुँदा सार्वजनिक विद्यालयका शिक्षकहरूले भोग्दै आएका अधिकांश समस्या समाधान हुने विश्वास गरिएको छ।

शिक्षामन्त्री रामचन्द्र कुशवाहा, अखिल नेपाल शिक्षक संगठनका अध्यक्ष गुणराज लोहनी र शिक्षक युनियनका अध्यक्ष कृष्णप्रसाद ढकाल।

सरकार र शिक्षकका विभिन्न संघ-सङ्गठनका प्रतिनिधिबीच केही महिनादेखि भइरहेको वार्ता टुङ्गोमा पुगेको छ। शिक्षासचिव डा. रामस्वरूप सिन्हाले वार्ताका अधिकांश एजेण्डामा सहमति भइसकेको जानकारी दिए। उनले सरकारले शिक्षकले उठाएका सवाललाई समष्टिगत समाधान दिन खोजेकोले अलि बढी समय लागेको समेत उल्लेख गरे। वार्ताका १३ वटा प्रमुख एजेण्डामध्ये ११ वटा सहमति भएको र बाँकी दुई वटा एजेण्डामा ३१ भदौमा छलफल हुने अखिल नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक सङ्गठनका अध्यक्ष गुणराज लोहनीले बताए। उनले सरकार-शिक्षक सहमतिपछि शिक्षकहरूले आफ्नो आन्दोलन स्थगित गर्ने समेत जानकारी दिए। २८ भदौको साँझसम्म सहमति हुन नसकेका विषयमा विद्यालय कर्मचारीको दरबन्दी र राहत शिक्षकलाई दरबन्दीको व्यवस्था मात्र रहेका छन्।

१५ साउनदेखि २७ भदौसम्म १४ पटक भएको वार्तामा शिक्षकको समयबद्ध पदोन्नति गर्न सरकार सहमत भएको छ। वार्तामा सहभागी नेपाल राष्ट्रिय

शिक्षक सङ्गठनका महासचिव बाबुराम थापाले शिक्षक मासिकलाई बताएअनुसार एउटै पदमा १५ वर्ष सेवा गरेका वा माथिल्लो शैक्षिक योग्यता भई १२ वर्ष सेवा गरेका शिक्षकहरू त्यस्तो पदोन्नतिका निम्ति योग्य मानिनेछन्। अस्थायी शिक्षकका सम्बन्धमा भएको सहमति अनुसार २१ साउन २०६१ सम्म नियुक्ति पाएका अस्थायी शिक्षकलाई आन्तरिक प्रतिस्पर्धाबाट स्थायी गर्ने र त्यस्तो प्रतिस्पर्धामा असफल हुनेहरूलाई शिक्षा नियमावली अनुसार उपदानसहित अवकाश दिइनेछ। शिक्षा नियमावलीको उपदान व्यवस्था अनुसार ५ देखि १० वर्ष सेवा गरेका अस्थायी शिक्षकले वर्षको आधा महिनाको दरले; १० देखि १५ वर्ष सेवा गरेकाले वर्षको एक महिनाको दरले र १५ देखि १८ वर्ष सेवा गरेका अस्थायी शिक्षकले वर्षको डेढ महिनाको दरले सेवा अवधिभरिको उपदान पाउँछन्। आन्तरिक प्रतिस्पर्धाबाट स्थायी हुँदा उमेर हदका कारण पेन्सन सुविधाबाट बञ्चित हुने अवस्था उत्पन्न भएमा बढीमा सात वर्षसम्मको सेवा अवधि थप गरी पेन्सन

उपलब्ध गराइने भएको छ।

देशभरका सार्वजनिक स्कूलमा २८ हजार ८८ अस्थायी शिक्षक कार्यरत छन्। (हे. अस्थायी शिक्षकका स्थायी समस्या, शिक्षक मासिक असार २०६६) अस्थायीलाई स्थायी गर्नका लागि हुने आन्तरिक प्रतिस्पर्धामा लियन र सट्टा शिक्षकले पनि भाग लिन पाउने व्यवस्था गर्न वार्ताकारहरू सहमत भएका छन्।

शिक्षामन्त्री रामचन्द्र कुशवाहाले शिक्षक लाइसेन्स खारेज गर्ने घोषणा गरे पनि वार्तामा अध्यापन अनुमति पत्र (शिक्षक लाइसेन्स) को मौजूदा व्यवस्थालाई

अछ प्रभावकारी तुल्याउने सहमति गरिएको छ। ५ मङ्सिर २०६३ सम्म नियुक्ति लिएका निजी तथा सरकारी स्कूलका शिक्षकले एकपटकका लागि शिक्षक तालिम नलिएको वा शिक्षाशास्त्र नपढेको भए पनि शिक्षक लाइसेन्सको परीक्षामा भाग लिन पाउने भएका छन्। यसअघि अनिश्चितकालका लागि स्थगित गरिएको शिक्षक लाइसेन्सको परीक्षाको पुनः विज्ञापन गरी तुरुन्त सञ्चालन गर्न सरकार सहमत भएको छ।

भविष्यमा चाहिँ अधिकारसम्पन्न शिक्षक परिषद् (टिचर काउन्सिल) गठन गरी त्यसैमार्फत शिक्षक लाइसेन्स वितरण गर्ने अनि शिक्षकले पढाए वा नपढाएको अनुगमन पनि काउन्सिलले नै गर्ने सहमति पनि भएको छ। राम्रोसँग काम नगर्ने शिक्षकको लाइसेन्स खोस्नेसम्मको अधिकार काउन्सिलसँग रहने व्यवस्था गर्ने सहमति भएको बताइएको छ। यो सहमति लागू भएपछि उमाविमा पढाउने शिक्षकले पनि शिक्षक लाइसेन्स लिनुपर्नेछ। हरेक उमाविका लागि कम्तीमा पाँच वटा दरबन्दी दिन सरकारी अधिकारीहरू सहमत भएका छन्।

वार्तामा शिक्षक सेवा आयोगलाई शिक्षक भर्ना गर्ने, शिक्षकको सेवा, शर्त, सुविधा तथा पदोन्नतिसम्बन्धी कार्य गर्ने क्षेत्राधिकार तय गर्ने सहमति भएको छ। विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई दिइएको शिक्षक भर्नाको अधिकार कटौती गरी सबै खाले शिक्षक नियुक्ति आयोगले गर्नुपर्नेमा वार्ताकारहरू सहमत भएको जनाइएको छ।

शिक्षक-सरकार वार्तामा भएको अर्को सहमति- शिक्षकको पद तथा तलब समायोजनसम्बन्धी छ। उक्त सहमति अनुसार २०५४ सालको व्यवस्था अनुसार प्रावि द्वितीयलाई निमावि तृतीयमा तथा निमावि द्वितीयलाई मावि तृतीयमा समायोजन गरी त्यस्ता शिक्षकलाई सोही अनुरूपको सेवा, सुविधा उपलब्ध गराइनेछ। तर, सामान्य प्रक्रियाबाट बढुवा भई प्रावि द्वितीय वा निमावि द्वितीय श्रेणीमा पुगेकाहरूका हकमा यो सहमति लागू हुने छैन। निमावि प्रथम श्रेणी र मावि द्वितीय श्रेणीको तलब स्केल बराबर हुनुपर्नेमा मासिक रु.११ सय फरक रहेकोले त्यसलाई समायोजन गरी बराबर पार्न सरकार सहमत भएको छ।

वार्ताले माओवादी हिंसाबाट पीडित शिक्षक र तिनका परिवारले राहत पाउने बाटो पनि खोलेको छ। द्वन्द्वकालमा शिक्षण पेशाबाट विस्थापित भएका शिक्षक तथा स्कूल कर्मचारीलाई वेदनिधि निरौला आयोगको प्रतिवेदनलाई आधार मानेर पुनर्बहाली गरिनेछ। यसरी पुनर्बहाली हुने शिक्षकहरूले विस्थापित भएपछिको तलब पाउने छैनन् तर सेवा अवधि भने गणना गरिनेछ। त्यसैगरी द्वन्द्वमा मारिएका शिक्षकहरूको यथार्थ विवरण खोजी प्रतिवेदन तयार गर्न शिक्षा मन्त्रालयका सहसचिवको संयोजकत्वमा ८ सदस्यीय कार्यदल गठन गर्ने निर्णय गरिएको छ। सो कार्यदलमा शिक्षकका पेशागत संस्थाको समेत प्रतिनिधित्व रहनेछ। द्वन्द्वमा मारिएका शिक्षकका परिवारलाई अरुसह रु.१० लाख क्षतिपूर्ति दिनका निमित्त यस्तो सहमति गरिएको हो। सरकारले द्वन्द्वमा राज्य र माओवादीबाट मारिएका व्यक्तिलाई शहीद घोषणा गरी तिनका परिवारलाई रु.१० लाख क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउँदै आएको छ। तर, राज्य र माओवादीबाट मारिएका शिक्षकका परिवार चाहिँ यस्तो सुविधाबाट वञ्चित थिए।

शिक्षक बीमा, दुर्गम भत्ता र स्वेच्छिक अवकाश चाहिँ निजामती सेवा ऐनको व्यवस्थाअनुरूप लागू गरिने भएको छ। शिक्षकले स्वेच्छिक अवकाश लिनका लागि ५० वर्ष उमेर पार गरेको र १७ वर्ष सेवा गरेको हुनुपर्नेछ। यो सहमति अनुसार स्वेच्छिक अवकाश लिँदा एक तह बढुवा वा पाँच ग्रेड थप वा एक वर्ष तलब बराबरको उपदान पाउने छन्।

यता, निजी स्कूल सञ्चालनसम्बन्धी कानूनी व्यवस्थालाई कडाइका साथ कार्यान्वयन गर्ने प्रतिबद्धता वार्तामा दुवै पक्षले जनाएका छन्। त्यसअनुसार संस्थागत विद्यालयहरू सेवामूलक व्यवसायका रूपमा चलनुपर्नेछ। केही निजी स्कूलबाट निकालिएका शिक्षकहरूको अवस्था अध्ययन गरी तिनलाई शिक्षण पेशामा पुनर्बहाली गर्न स्थानीयस्तरमा शिक्षक संस्थाका प्रतिनिधि रहने गरी सात सदस्यीय कार्यदल गठन गरिने भएको छ।

‘राहत’ शिक्षकले पाउने भए राहत !

सरकारले हालै घोषणा गरेको मासिक रु.१२ सय महँगी भत्ता र ४ देखि ६ प्रतिशत बढ तलब राहत शिक्षकले आगामी कात्तिक मसान्तसम्ममा पाउने भएका छन्। राहत शिक्षकको तलबबाट २३ प्रतिशत कटाएर ‘राहत शिक्षक कोष’मा जम्मा गर्ने विगतको निर्णयलाई ऐच्छिक तुल्याइएको छ। सार्वजनिक विद्यालयमा कार्यरत निजी स्रोत शिक्षकलाई विद्यालयमा जाने राहत कोटा वा अस्थायी दरबन्दीमा प्राथमिकता दिने सहमति पनि वार्तामा भएको छ।

वार्तामा राहतलाई दरबन्दीमा रूपान्तरण गर्न र विद्यालयमा कर्मचारी दरबन्दी सृजना गर्न चाहिँ सरकारले अस्वीकार गरेको छ। दरबन्दीको सट्टा प्रशासनिक खर्चका लागि हाल दिइँदै आएको प्राविलाई रु.१८ हजार, निमाविलाई रु.२१ हजार र माविलाई रु.२४ हजार वार्षिक अनुदान बढाएर विद्यालयका कर्मचारीलाई तलब खाउन पुग्ने तुल्याउन वार्ताकारहरू सहमत भएका छन्।

वार्तामा शिक्षक संस्थाका प्रतिनिधिहरूले विद्यालय समुदायमा हस्तान्तरण गर्ने प्रक्रिया तुरुन्त रोकनुपर्ने अडान राखेका भए पनि त्यसमा अर्कै सहमति भएको छ। त्यसअनुसार समुदायमा हस्तान्तरण गरिएका स्कूलहरूको अवस्था अध्ययन गर्न खुल्ला विज्ञापनबाट स्वतन्त्र विज्ञहरूको नौ सदस्यीय अध्ययन समूह गठन गरी त्यसको प्रतिवेदनका आधारमा अधिवद्दने तय भएको छ।

वार्तामा भएका सहमति कार्यान्वयन गर्न लिखित सम्झौता गरी कार्यतालिका तयार गरिने बताइएको छ। सहमति भएका विषयहरू प्रक्रियागत रूपमा अधि

बढाउने जिम्मा सरकारलाई दिइएको छ।

अखिल नेपाल शिक्षक सङ्गठनका अध्यक्ष गुणराज लोहनी भन्छन्, “वार्ता ऐतिहासिक र उपलब्धिमूलक सावित भयो। विगतका अधिकांश सम्झौता कार्यान्वयन हुनु ठूलो कुरा हो।” शिक्षासचिव डा. सिन्हाले यसपटकको वार्ताबाट शिक्षकहरूलाई समस्या समाधान हुन्छ भन्नेमा आश्वस्त पार्न खोजिएको बताए। उनले थपे, “हामीले गर्न सकिने कुरामात्र गरेका छौं, गर्न नसकिने कुरालाई हुन्छ भनेका छैनौं। सहमति भएका कुरा कार्यान्वयनमा लगिनेछ।” डा. सिन्हाका अनुसार सहमति भएकामध्ये केही शिक्षा मन्त्रालयले गर्न सक्ने खालका छन् भने केही ऐन र कानून संशोधन गरेर गर्नुपर्ने किसिमका रहेका छन्। कतिपय कुरा क्याबिनेटबाट नियमावली संशोधन गर्न सकिने खालका भएको हुनाले विषयअनुसार कार्यान्वयनको समयसीमा तय गरिने भएको छ।

नेपाल शिक्षक युनियन र शैक्षिक गणतान्त्रिक मञ्चले सरकारले आफूसँग विभिन्न समयमा गरेका सम्झौता कार्यान्वयन नगरेको भन्दै देशव्यापी आन्दोलन चर्काएपछि प्रधानमन्त्री माधवकुमार नेपालले १४ साउन २०६६ मा शिक्षामन्त्री रामचन्द्र कुशवाहाको संयोजकत्वमा मन्त्रीहरू मिनेन्द्र रिजाल र रकम चेम्जोङ रहेको वार्ता टोली गठन गरेका थिए। वार्ता शुरु भएपछि सरकारी वार्ता टोलीमा शिक्षा सचिव दीपेन्द्रविक्रम थापा, सहसचिव जनार्दन नेपाल र शिक्षा विभागका महानिर्देशक महाश्रम शर्मा थपिएका थिए। शिक्षकका तर्फबाट वार्तामा युनियनका उपाध्यक्ष पूर्णा जोशी, महासचिव चुन्नीशरण यादव, नेपाल शिक्षक संघका महासचिव केशव निरौला, नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक सङ्गठनका महासचिव बाबुराम थापा र नेपाल शिक्षक परिषद्का महासचिव ईश्वरबहादुर थापा सहभागी थिए। त्यस्तै नेपाल शैक्षिक गणतान्त्रिक मञ्चका तर्फबाट अखिल नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक सङ्गठनका अध्यक्ष गुणराज लोहनी, बहादुर खड्का, होमबहादुर थापा, आरबी भण्डारी तथा मधेशी शिक्षक समाजका उपेन्द्र यादव र चन्द्रदेव सिंह वार्ता टोलीमा संलग्न थिए।

बाबुराम

शिक्षक र शिक्षकबीच अन्तरक्रिया

शिक्षक मासिकले गरेको अन्तरक्रियामा सहभागी धादिङ, बैरेनीका शिक्षकहरू ।

धादिङको बैरेनीमा सो क्षेत्रका शिक्षक तथा शिक्षक मासिकबीच १२ भदौ २०६६ मा एकदिने अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम सम्पन्न भयो। सो अवसरमा शिक्षकहरूले पत्रिकामा प्रकाशित सामग्री आफूहरूको लागि राम्रो खुराक भएको बताउँदै थप उपयोगी र पठनीय सामग्री पस्कन आग्रह गरे।

शिक्षक देवप्रकाश त्रिपाठीले शिक्षक पेशालाई मर्यादित बनाउने र शिक्षकको मनोबल उकास्ने सामग्रीहरू प्रकाशित

गरेर पत्रिकाले शिक्षक र शिक्षण पेशालाई ठूलो गुण लगाएको विचार व्यक्त गरे। “शिक्षण कला र शिक्षामा भएका नयाँ नयाँ गतिविधिहरू हाम्रा लागि उपयोगी भएका छन्”, उनले भने। शिक्षक रामकृष्ण अधिकारीको सल्लाह थियो, “पत्रिकाले शिक्षकका अतिरिक्त विद्यार्थी र अभिभावकका कुरा पनि समेटोस्।”

“नाम कमाएको विद्यालयले कसरी राम्रो गर्न सक्थे; शिक्षक, व्यवस्थापन र विद्यार्थी सबै कोणबाट खोजबिन गरेर

प्रकाशमा ल्याउनुपर्ने। त्यसले अरू शिक्षकहरूलाई पनि राम्रो गर्न प्रोत्साहन र व्यावहारिक उपाय दुवै दिन्छ”, बागेश्वरी उच्च माविका शिक्षक रामजी दाहालको भनाइ थियो। शिक्षक बलराम खतिवडाले पैसा बढाएर भए पनि पत्रिकाको आकार (पृष्ठ) बढाउन सुझाव दिए।

नेपालका सबै शिक्षकहरूलाई दलीय राजनीतिबाट मुक्त गर्न एउटै पेशागत संस्था निर्माण गर्नुपर्ने आवश्यकता दर्शाउँदै आदर्श बहुमुखी क्याम्पसका शिक्षक र जकुमार थापाले राजनीतिक नेताहरूलाई सही बाटोमा ल्याउने खालका सामग्री पनि पस्कन पत्रिकालाई सुझाव दिएका थिए। महाकाली माविका व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष रामशरण गिरीले पत्रिकाका कारण कक्षाकोठामा आएको सुधार र परिवर्तनलाई पनि खोजी-खोजी उजागर गर्न आग्रह गरेका थिए।

सो अवसरमा शिक्षक मासिकका अतिथि सम्पादक राजेन्द्र दाहालले पत्रिका प्रकाशनको पृष्ठभूमि र यसको ध्येयमाथि प्रकाश पाउँदा प्राप्त सुझावअनुरूप आगामी दिनहरूमा पत्रिकालाई अरू स्तरीय र उपयोगी बनाउने विश्वास दिलाएका थिए। सो कार्यक्रमको संयोजन गरेका सत्यवती उच्च मावि आदमटारका प्रधानाध्यापक लक्ष्मण शर्माले कार्यक्रमको उद्देश्यमाथि प्रकाश पारेका थिए।

सार्क शिक्षक महासंघमा जवाली र अधिकारी

दक्षिण एसियाली क्षेत्रीय शिक्षक महासंघको ८-१३ भदौ २०६६ मा भारतको केरलामा सम्पन्न सम्मेलनले नेपाल शिक्षक संघका अध्यक्ष मोहन जवालीलाई उपाध्यक्ष र नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक सङ्गठनका अध्यक्ष बाबुराम अधिकारीलाई सदस्य चयन गरेको छ।

सार्क शिक्षक महासंघको अध्यक्षमा श्रीलङ्काका एमपी मण्डिस निर्वाचित भएका छन्। सम्मेलनबाट चुनिएको १८ सदस्यीय कार्यसमितिको कार्यकाल चार वर्षको हुनेछ।

सार्क क्षेत्रका भुटान, माल्दिभ्स र पाकिस्तानमा राजनीतिक कारणले निष्क्रिय रहेका शिक्षक युनियनहरूलाई क्रियाशील तुल्याउन पहल गर्ने निर्णय

गरेको छ। त्यस्तै सार्क राष्ट्रका सरकारहरूले शिक्षामा कम लगानी गरेकोले सरकारलाई शिक्षामा लगानी बढाउनका लागि दबाव दिने निर्णय पनि गरिएको छ।

सम्मेलनले शिक्षामा निजीकरण बन्द गरी दक्ष शिक्षकको नियुक्ति र शिक्षकको सुविधा बढाउनुपर्नेमा पनि जोड दिएको छ। शिक्षकलाई उपेक्षा गरिएका कारण दक्षिण एसियाका देशहरूले सन् २०१५ सम्ममा सबैका लागि शिक्षाको सरकारी लक्ष्य सफल हुन नसक्ने ठहर सम्मेलनले गरेको छ।

महासंघको उपाध्यक्ष चुनिएका मोहन जवालीका अनुसार नेपालका विद्यालयहरूले भोगेको विद्यालय कर्मचारीको अभाव, अस्थायी शिक्षकका समस्या आदिका बारेमा सम्मेलनले

लाइसेन्स खारेज गर्न सकिने: शिक्षामन्त्री

शिक्षामन्त्री रामचन्द्र कुशवाहाले कानूनी व्यवस्थाका कारण आफूले चाहेर पनि शिक्षक लाइसेन्स खारेज गर्न नसकेको स्वीकार गरेका छन्। ७ भदौ २०६६ मा आफ्नै कार्यक्षमा दलितहरूको प्रतिनिधिमण्डललाई सम्बोधन गर्दै उनले भने, “शिक्षक लाइसेन्सबाट गुणस्तरीय पठनपाठनको प्रत्याभूति हुने कुनै आधार नदेखिएकोले खारेज गर्न खोजेको हुँ तर अझै सकिएको छैन। शिक्षक लाइसेन्स लागू गर्नेको नियत र ढङ्ग नै खराब छ।”

शिक्षक नियुक्तिमा दलित कोटा निर्धारणको माग गर्न शिक्षामन्त्रीकहाँ पुगेका दलित नेताहरूलाई उनले शिक्षक लाइसेन्स खारेजको आफ्नो अभियानमा साथ दिन आग्रह पनि गरे। “यस बारेमा म क्याबिनेटमा फाइल लैजान्छु, तपाईंहरूले प्रधानमन्त्रीलाई दबाव दिनुपर्छो।” उनले शिक्षक लाइसेन्स खारेज नगरी दलित, महिला, मधेशी, जनजाति र पिछडिएको वर्गलाई शिक्षक नियुक्तिमा प्राथमिकता दिने नीति कार्यान्वयन नहुने बताए। मन्त्री कुशवाहाले भने “मैले दलित, महिला, जनजाति र मधेशीले शिक्षकमा नियुक्ति लिएको

तीन/चार वर्षमा शिक्षक लाइसेन्स लिए हुने प्रावधान राखौं भनेको छु। तर, दातृ संस्थाको प्रभावमा परेका सरकारी निकायले कुरै बुझ्न छाडेका छन्।”

मन्त्री कुशवाहाले स्कूलहरूमा राहत कोटाको व्यवस्था विद्यालयको उन्नतिका लागि नभई ठूलाबडाका छोरीबुहारीलाई जागिर ख्वाउनका लागि गरिएको आरोप समेत लगाए। उनको कथन थियो, “राहतमा कमजोर वर्गले प्राथमिकता पाउन सकेका छैनन्,

पहुँचवालाले भागवण्डा गरेर खाएका छन्।”

शिक्षामन्त्रीसँगको भेटमा दलित प्रतिनिधिमण्डलको नेतृत्व गर्दै एमालेका पोलिटव्युरो सदस्य छविलाल विश्वकर्मांले अन्तरिम संविधानको व्यवस्थाअनुसार शिक्षणमा दलित आरक्षण सुनिश्चित गर्न माग गरेका थिए। उनको भनाइ थियो, “राज्यले आरक्षणको नीति लागू गरिसकेको अवस्थामा सरकारी स्कूलमा दलितको सङ्ख्या अत्यन्तै न्यून छ। स्कूलमा दलितलाई शिक्षक नराखी त्यहाँ हुने जातीय भेदभाव हट्न सक्दैन।”

उक्त अवसरमा काङ्ग्रेस नेता मानबहादुर विश्वकर्मांले कम्तीमा एक विद्यालय एक दलित शिक्षक नियुक्ति गरिनुपर्ने बताए। “यसो नगरी शिक्षाको लाभ दलितले हासिल गर्न सक्दैनन्” उनले थपे। प्रतिनिधिमण्डलमा स्वास्थ्य राज्यमन्त्री खड्गबहादुर बस्वाल, सामान्य प्रशासन राज्यमन्त्री जीतू गौतम, अल्पसङ्ख्यक समुदायको अधिकार संरक्षण समितिका सभापति शम्भुहजरा पासवान, सभासदहरू शान्तिदेवी चमार, विष्णुमाया विश्वकर्मांलागायतको सहभागिता थियो।

उपाध्यक्ष ज्ञवाली (बायाँ) र सदस्य अधिकारी (दायाँ)

गम्भीर सरोकार व्यक्त गर्दै विद्यालय कर्मचारीको व्यवस्था र अस्थायी शिक्षकको समस्या समाधान गर्न नेपाल सरकारसँग आग्रह गरेको छ। त्यस्तै शिक्षक नियुक्तिलाई समावेशी तुल्याउन र प्राथमिक विद्यालयमा पर्याप्त महिला शिक्षक नियुक्त गर्न पनि आग्रह गरिएको छ। सन् १९९३ मा स्थापना भएको सार्क शिक्षक महासंघमा दक्षिण एसियाका जम्मा ३९ लाख शिक्षकहरू स्वतः सदस्य भएको विश्वास गरिएको छ।

नेपालका शिक्षक युनियनहरूको सञ्चालन तथा नेतृत्व बहालवाला शिक्षकले गरिरहेको भए पनि दक्षिण एसियाका अरू देशका शिक्षक युनियनका नेतृत्व तथा सञ्चालन अवकाशप्राप्त शिक्षकहरूले गर्ने गरेका छन्। बहालवाला शिक्षकले कक्षामा अनिवार्य रूपमा पढाउनुपर्ने बाध्यात्मक व्यवस्थाका कारण तिनलाई शिक्षक संस्थामा क्रियाशील हुने समय उपलब्ध नहुने जनाइएको छ।

विनोद चौलागाईं

अभाव तालिमप्राप्त शिक्षकको

मकवानपुरको हेटौंडा-८ कमानेस्थित चन्द्रोदय माविमा पढ्ने ५६ वर्षीया हरिमाया पौडेललाई केही वर्ष अघिसम्म कखरा आउंदैनथ्यो तर, अहिले उनी नेपाली पत्रपत्रिका र पुस्तक खरर्न पढ्न सक्ने भएकी छन्। हरिमायालाई नेपालीको यो उपलब्धिका पछाडि तीन वर्षअघि शुरु भएको गृहिणी शिक्षा अभियानको योगदान रहेको छ।

सरकारी स्कूलहरूमा पढाइने गृहिणी शिक्षा का लागि शुरुमा पाठ्यपुस्तकको अभाव रहेकोले गृहिणीहरू पुराना किताब बटुलेर पढ्न बाध्य थिए। तर, यस

वर्षदेखि सरकारले गृहिणी शिक्षा पाठ्यक्रममा आधारित पुस्तक उपलब्ध गराउन थालेको छ। “किताब पाएपछि धेरै सजिलो भएको छ”, हरिमायाले भनिन्। गृहिणी शिक्षा ले निरक्षर महिलालाई साक्षर/शिक्षित तुल्याउन सहयोग गरेको भए पनि दैनिक दुईघण्टे पढाइ, तालिमप्राप्त शिक्षकको अभाव र न्यून स्रोतसाधनले पठन-पाठनमा समस्या पर्ने गरेको छ। चुरियामाई-८ स्थित चुरियामाई माविकी शिक्षक जुना नेपालले तीन वर्ष विना पारिश्रमिक शिक्षण गरिन्। ५० जना गृहिणी बराबर वार्षिक रु.२६ हजार

अनुदानले शिक्षकलाई तलब दिन नपुरने उनको कथन छ। “हामीलाई अविश्वसनीय शिक्षण विधिसम्बन्धी तालिम दिनु जरुरी छ”, नेपाल भन्छिन्।

वसामाडी-१ नेवारपानीस्थित अमर माविकी गृहिणी शिक्षक उर्मिला लामाले पनि गृहिणीहरूलाई शिक्षित तुल्याउनका लागि विना पारिश्रमिक काम गरेको अनुभव सुनाइन्। सरकारले गृहिणी शिक्षा लाई औपचारिक शिक्षा घोषणा गरी सरकारी विद्यालयका शिक्षकसहको सुविधा उपलब्ध गराउनुपर्ने उनको माग छ।

महिला सीप विकास केन्द्र मकवानपुरले २०६३ सालदेखि २८ वटा सरकारी विद्यालयमा सञ्चालन गरेको गृहिणी शिक्षा कार्यक्रममा १५ वर्षदेखि ६५ वर्ष उमेर समूहका ८ हजार महिला पढ्दै आएका छन्। यसका लागि १२७ जना शिक्षक व्यवस्था गरिएको केन्द्रले जनाएको छ। गृहिणी शिक्षा ले महिलालाई शिक्षित बनाउने बताउँदै केन्द्रकी अध्यक्ष रीता खनाल भन्छिन्, “गृहिणी शिक्षा लाई मूलधारमा समाहित गरी देशभरि लागू गर्नुपर्छ।”

सार्वजनिक स्कूल छुट्टी भएपछि अपरान्ह ४ बजेदेखि ६ बजेसम्म गृहिणी कक्षा सञ्चालन गर्ने गरिएको छ।

विनोद चौलागाईं, मकवानपुर

विद्यार्थीलाई ‘तपाईं’ भन्न आग्रह

नेपाल शिक्षक संघले शिक्षक र छात्रछात्रावीचको आपसी सम्बन्धमा सुधार गर्न शिक्षकले विद्यार्थीलाई ‘तैं’ वा ‘तिमी’ को सट्टा ‘तपाईं’ वा ‘हजुर’ भनेर सम्बोधन गर्न आफ्ना सदस्यहरूलाई आग्रह गरेको छ। संघका अध्यक्ष मोहन ज्ञवालीका अनुसार ‘संघका सदस्य शिक्षकहरूलाई आफ्नो कामको केन्द्रमा छात्रछात्रालाई राख्न र उनीहरूसँग दैनिक व्यवहार गर्दा ‘तपाईं’ वा आदरणार्थी क्रियापद

प्रयोग गर्न अनुरोध गरिएको छ। छात्रछात्रालाई शिक्षकले ‘तपाईं’ वा हजुर भन्दा परिवर्तनको अनुभूति हुने र कक्षा सिकाइमा पनि सहजता उत्पन्न हुने संघको विश्वास रहेको बताइएको छ।

संघले शहरका सरकारी स्कूलमा छात्रछात्रा भर्ना हुन छाडेका र तराईमा अनुपातभन्दा बढी विद्यार्थी भर्ना भइरहेका कारण शहर र तराईका शिक्षकलाई ठूलो समस्या परेकोले यो असन्तुलन हटाउनका

लागि संघले तुरुन्त अभियान थाल्ने तयारी गरेको छ। “यो हाम्रो मुख्य चुनौती हो, शहरका स्कूलमा त शिक्षकको पेशा नै धरापमा पर्ने अवस्था छ, यसको अन्त्य नगरी नहुने भएको छ” अध्यक्ष ज्ञवालीले भने। त्यसैगरी संघले शिक्षक भर्नाको विज्ञापन गर्दा प्राविमा ५० र माविमा ४० प्रतिशत आरक्षण महिलाका लागि गरिनुपर्ने माग पनि गरेको छ। त्यस्तै उसले जथाभावी विद्यालय खोलेर सङ्ख्या बढाउने काम बन्द गरी सरकारले जिल्ला जिल्लामा बृहानीलकण्ठ जस्ता स्तरीय आवासीय ठूला स्कूल खोल्नुपर्ने बताएको छ। “यो विकल्पमा नगई शिक्षाको अहिलेको अवस्थामा परिवर्तन आउन सक्दैन” अध्यक्ष ज्ञवालीले बताए।

शिक्षक लाई विज्ञहरूको सुझाव सकारात्मक सामग्री बढी दिइयोस् !

शिक्षक मासिकले ५ भदौमा शिक्षाविद्, शिक्षक संस्थाका प्रतिनिधि, दातृ संस्था र शैक्षिक प्रशासनसँग सम्बद्ध पदाधिकारीहरूमा अहिलेसम्मको आफ्नो यात्राको समीक्षा गरेको छ। समीक्षा कार्यक्रममा **शिक्षक** ले आफूले प्राप्त गरेका सफलता, भोगिरहेका चुनौती र भावी यात्राका बारेमा छलफल भएको थियो।

शिक्षक मासिक प्रकाशन बोर्डका अध्यक्ष कनकमणि दीक्षितद्वारा सञ्चालित उक्त छलफल कार्यक्रममा **सेभ द चिल्ड्रेन** का नेपाल निर्देशक गुनार एफ एन्डर्सनले असल शिक्षकले समाज र राष्ट्रलाई नै अभिप्रेरित गर्नसक्छ भन्ने ठानेर **शिक्षक** पत्रिका प्रकाशनमा साफेदारी गरिएको बताउँदै पत्रिकाले सम्पादकीय स्तरीयता तथा स्वतन्त्रता जोगाउँदै अधि बढ्नुपर्नेमा जोड दिए।

कार्यक्रममा बोल्दै शिक्षाविद् डा. विद्यानाथ कोइरालाले **शिक्षक** ले सकारात्मक सामग्रीलाई प्रोत्साहित गर्ने र शिक्षा र शिक्षकका बारेमा भएका अनुसन्धानका निचोडहरूलाई पनि प्रकाशित गर्नुपर्ने सुझाव दिए। त्यस्तै शिक्षा मन्त्रालयका सहसचिव जनार्दन नेपालले आफूले धेरै पहिला **शिक्षक** जस्तो पत्रिका भइदिए हुन्थ्यो भन्ने कल्पना गरेको र त्यो कल्पना **शिक्षक** मासिकले साकार पारेकोमा खुशी व्यक्त गरे। कार्यक्रममा **सेभ द चिल्ड्रेन** नर्वे का भोलाप्रसाद दाहाल, नेपाल शिक्षक युनियनका अध्यक्ष कृष्णप्रसाद ढकाल, महासचिव चुन्निशरण

शिक्षक मासिक समीक्षा कार्यक्रम।

यादव, पूर्वअध्यक्ष केशवप्रसाद भट्टराई, नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक सङ्गठनका अध्यक्ष बाबुराम अधिकारी लगायतले **शिक्षक** को भावी यात्रालाई अरु प्रभावकारी तुल्याउन उपयोगी सुझावहरू प्रस्तुत गरेका थिए।

नेपालका सार्वजनिक स्कूलका शिक्षकको मनोबल माथि उठाउन र शिक्षण कार्यलाई जिम्मेवार, आकर्षक र स्वतन्त्र पेशाको रूपमा पुनर्स्थापित गर्ने उद्देश्यबाट शुरु गरिएको **शिक्षक** मासिकको यो १८औं अङ्क हो।

तपाईं जहाँ भरपनि...
नेपाल रफरञ्ज नेटवर्क

तपाईंको रेडियोसेटमा.....
केचनादेसि कालापानीसम्म
कञ्चनपुरदेसि कञ्चनजङ्घासम्म

र, इन्टरनेटमा.....
www.nepalfmnetwork.com
www.mazzako.com माफत संसारभरि

विस्तृत जानकारीका लागि :- नेपाल रफरञ्ज ९१.८, रजिष्ट्रवन काठमाडौं • फोन: ८२८९९२३, ८२८९९२९ • ईमेल: radio@nepalfmnetwork.com

मीनरन
बनाचार्य

प्रतिबद्धता कार्यक्रममा लौरो
भाँचे शिक्षक प्रतिनिधिहरू

शिक्षकले लट्ठी भाँचे

‘कक्षामा पढाउन आउँदा मोबाइल अफ गरियोस्’, ‘हामी गृहकार्य गछौं चेक गरियोस्’, ‘पूरे घण्टी पढ्न पाइयोस् हाम्रा कार्यक्रममा सबै सरहरूको सहभागिता रहोस्’ पालुङ-८ स्थित मकवानपुरको घाटदेवी निमाविका छात्रछात्राले १८ भदौमा आफ्ना शिक्षकसँग यस्तो व्यवहारको अपेक्षा गरे। विद्यार्थीहरूको यस्तो अपेक्षाको प्रत्युत्तर शिक्षक प्रतिनिधिले यसरी दिए, “विद्यार्थीहरू नियमित रूपमा विद्यालय आउनुपर्‍यो, कक्षामा हल्ला गर्नुभएन, विद्यालय पोशाक लगाउनुपर्‍यो। सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्‍यो, विद्यालयले आयोजना गरेको कार्यक्रममा भाग लिने र गुरुहरूको आज्ञा पालन गर्नुपर्‍यो।”

यसरी शिक्षक र विद्यार्थीका अपेक्षाहरूको आदान-प्रदानसँगै छात्रछात्रा र शिक्षकका अपेक्षा पूरा गर्न साक्षात् आचार-संहिता तर्जुमा गरिएको छ। स्कूललाई बालमैत्री तथा भयमुक्त तुल्याउन यस्तो आचारसंहिता लागू गरिएको हो। २१ नोभेम्बर २००८ बाट नेपालमा शुरु भएको भयमुक्त सिकाइ अभियान

मकवानपुरमा चाहिँ भर्खर छिरेको छ। विद्यालयलाई भयमुक्त तुल्याउन यो अभियान शुरु गरिएको जिशिशअ चोलेन्द्र पण्डित बताउँछन्। शिक्षा मन्त्रालयका नकुल बानियाँका अनुसार सन् २०११ सम्ममा देशभरका सबै विद्यालयमा भयमुक्त सिकाइ कार्यान्वयन गर्ने सरकारी लक्ष्य छ।

शिक्षकको धम्की र पिटाइका कारण स्कूल छाड्नेहरूको सङ्ख्यामा कमी आउनसक्ने शिक्षक-अभिभावक संघ मकवानपुरका अध्यक्ष साधुराम चौलागाईंको विश्वास छ।

विद्यार्थीहरूले विद्यालयमा पाउने दण्डसजायका कारण उनीहरू भावनात्मक रूपमा कमजोर तथा सुस्त मनस्थितिको हुनसक्ने र अन्ततः आत्महत्यासमेत गर्ने गरेकोले त्यसलाई अन्त्य गर्न दण्डरहित पठनपाठन अभियान चलाइएको जिशिका मकवानपुरले जनाएको छ। जिशिकाले १६ भदौमा हेटौँडामा आयोजना गरेको एक कार्यक्रममा शिक्षक संस्थाका प्रतिनिधि तथा शिक्षकहरूले लौरो भाँचेर जिल्लाका विद्यालयलाई दण्डरहित तुल्याउने उद्घोष

गरे। अब मकवानपुरका कुनै पनि स्कूलमा शिक्षकहरू लौरो बोकेर कक्षामा प्रवेश गर्ने छैनन्। जिशिशअ चोलेन्द्र पण्डित यो अभियानले विद्यालयमा सुरक्षित वातावरण सिर्जना हुने बताउँछन्। “आज शिक्षकको लौरो खाएको विद्यार्थीले भोलि पेस्तोल तेर्स्याउन सक्छ, ऊभित्रको प्रतिशोधको भावले ऊ तूलो घटना हुनसक्दछ”, उनले भने। विद्यार्थी भयमुक्त भए शिक्षक र शिक्षण संस्थासमेत भयमुक्त रहने धेरैको विश्वास छ।

२०६५ को एसएलसीमा देशभरिकै स्कूलले राम्रो नतिजा हासिल गरे पनि मकवानपुरको नतिजा भने ओरालो लाग्यो। “गएको वर्षभन्दा एसएलसी नतिजा ३ प्रतिशत घटेकोले सच्चिन्तुर्पे महसूस भएर यो अभियान थालेका हौं”, जिशिशअ पण्डितले भने। मकवानपुरमा विद्यालय जाने उमेरका १ लाख, ४ हजार ४६७ बालबालिकामध्ये ८५ हजार ३१६ बालबालिका मात्र स्कूल जाने गरेको जिशिकाको तथ्याङ्कले देखाएको छ।

सरिता दाहाल/मकवानपुर

पिटेर पढाउने दिन गए !

कुरा २०३५/३६ सालतिरको हो। काठमाडौंको थानकोटस्थित प्रभात निमाविमा पढाउँथे। एउटा विद्यार्थी लामो कपाल, मैलो कपडामा प्रायः ढिलो गरी स्कूल आउँथ्यो। गृहकार्य गरेको हुँदैनथ्यो। मेरो दृष्टिकोणमा ऊ राम्रो विद्यार्थी थिएन। अतः उसका कमी-कमजोरीका लागि म गाली गर्ने र शारीरिक सजाय दिने गर्थे। तर, उसले कहिल्यै कुनै प्रतिक्रिया जनाएन। प्रतिवाद गरेन। मैले पनि उसको आचरण/व्यवहारबारे जान्ने-बुझ्ने प्रयत्न गरिँने।

एकदिन शुक्रवार विद्यालय पुगिसकेपछि कारणवश विद्यालय बन्द भयो। घुमघाम गर्ने उद्देश्यले थानकोट उत्तरपट्टिको गाउँ जाने निर्णय गरी ६/७ जना साथीहरू हिँड्यौं। करिब दुई घण्टा जतिको हिडाईपछि धादिङको छत्रे देउरालीको एउटा वस्तीमा पुगिएछ। थकाइ मार्नका लागि चियापसलको खोजी गर्ने क्रममा त्यही विद्यार्थी भेट भयो। उसले आफ्नो घर नजिकै भएको बतायो र हामीलाई घर गएर खाजा (मकै) खान अनुरोध गर्‍यो। हामी उसको पछिलाग्यौं। एउटा छुप्रो घरमा पुगेपछि उसले आफ्नी आमालाई बोलाएर विद्यालयबाट सरहरू आएको बतायो। उसकी आमाले हामी सबैलाई नमस्कार गरिन् र आफू गरीब भएको, विद्यालय टाढा रहेको, छोरालाई कापी-कलम एवम् पुस्तक किन्न नसकेको मात्र नभई कपाल काट्ने पैसा समेत दिन नसकेको वृत्तान्त एकैसासमा सुनाइन्।

त्यो घटनाले मलाई रुस्कायो। कुनै पनि परिणामको पछाडि केही कारण हुनसक्छ। तर, हामी त्यसको खोजी गर्ने प्रयत्न गर्दैनौं। बरु आफूलाई अब्बल दर्जाको शिक्षक तुल्याउन विद्यार्थीलाई लट्टीको सहाराले कब्जामा लिई आत्मसन्तुष्टि लिन चाहन्छौं। सम्भवतः उक्त विद्यार्थीप्रतिको मेरो व्यवहार त्यही दृष्टिकोणबाट निर्देशित थियो।

पछि, म पढाउने काम छाडेर विद्यालय निरीक्षक र जिल्ला शिक्षा अधिकारीका रूपमा काम गर्न थालें। तर, त्यो घटना मैले अझै विसर्न सकेको छैन। मौका पर्दा शिक्षक साथीहरूसँग अहिले पनि यो अनुभव बाँड्ने गरेको छु।

मैले माथिको प्रसङ्ग छिकेर भयमुक्त सिकाइको कुरा गर्न खोजेको हुँ। तीन-चार दशक अगाडि छुडी नलिइकन कक्षा प्रवेश गर्ने कुनै शिक्षक विरलै हुन्थे भने आजकल एकाध विद्यालयका सीमित शिक्षक बाहेक अरूसँग छुडी हुँदैन। तर, पनि छिटपुट रूपमा विद्यार्थीहरूलाई शारीरिक सजाय भने हुने गरेकै छ। जस्तो, कान निमोठ्ने, कपाल तान्ने, गालामा हिकार्उने, उठबस गर्न लगाउने, तल्लोस्तरका शब्द प्रयोग गरी गाली गर्ने र गम्भीर गल्ती गर्दा लट्टीले पिट्नेसम्म गरिन्छ। तथापि सामुदायिक विद्यालयहरूमा त्यस्तो सजायको मात्रा सीमित हुँदै गएको छ। शारीरिक दण्ड दिँदा अभिभावकले तत्काल

प्रतिक्रिया जनाउने वा विद्यार्थीबाटै प्रत्याक्रमणको सम्भावनाले पनि त्यस प्रकारको सजाय दिने परिपाटी कम हुँदै गएको पाइन्छ।

सामुदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययन-अध्यापन तुलनात्मक रूपमा भयमुक्त हुँदै गए पनि रुचिपूर्ण भने छैन। त्यहाँ विद्यार्थीलाई अतिरिक्त क्रियाकलाप गराइँदैन; उनीहरूका जिज्ञासा मेटाइँदैन। अझै पनि थुप्रै शिक्षक शैक्षिक सामग्रीसहित तयार भएर कक्षामा जाने र कमजोर विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गर्ने गर्दैनन्। जसोतसो पाठ सिध्याउने, घण्टी बिताउने प्रवृत्ति प्रायः शिक्षकहरूमा पाइन्छ।

संशागत (निजी) विद्यालयको हकमा चाहिँ अनुशासन कायम राख्न विद्यार्थीहरूलाई कडा शारीरिक सजाय दिने प्रचलन अद्यापि छ। प्रायः अभिभावकले पनि शिक्षकले गरेको त्यस्तो सजायलाई वैधता दिएका छन्। अनुशासन पालनाका नाममा त्यहाँ विद्यार्थीहरूलाई त्रसित बनाएर राखिन्छ।

विद्यालयमा शारीरिक र मानसिक सजायमा कमी ल्याउन सबभन्दा पहिला शिक्षकको सोचमै परिवर्तन ल्याउनु जरुरी छ। तर्साएर र थर्काएर होइन, माया गरेर र कुरा बुझाएर मात्र पढाएको कुरा दिगो एवं प्रभावकारी हुन्छ भन्ने कुरा सर्वप्रथम शिक्षक वर्गलाई बुझाउनु जरुरी छ। त्यस निमित्त उनीहरूलाई दण्डरहित सिकाइ कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा कम्तीमा तीन दिनको तालिम दिइनुपर्दछ। शिक्षक तालिम प्याकेज र शिक्षाशास्त्रको पाठ्यक्रममा पनि यो विषयवस्तु समावेश गरिनुपर्दछ। नयाँ शिक्षकलाई कक्षा जानुपूर्व बाल मनोविज्ञान एवम् दण्डरहित बालमैत्री सिकाइबारे प्रशिक्षण

दिइनुपर्दछ। विद्यालयमै पनि त्यससम्बन्धी लेख रचना, नाटक, स्रोत सामग्री एवम् पुस्तक-पुस्तिकाको व्यवस्था गरी अध्ययन गर्न शिक्षकहरूलाई अभिप्रेरित गरिनुपर्दछ। अन्तर विद्यालय एवम् अन्तर जिल्ला भ्रमण गराई अनुभव आदान-प्रदान गराउनु पनि उपयोगी हुनसक्छ। निष्पक्ष एवम् पारदर्शी प्रणालीबाट दक्ष एवम् शिक्षणमा रुचि राख्ने शिक्षकलाई नियुक्ति गर्ने परिपाटी बसाउनुपर्दछ। प्रधानाध्यापक नियुक्ति गर्दा शैक्षिक नेतृत्व लिनसक्ने, माथिल्लो शैक्षिक योग्यतासहित तालिम प्राप्त र अध्ययन-अध्यापनमा कुशल व्यक्ति छानिनुपर्छ।

विद्यालय निरीक्षक एवम् स्रोत व्यक्तिहरूले पनि विद्यालयको प्रशासनिक पक्षको मात्र अनुगमन नगरी समग्र सिकाइ-प्रक्रिया र प्रत्येक शिक्षकको कार्यशैलीबारे जानकारी लिई उनीहरूलाई सल्लाह र सुझाव दिनुपर्दछ। अभिभावकले पनि आफ्ना बालबच्चालाई शिक्षकले जुनसुकै प्रकारले अनुशासित बनाओस् भन्नुभन्दा पनि मायालु व्यवहार र असल आचरण प्रदर्शन गरी विद्यार्थीमा परिवर्तन ल्याउने प्रयास गर्नु आवश्यक छ।

(पण्डित मकवानपुरका जिल्ला शिक्षा अधिकारी हुन्।)

यताका दिनमा अभिभावक र विद्यार्थीले समेत तत्काल प्रतिक्रिया जनाउने सम्भावना बढ्दै गएपछि सामुदायिक विद्यालयहरूमा शारीरिक सजायको मात्रा सीमित हुँदै गएको छ।

विशेष शिक्षकका विशेष समस्या

शारीरिक अपाङ्गता भएका शिक्षकले सामान्य शिक्षक भन्दा थप समस्या र फन्फट व्यहोर्नुपर्छ। सबैभन्दा ठूलो समस्या चाहिँ अपाङ्गहरूलाई ध्यानमा नराखी निर्माण गरिएका भौतिक संरचना नै हुन्।

शिक्षक जङ्गबहादुर बोगटी विद्यार्थीलाई सिकाउँदै।

- इतिहासमा स्नातकोत्तर गरेकी ताप्लेजुङकी कुमारी निरौला दृष्टिविहीन शिक्षक हुन्। उनी काठमाडौँको कान्ति-ईश्वरी राज्यलक्ष्मी माविको निमावि तहमा पढाउँछिन्। ब्याकबोर्डमा लेख्नुपर्दा उनी विद्यार्थीको सहयोग लिन्छिन्। शिक्षणसम्बन्धी काममा शिक्षकले पनि उनलाई सघाउँछन्। छात्रछात्राको सहभागिता बढी हुने भएकोले निरौलाको कक्षा अन्तरक्रियात्मक र जीवन्त हुन्छ।
- कीर्तिपुरमा दृष्टिविहीनहरूका लागि सञ्चालित नेपालको पहिलो स्कूल ल्यावरेटरी मावि, कीर्तिपुरका दृष्टिविहीन शिक्षण विभाग प्रमुख जङ्गबहादुर बोगटी २०२१ सालदेखि त्यहाँ कार्यरत छन्। नेपालमा ब्रेललिपिको प्रचलन नै नभएको बेला शिक्षण पेशा अँगालेका बोगटी प्रविधिको विकासले पढाउन धेरै सजिलो भएको बताउँछन्। उनी नेपाली भाषाको ब्रेलका निर्माता पनि हुन्।
- नुवाकोटको पिपलटारस्थित चन्द्र ज्योति माविका शिक्षक दधिराम पाण्डे भर्खरै शिक्षण पेशामा प्रवेश गरेका हुन्। अल्पदृष्टियुक्त भएका कारण उनलाई कक्षा नियन्त्रण गर्न गाह्रो पर्छ। कक्षामा सामान्य शिक्षकले कै विद्यार्थीसँग आँखा जुधाएर पढाउन नसक्दा विद्यार्थीको ध्यान अन्यत्र मोडिने र कक्षामा हल्ला हुने गरेको उनको अनुभव छ।
- बलभद्र भारती शारीरिक अपाङ्गता भएका शिक्षक हुन्। उनी खगेन्द्र विशेष शिक्षा मावि, जोरपाटी, काठमाडौँमा २५ वर्षदेखि अङ्ग्रेजी विषय पढाउँदै आएका छन्। उनी कक्षामा

पनि टिबल चेररमै बस्छन्। आफूले कालोपाटी र चक प्रयोग गर्न नसके पनि पढाउन कुनै समस्या नभएको उनको अनुभव छ।

अपाङ्ग शिक्षकले सामान्य छात्रछात्रालाई पढाएका जस्तै सामान्य शिक्षकले अपाङ्ग वा विशेष अवस्थाका विद्यार्थीहरूलाई पढाइरहेका दृष्टान्त पनि उत्तिकै भेटिन्छन्। गोर्खाका ऋषि देवकोटा काठमाडौँको बाल मन्दिर हातामा रहेको बहिरा स्कूलका नेपाली शिक्षक हुन्। उनी साङ्केतिक भाषाका अतिरिक्त हाउभाउ, शैक्षिक सामग्री, ओठको चाल र प्राकृतिक सङ्केतहरूको प्रयोग गरेर बहिरा छात्रछात्रालाई पाठ बुझाउँछन्। अपाङ्गमध्ये पनि बहिरालाई पढाउन कठिन हुने उनको कथन छ। उनी भन्छन्, “सबै कुरा बोर्डमा लेख्नुपर्ने हुँदा समय पुग्दैन।” बहिरालाई पढाउने विशेष शिक्षण सीप उनले तालिमबाट प्राप्त गरेका हुन्।

बहिरा विद्यार्थी मात्रै अध्ययन गर्ने उक्त माविमा सामान्य र अपाङ्ग दुवै किसिमका शिक्षकहरू छन्। उक्त विद्यालयबाट गत वर्षको एसएलसी परीक्षामा सहभागी भएका सबै (१७ जना) उत्तीर्ण भएका थिए। त्यहीँबाट एसएलसी गरी अहिले श्वेत सदन उमावि, सामाखुसीमा कक्षा १२ मा अध्ययनरत प्रज्ञा महर्जन बहिरा विद्यालयमा पढ्न पाएकै कारण आफूमा केही गर्ने आत्मविश्वास पैदा भएको बताउँछिन्।

कीर्तिपुरको ल्यावरेटरी माविमा कक्षा ८ मा अध्ययनरत भविन्द्र सिंह सबै विषयको ब्रेललिपिको पुस्तक नपाउँदा समस्या भए पनि शिक्षकहरूले सहयोग गर्ने गरेको अनुभव सुनाउँछन्। बहिरा विद्यार्थी महेन्द्र लिम्बूले आफूलाई अङ्ग्रेजी विषय सजिलो लाग्ने बताए। बुझ्ने/नबुझ्ने कुरा शिक्षकको

जिल्लामा रहेका ३६ वटा विशेष विद्यालयमा २६७ जना विशेष शिक्षकहरू कार्यरत रहेको विभागको आँकडाले देखाउँछ। दृष्टिविहीन, बहिरा र सुस्तमनस्थितिका छात्रछात्राहरूलाई पढाउन देशभरि ३५० वटा स्रोत कक्षा सञ्चालनमा छन् जसमा ३५० जना विशेष शिक्षक कार्यरत छन्। तर, विशेष कक्षामा पढाउने अपाङ्ग भन्दा बढी सामान्य शिक्षक राखिएको छ। यस्ता विद्यालयमा करिब ३५ सय विद्यार्थी पढ्ने गरेका छन्। अपाङ्ग शिक्षकहरूको तथ्याङ्क यसै वर्षदेखि राख्न शुरु गरिएका कारण व्यवस्थित नभएको विभागको कथन छ। सरकारले यस वर्ष प्रावि तहमा ७०, निमाविमा १० र माविमा १३ गरी जम्मा ८३ वटा राहत कोटा दृष्टिविहीनका लागि छुट्याएको छ।

धरानमा रहेको ज्ञान चक्षु स्कूल दृष्टिविहीनका निमित्त भनेर सञ्चालन गरिएको देशकै एक मात्र स्कूल हो। दृष्टिविहीन र सामान्य विद्यार्थीहरूसँगै पढ्ने विद्यालयको सङ्ख्या भने ५८ छ। शिक्षा विभागले सञ्चालन गरेका एकीकृत विद्यालय समेत गरेर देशभरिमा अपाङ्ग विद्यार्थीहरूलाई पढाउने जम्मा ८० वटा स्कूल रहेका छन्। संघको तथ्याङ्कअनुसार एकसय जना दृष्टिविहीनहरूले स्नातक र ३२ जनाले स्नातकोत्तर उत्तीर्ण गरेका छन्। अपाङ्ग महासंघले शिक्षण अनुमतिप्राप्त ५३ जिल्लाका ४२२ जना अपाङ्ग शिक्षकहरूको विवरण सङ्कलन गरेको छ। बाँकी जिल्लाको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने कार्य भइरहेको महासंघका कोषाध्यक्ष कुमार रेग्मीले जानकारी दिए।

नेपाल अपाङ्ग महासंघका अध्यक्ष वीरेन्द्रराज पोखेल बौद्धिकताको प्रयोग गर्न पाउने हुनाले अपाङ्गहरूका लागि शिक्षण पेशा अत्यन्त उपयुक्त भएको बताउँछन्। सन् २००४ को डिसेम्बरमा मुस्ताङ, सुर्खेत, कञ्चनपुर, धनकुटा र पर्सामा गरिएको एउटा सर्वेक्षणले रोजगारीमा लागेका दृष्टिविहीन मध्ये ६० प्रतिशत शिक्षण पेशामा रहेको देखाएको थियो। रोजगारीमा रहेका सबै किसिमका अपाङ्गता भएकामध्ये ४० प्रतिशत शिक्षण पेशामा रहेको पनि उक्त सर्वेक्षणबाट थाहा भएको थियो।

कयौं सीमितताका बावजूद पनि विषयवस्तुप्रति दखल भएका शिक्षकहरूले उदाहरणीय काम गरेको नेपाल नेत्रहीन संघका अध्यक्ष नरबहादुर लिम्बू बताउँछन्।

पढाउँदा दृष्टिविहीनका लागि ब्रेल र बहिराका लागि साङ्केतिक भाषाको प्रयोग गरिन्छ। उनीहरूलाई पढाउने शिक्षक ती विषयमा जानकार भएमा विद्यार्थीको सिकाइ प्रभावकारी हुन्छ। तर, सबै शिक्षकले तालिम नलिएका कारण विद्यार्थीको सिकाइ प्रभावकारी हुनसकेको छैन।

क्षमतामा पर पर्ने उनको भनाइ छ। दृष्टिविहीन र सामान्य दुवै किसिमका विद्यार्थी रहेको उक्त विद्यालयमा दृष्टिविहीनले सामान्य विद्यार्थीको सहयोग समेत पाउने गरेका छन्। शिक्षक सीता कँडेलका अनुसार आँखा देख्ने विद्यार्थीले नदेख्नेलाई शौचालय जान, नोट सार्न, नयाँ परिस्थिति अथवा विषय बुझ्न मद्दत गर्ने गर्छन्।

ल्यावरेटरी माविका प्रअ लाक्पा शेर्पा आफ्ना अपाङ्ग विद्यार्थीहरू आत्मनिर्भर भएको बताउँछन्। उनीहरूलाई पढाइका साथै अतिरिक्त क्रियाकलापमा पनि सहभागी गराइने हुँदा उनीहरूको आत्मविश्वास बढेको छ। २०६३ सालमा यो स्कूलबाट चारजना दृष्टिविहीनले एसएलसी परीक्षा दिएकामा चारैजना प्रथम श्रेणीमा उत्तीर्ण भएका थिए।

अपाङ्गहरूका लागि शिक्षण पेशा उपयुक्त विकल्प मानिएको छ। नेपाल नेत्रहीन संघका अध्यक्ष नरबहादुर लिम्बू पनि रोजगारीमा लागेका दृष्टिविहीनहरूमध्ये धेरैजसो शिक्षण पेशामा रहेको बताउँछन्। सरकारले २०४७ सालदेखि नै दृष्टिविहीनका लागि शिक्षणमा कोटा छुट्याउने गरेको छ। समाज कल्याण मन्त्रालयले २०६३ सालमा तयार पारेको अपाङ्ग व्यक्तिहरूका लागि राष्ट्रिय नीति तथा कार्ययोजना अनुसार देशमा सबै किसिमका अपाङ्ग शिक्षकहरूको सङ्ख्या करिब नौ सय रहेको थियो भने २०६४ र ०६५ सालमा २००/२०० राहत कोटा थपिएपछि यो सङ्ख्या बढेर १३ सयको हाराहारीमा पुगेको अध्यक्ष लिम्बूको अनुभव छ। यी मध्ये बहिरा शिक्षकको सङ्ख्या २० छ।

तर, शिक्षा विभागको आँकडाले मावि तहका ४० जना समेत जम्मा १८० जना मात्र अपाङ्ग शिक्षकहरू कार्यरत रहेको देखाएको छ। १८ वटा

तस्विकारकः जयराम शीतम

शिक्षक
बलभद्र भारती

सूचनाप्रविधिको प्रयोगबाट अपाङ्ग शिक्षकहरूले प्रशस्त फाइदा लिनसक्ने देखिएको छ। दृष्टिविहीनहरूले बोल्ने सफ्टवेयर (जस्तै: जज) को प्रयोग गरेर कम्प्युटरबाट लेखपढ गर्न सकिन्छ। ल्याबरेटरी माविका दृष्टिविहीन कम्प्युटर शिक्षक सीता जवालीले दृष्टिविहीन र सामान्य विद्यार्थीलाई सजिलै कम्प्युटर सिकाइरहेकी छन्।

विद्यार्थीको व्यवहार र समस्या

फरक-फरक किसिमका अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका विशेषता र आवश्यकता पनि फरकफरक हुने गर्छन्। बौद्धिक अपाङ्गलाई धेरै कुरा सिकाउन नसकिने भएकाले उनीहरूलाई जीवन जिउने कला सिकाउने कुरामा बढी जोड दिने गरिन्छ। शारीरिक रूपमा अपाङ्ग व्यक्तिको मुख्य समस्या हिँडडुल गर्नमा हुन्छ तर पढ्ने र ग्रहण गर्ने कुरामा उनीहरू सामान्य विद्यार्थी जस्तै हुन्छन्। पढाउँदा दृष्टिविहीनका लागि ब्रेल र बहिराका लागि साङ्केतिक भाषाको प्रयोग गरिन्छ। उनीहरूलाई पढाउने शिक्षक ती विषयमा जानकार भएमा विद्यार्थीको सिकाइ प्रभावकारी हुन्छ। तर, सबै शिक्षकले तालिम नलिएका कारण विद्यार्थीको सिकाइ प्रभावकारी हुन नसकेको कथन

नेपाल राष्ट्रिय अपाङ्ग महासंघका सचिव कुमार रेग्मीको छ।

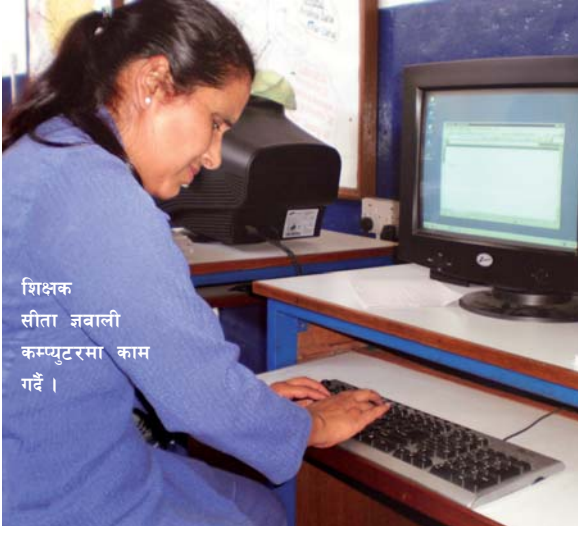
महासंघका केन्द्रीय सदस्य कृष्ण गजुरेल विशेष कक्षा सञ्चालनका लागि तालिम दिइएका शिक्षकहरूले बहिरालाई पढाउन अत्यावश्यक साङ्केतिक भाषा पनि राम्ररी नसिकेको र उनीहरूले अपाङ्ग विद्यार्थीलाई मन लगाएर नसिकाएको आरोप लगाउँछन्। उनी भन्छन्, “सबलाङ्ग शिक्षकले अपाङ्ग विद्यार्थीलाई पढाउँदा सार्न मात्र लगाउँछन्, उनीहरू अल्छी छन्।” हाल एउटा विद्यालयमा १० जना मात्रै अपाङ्ग विद्यार्थी भर्ना गर्ने गरिएकोले धेरै अपाङ्गहरूले पढ्न नपाएको बताउँदै गजुरेल भन्छन्, “प्रत्येक जिल्लामा अपाङ्गले पढ्ने एउटा विद्यालय सञ्चालन गर्नुपर्छ।”

अपाङ्ग शिक्षकप्रति विद्यार्थीहरूको व्यवहार सकारात्मक पाइएको महासंघका अध्यक्ष पोखेल बताउँछन्। सहयोगी, नपिट्ने र विद्यार्थीसँग घुलमिल हुन खोज्ने शिक्षकहरूको स्वाभावका कारण अपाङ्ग शिक्षकहरू बढी लोकप्रिय भएको उनको भनाइ छ।

माथिल्लो कक्षामा भन्दा अपाङ्ग शिक्षकहरूलाई तल्लो कक्षामा बढी समस्या हुने गरेको देखिएको छ। साना कक्षाका विद्यार्थीलाई हातै समाएर लेख्न सिकाउनुपर्ने हुँदा दृष्टिविहीन शिक्षकहरूलाई समस्या हुन्छ। “हामीले नभने पढाउन सक्दैन भन्ने मनोविज्ञान साना कक्षाका विद्यार्थीमा रहेको पाइएको छ”, पोखेलले भने, “शिक्षकले माया गर्ने हुँदा केही विद्यार्थीले गृहकार्य नगर्ने, नटेर्ने समस्या पनि छ।”

तर, अपाङ्ग शिक्षक कुमारी निरौला भने यो कुरामा सहमत छैनन्। निमाविसम्म सामाजिक विषय पढाउने दृष्टिविहीन शिक्षक निरौलालाई सघाउन विद्यार्थीबीच तँछाडमछाड हुनेगर्छ। जेहेन्दार विद्यार्थीसँग उनी पाठ पढ्न, ब्याकवोर्डमा लेख्न, कपी जाँचन सहयोग लिने गर्छिन्। उनी भन्छिन्, “चार वर्षको अनुभवमा कुनै पनि विद्यार्थीले मलाई अपाङ्ग भनेर अपमान गरेका छैनन्।” खगेन्द्र नवजीवन माविका शारीरिक अपाङ्ग शिक्षक भीमवहादुर विश्वकर्मा पनि विद्यार्थीले आफूहरूलाई हार्दिक व्यवहार गर्ने गरेको बताउँछन्।

अपाङ्ग शिक्षकहरूका लागि व्याख्यान विधि सबैभन्दा उपयुक्त मानिएको छ। कोर्ष सक्ने चिन्ता लिएर पढाउन थाले बहिरा विद्यार्थीले केही पनि सिक्न सक्दैनन्। बहिराले शब्दलाई शुद्ध रूपमा बुझ्न नसक्नु अर्को समस्या हो। प्राविधिक विषय चाहिँ बहिरा तथा दृष्टिविहीन दुवै किसिमका विद्यार्थीका लागि समस्या हुने गरेको छ। श्वेत सदन उमाविमा सबै बहिराहरूलाई शिक्षा सङ्ग्राममा भर्ना गरिएको छ। “प्राविधिक विषय पढाउँदा हुने जटिलताका कारण यस्तो गरिएको हो”, सञ्चालक कपिलचन्द्र पोखेलले बताए। राजिनामा दिनु र छोडनुलाई साङ्केतिक भाषामा बुझाउनु पर्दा उस्तै सङ्केतको प्रयोग गर्नुपर्छ। यसो गर्दा विद्यार्थीहरू फुक्किने गरेका छन्।

शिक्षक
सीता जवाली
कम्प्यूटरमा काम
गर्दै ।

श्वेता सदन
उमावि कक्षा ६
का विद्यार्थी ।

परीक्षामा बहिरा र दृष्टिविहीन विद्यार्थीका लागि एक घण्टा बढी समय दिइने गरिएको छ । यस्ता विद्यार्थीलाई सहयोगी राखेर पनि परीक्षामा लेख्न दिइन्छ । परीक्षामा दोभाषे गाई नराखे विद्यार्थीले प्रश्नपत्र नबुझ्ने समस्या छ । तर दोभाषे राख्दा तिनले चिट चोराउने गरेका आरोप लाग्ने गरेको शिक्षकहरूले जनाए ।

स्थायी दरबन्दीमा भएका अपाङ्ग शिक्षकहरूले अन्य शिक्षकसहर सुविधा पाउने गरेका छन् । तर, अपाङ्गका लागि खोलिएका विद्यालयमा पढाउने सबलाङ्ग शिक्षकहरू भने त्यस्तो सुविधाबाट वञ्चित छन् । बहिरा विद्यालयका शिक्षक ऋषि देवकोटा मावि दरबन्दीमा कार्यरत छन् । स्थायी शिक्षकसहर तलब पाउने देवकोटाले पेन्सन र उपदानको सुविधा पाएका छैनन् । समान तलब तथा पेन्सन सुविधाको माग गर्दै धेरै पटक शिक्षा मन्त्रालय धाए पनि समस्या समाधान नभएको शिक्षक देवकोटाले बताए ।

शारीरिक अपाङ्गता भएका शिक्षकले सामान्य शिक्षक भन्दा थप समस्या र फन्कट व्यहोर्नुपर्छ । सबैभन्दा ठूलो समस्या चाहिँ सबलाङ्गहरूका निमित्त निर्माण गरिएका भौतिक संरचनाहरू अपाङ्गता भएका शिक्षकहरूका निमित्त चुनौती भएका छन् । विद्यालय भवन, बाटाघाटा, पानी-पँधेरा, शौचालय आदि अपाङ्ग-मैत्री नभएका कारण अपाङ्गता भएका शिक्षकहरूले तिनलाई सहज रूपमा प्रयोग गर्न सकिरहेका छैनन् ।

अबको बाटो

सूचनाप्रविधिको प्रयोगबाट अपाङ्ग शिक्षकहरूले प्रशस्त फाइदा लिनसक्ने देखिएको छ । दृष्टिविहीनहरूले बोल्ने सफ्टवेयर (जस्तै: जज) को प्रयोग गरेर कम्प्यूटरबाट लेखपढ गर्न सकिन्छ । महासंघका अध्यक्ष पोखेल र नेत्रहीन संघका अध्यक्ष लिम्बू अरूको मद्दत विना नै

कम्प्यूटरमा सजिलै काम गर्न सक्छन् । ल्याबरेटरी माविका दृष्टिविहीन कम्प्यूटर शिक्षक सीता जवालीले दृष्टिविहीन र सामान्य विद्यार्थीलाई सजिलै कम्प्यूटर सिकाइरहेकी छन् ।

नेपाल नेत्रहीन संघले सरकारी विद्यालयका अधिकांश पाठ्यपुस्तकको ब्रेल संस्करण निर्माण गरेको छ । तर, पाठ्यपुस्तक परिवर्तन भएका बेला छपाइ ढिला भएर समयमा पाठ्यपुस्तक उपलब्ध हुनसकिरहेका छैनन् । पाठ्यपुस्तक र सन्दर्भसामग्री समयमा उपलब्ध गरिनुपर्ने, परीक्षा प्रणालीमा सुधार, सबै ठाउँमा ब्रेललिपि परीक्षण गर्ने विशेषज्ञ राख्ने कुरामा सुधार गर्न सके दृष्टिविहीनहरूको शिक्षामा पहुँच बढ्न सक्ने देखिन्छ । नेपालमा अहिलेसम्म पर्याप्त ब्रेललिपि विशेषज्ञ तयार भइसकेका छैनन् । हालसम्म करिब पाँच हजार शब्दको मात्रै सङ्केत विकास गरिएकोले प्राविधिक विषय पढाउन समस्या छ ।

नेपाल राष्ट्रिय बहिरा तथा सुस्त श्रवण महासंघले अपाङ्ग शिक्षालाई गुणस्तरीय तुल्याउन तालिम लिएका पर्याप्त बहिरा र दृष्टिविहीनका शिक्षकहरूको व्यवस्था हुनुपर्ने सुझाव दिएको छ । खगेन्द्र नवजीवन माविका पूर्व विद्यार्थी तथा शारीरिक अपाङ्ग कानून व्यवसायी विदुरकुमार थापा अपाङ्ग कल्याण तथा संरक्षण ऐन २०३६ ले अपाङ्गहरूको अनौपचारिक शिक्षामा मात्र जोड दिएको तर अब सरकारले औपचारिक शिक्षामै समेट्नुपर्ने बताउँछन् ।

यता, महासंघले साङ्केतिक भाषाको १० महिनाको तालिम लिएकाहरूलाई शिक्षक लाइसेन्स बराबरको मान्यता दिनुपर्ने माग गरेको छ । अध्यक्ष पोखेल अपाङ्गहरूका लागि निश्चित समयभित्र स्थायी अनुमतिपत्रको व्यवस्था गरेर हाललाई अस्थायी अनुमतिपत्र दिएमा शिक्षण पेशामा उनीहरूको संलग्नता बढ्ने ठान्छन् ।

सर्वोत्कृष्ट सृष्टि

चिकित्सकको लापरवाहीले सानैमा दुवै आँखाको ज्योति गुमाएकी भक्तपुरकी सृष्टि के.सी.ले मानविकी सङ्कायको प्रवीणता प्रमाणपत्र तहमा छात्रातर्फ सर्वोत्कृष्ट स्थान हासिल गरेर सबैलाई चकित पारेकी छन् ।

किरण पाण्डे

भक्तपुर सिरुटारकी परमेश्वरी के.सी.ले २३ भदौ विहान चारै बजे दृष्टिविहीन छोरी सृष्टिलाई निद्राबाट व्यूँकाइन् । ६८.१ प्रतिशत अङ्क हासिल गरी मानविकी सङ्कायमा छात्रातर्फ प्रवीणता प्रमाणपत्र तहमा सर्वोत्कृष्ट भएकी सृष्टिले राष्ट्रपति डा. रामवरण यादवको हातबाट नेपाल छात्रा विद्यापदक पाउने कार्यक्रम तय भएको थियो । साढे पाँच बजे सृष्टि उनकी आमाको सहयोगमा आधा घण्टा हिँडेर कौशलटार आइन् । पदक पाउने रहरले कौशलटारबाट बस चढेर कोटेश्वरहुँदै राष्ट्रपति भवन पुगेकी उनलाई थाहै भएन । राष्ट्रपतिको हातबाट पदक प्राप्त गरेपछि सृष्टिको प्रतिक्रिया थियो, “राष्ट्रप्रमुखबाट पदक पाउँदा ज्यादै खुशी लागेको छ । राष्ट्रपतिले धाप मादैं बधाई छ, राम्रो गर्दै जानु भन्नुभएकोले चुनौती थपिएको महसूस भएको छ ।” उनी अहिले डिल्लीबजारस्थित कन्या बहुमुखी क्याम्पसमा समाजशास्त्रमा स्नातक गर्दैछिन् ।

१८ वर्षअघि जन्मेकी सृष्टि जन्मजात दृष्टिविहीन होइन् । भक्तपुरको गङ्गाघरस्थित सिद्धार्थ विद्यापीठमा कक्षा ७ मा पढ्दा उनी अक्षर देख्न र मान्छे ठम्याउन सक्थिन् । तर, कक्षा ८

मा छँदा चिकित्सकको लापरवाहीले उनका दुवै आँखा जलविन्दुको शिकार भए । त्यसपछि सृष्टिका लागि संसारै अध्यारो भयो । तैपनि सृष्टिको अध्ययनप्रतिको लगाव र रुचिमा कमी आएन । निरन्तरको मेहनत र जाँगरका कारण आँखा नदेखे पनि सृष्टिले आँखा देख्ने धेरै छात्रालाई उछिनेर इतिहास रचन सफल भएकी छन् । सिद्धार्थ विद्यापीठबाट २०६२ सालमा एसएलसी दिँदा पनि सृष्टिले प्रथम श्रेणी हासिल गरेकी थिइन् ।

त्यसो त, उनी अतिरिक्त क्रियाकलापमा प्रतिभाशाली सावित भइसकेकी छन् । यसकै उदाहरण हो- भर्खरै दक्षिण कोरियाको राजधानी सोलमा आयोजित दशौँ एशिया-प्यासिफिक वाटाव्यासी म्युजिक फेस्टिभलमा १५ राष्ट्रका दृष्टिविहीनहरूमध्ये उनले नृत्यमा वेस्ट पर्फर्मेन्स गर्न सफल हुनु । सृष्टिको प्रतिभाले उनका शिक्षक, बाबुआमा तथा परिवारका अरू सदस्यहरू खुशी देखिन्छन् । उनका दाजु प्रवेश भन्छन्, “उनको मेहनत देख्दा गौरव लाग्छ ।”

सानै उमेरमा आँखाको ‘एलजी’ भएका कारण सृष्टिका बाबु-आमाले उनलाई उपचारका लागि राजधानीका धेरै अस्पताल पुऱ्याए । तर,

चिकित्सकको लापरवाहीले उनको आँखाको ज्योति गुम्यो। उनले भनिन्, “डाक्टरले नजोचिकन स्टेरोइड सम्बन्धी झोल औषधि दिएकोले मेरो आँखाको ज्योति गएको हो।” प्रदूषणमुक्त स्थानमा रहँदा सृष्टिका आँखाले राहत महसूस गर्ने तथा गतिलो उपचार पाए ज्योति फर्किने आशामा परिवारले उनको उपचार जारी राखेको छ।

अपाङ्ग भएको पीडाकै कारण स्नातक सकेपछि अपाङ्गता भएकाहरूका लागि विशेष शिक्षासम्बन्धी तालिम लिएर उनीहरूको सेवामा लाग्ने सृष्टिको चाहना छ। नेपालमा अपाङ्गता भएकाहरूको सङ्ख्या धेरै भएकोले तिनको हितका निमित्त काम गर्न आवश्यक रहेको उनी बताउँछिन्। सृष्टि भन्छिन्, “हामी जस्ता दृष्टिविहीनहरूलाई किताबमा के छ भन्ने थाहा हुन्न। शिक्षकले ब्याकवोर्डमा लेखेको देख्न पनि सकिन्न। शिक्षकले पढाउँदा देखे, दाहिने र तलमाथि यस्तो छ मात्र भनिदिए धेरै सजिलो हुनेथियो।” सरकारले अपाङ्ग छात्रछात्रालाई छात्रवृत्ति र शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने सृष्टिको माग छ।

प्रवीणता प्रमाणपत्र तह प्रथम वर्षमा अध्ययन गर्दा सृष्टि आन्तरिक परीक्षा दिँदा होस् वा गृहकार्य गर्दा, कापीको पानालाई दोब्याएर त्यही डामलाई छामेर लेखिन्। तर, आफैले बनाएको ए फोर साइजको फलामको उपकरणमा पाना राखेर लेख्न थालेपछि उनले छामेर लेख्नुपर्ने पुरानो रुमलाबाट मुक्ति पाएकी छन्। उनले प्रयोग गरेजस्तो सामग्री अरू दृष्टिविहीनले पनि प्रयोग गर्न सक्छन्। परीक्षामा चाहिँ अपाङ्गता भएकाले आफूभन्दा तल्लो कक्षामा अध्ययनरतको सहयोग लिन पाउने व्यवस्था गरिएको छ। सृष्टिले प्रवीणता प्रमाणपत्र तह प्रथम वर्षमा सुनिता श्रेष्ठ र द्वितीय वर्षमा जुनु श्रेष्ठको सहयोगमा परीक्षा दिएकी थिइन्।

सृष्टिलाई साहित्यमा पनि गहिरो रुचि छ। सृष्टिलाई सवैभन्दा मनपरेको पुस्तक हो- कृष्ण धरावासीको कथा *खोला*। उनका बाबु राजेशमान, आमा परमेश्वरी र दाजुहरू प्रवेश र प्रणयको सहयोगमा उनले साहित्यसम्बन्धी पुस्तकहरू पढ्ने गरेकी छन्। आफूले भर्खरै पढेका दुई कृति *राधा* र *पल्पसा क्याफे* को सार खिच्दै उनले भनिन्, “*राधा* मा पौराणिक कथालाई आधुनिक जलप दिइएको छ भने *पल्पसा क्याफे* मा द्वन्द्वकालको राजनीतिक विषय उठाइएको छ। त्यसैले दुवै कृतिका आ-आफ्नै महत्त्व छन्।” आँखाको ज्योति गुमे पनि शिक्षाको ज्योतिबाट चम्किएकी मेधावी छात्रा सृष्टिको सवैलाई आग्रह छ “हिजोको सृष्टि र आजको सृष्टि एउटै हुँ। हिजो देख्यौं आज देखिन्न तर मेरो भावना र क्षमता उही हो, त्यसैले मलाई समाजले हेला नगरोस्।”

 SPICE S-580 Rs. 3,445 GSM	 SPICE S-5330 Rs. 4,150 GSM	 SPICE S-590 Rs. 4,395 GSM	 SPICE C-5300 Rs. 5,455 CDMA
 SPICE S707N Rs. 6,295 GSM	 SPICE X-1 Rs. 9,290 GSM	 SPICE D-88 GOLD Rs. 13,000 GSM + CDMA	 SPICE S-930 Rs. 14,999 GSM

**WIN MORE THAN 50
SPICE MOBILES EVERY MONTH**

Cash discount and Free Gifts with every purchase of Spice Mobiles
Double the celebration this Dashain and Tihar

FESTIVAL SPICE

TELE TALK PVT. LTD.
Phone: 01-2030332 बार्दडीका लागि भ्याट बिन लिन नबिर्सनुहोला।

spice
MOBILE PHONES

जिन्दगीभर पढाइरहुँ जस्तो लाग्छ !

- २०४८ सालमा ज्ञानोदय माविको प्रधानाध्यापक पदबाट सेवा निवृत्त भएका ट्यूड, ढोकाबहाल, काठमाडौंका रेवरन्ड बज्राचार्य अहिले आफूले खोलेको ग्रीन फिल्ड नेशनल स्कूलका प्रिन्सिपल छन्। १५ वर्षको उमेरदेखि शुरू गरेको शिक्षण पेशा र व्यवसायबाट अझै धीत नमरेको उनको कथन छ।
- २०६४ सालमा लमजुङको धमिली कुवास्थित शैलपुत्री उच्च माविको प्राचार्य पदबाट सेवा निवृत्त भएपछि मातृकाप्रसाद खनाल आफ्नै गाउँ तीनपिप्ले (लमजुङ)को उच्च माविमा अध्यापनरत छन्। “आफूले छोडे पनि समाजको आवश्यकताले नछोडेका कारण जीवनपर्यन्त पढाइरहने उनको अटोट छ।
- हर्कराज चोङ्गवाङ्ग २०५६ सालमा ६० वर्ष उमेर पुगेर ताप्लेजुङको साँघुस्थित नारायणी निमाविको प्रअ पदबाट सेवा निवृत्त भए। अहिले उनी गाउँकै नारायणी उमाविको शैक्षिक विकासमा जुटेका छन्।

चोङ्गवाङ्ग, खनाल र बज्राचार्य जस्तै हजारौं शिक्षकहरू उमेरको कानूनी हद पुगेका कारण सरकारी सेवाबाट निवृत्त भए पनि उनीहरूमध्ये धेरैमा पढाउने सीप र जाँगर घटेको पाइँदैन। परिणामतः थुप्रै अवकाश प्राप्त शिक्षकहरू अर्को वा आफ्नै शिक्षालय खोलेर पढाइरहेका

भेटिन्छन्। यस्तै शिक्षकका कारण पनि गाउँ-शहरमा निजी विद्यालयहरू थपिएको पाइन्छ। सेवा निवृत्त शिक्षकहरू प्राथमिकदेखि उच्च माध्यमिक तहसम्म नै अध्यापनरत भेटिन्छन्।

विद्यालयस्तरका शिक्षकले २०३५ सालदेखि पेन्सन अर्थात् निवृत्तिभरण पाउने व्यवस्था भएको हो। शिक्षक कितावखानाको अभिलेख अनुसार गत आर्थिक वर्षसम्म १४ हजार ६५० शिक्षकहरूले निवृत्तिभरण प्राप्त गरेका थिए। त्यसमध्ये प्राथमिकस्तरका ८,६३७, निमाविस्तरका २,२८६ र माविस्तरका २,७१७ जना छन्।

प्रायः सेवानिवृत्त शिक्षकहरू बाँकी जीवन केमा खर्च गर्छन् अथवा कसरी बिताउँछन् भन्ने सम्बन्धमा नेपालमा कुनै अध्ययन भएको पाइँदैन। तथापि, त्यस्ता अधिकांश शिक्षकहरू सम्भव भएसम्म शिक्षण कार्यमै संलग्न हुन चाहने र भइरहेको भेटिन्छ। प्रायः निवृत्त शिक्षकहरूले प्राथमिक तहदेखि उच्च माध्यमिक तहसम्मका निजी विद्यालय सञ्चालन गरेको पाइन्छ।

शिक्षित समाजको सृजना गर्न आफ्नो आधा जीवन खर्च गरेका शिक्षकहरूको अवकाशप्राप्त जीवनलाई पनि नयाँ शिक्षक, स्कूल र सिङ्गो समाज फुल्न उपयोगी बनाउन सकिन्छ भन्ने कुरा उनीहरूको फुर्सदिलो जीवनचर्याको अध्ययनबाट खुल्छ। यथार्थमा एउटा शिक्षक कहिल्यै ‘रिटायर्ड’ नहुने सधैंको शिक्षक देखिन्छ।

‘स्कूल नगई चित्तै बुझ्दैन’

म २०१८ साल वैशाख २६ गते भक्तपुर जिल्लाको नवदुर्गास्थानमा रहेको सरस्वती विद्या गृह माविको शिक्षक बनेर सोही विद्यालयको प्रधानाध्यापक भएर २०५४ सालमा सेवा निवृत्त भएँ। तर, पढाउने काम पूरै छोडेको भने छैन।

म आफ्नो आनन्दका लागि अहिले भक्तपुरकै राम मन्दिरमा रहेको शान्ति निकेतन माविमा आंशिक अध्यापन गरिरहेको छु। पढाउन जान्छु। स्कूल नगई चित्तै बुझ्दैन। यसअघि भक्तपुरकै सूर्योदय माविमा पनि पढाएँ। मानिस जीवनको उतरार्द्धमा समाजसेवा एवं परोपकार कार्यतर्फ बढी आकर्षित हुन्छन्। म पनि त्यसमा विश्वास गर्छु। म नेपाल बाल सङ्गठन, नेपाल स्काउट भक्तपुरमा पनि संलग्न छु।

अहिले सबैभन्दा खटकिने कुरा, आजका धेरैजसो शिक्षकहरूमा शिक्षण कार्यप्रति लगावको कमी देखिन्छ। शिक्षकहरूलाई आफ्नो पेशाप्रति समेत लगाव छैन। फलस्वरूप दिनानुदिन शैक्षिकस्तर खस्किदै गइरहेको छ। सरकार र नागरिक दुवैले यसतर्फ ध्यान दिनुपर्ने देख्छु। अरू भन्दा पनि बढी संवेदनशील हुने र आफूलाई अफ राम्रोसित कर्म क्षेत्रमा खरो उतार्ने काम शिक्षकहरूको हो। जो शिक्षक आफ्नो पेशाको मर्यादा राख्न जान्दैन वा पेशाप्रति इमान्दार छैन उसले तुरुन्त यो पेशा छाडेर जानुपर्छ। त्यसले उसको र समाज दुवैको भलो गर्छ। किनभने उसले बूढो भएपछि शिक्षक बनेर ठगी गर्रँ भनेर पछुताउन पर्दैन अनि केटाकेटीले पनि राम्रो शिक्षकबाट पढ्ने मौका पाउँछन्।

पहिला शिक्षा क्षेत्रमा थोरै पैसाले धेरै काम हुन्थ्यो। अहिले धेरै पैसाले थोरै काम हुन्छ। मेरो शिक्षण पेशाको लामो अनुभवको निचोड हो यो।

शारदाभक्त मधिकर्मी
कटुञ्जे-८, भक्तपुर

जो शिक्षक आफ्नो पेशाको मर्यादा राख्न जान्दैन वा पेशाप्रति इमान्दार छैन उसले तुरुन्त यो पेशा छाडेर जानुपर्छ। त्यसले उसको र समाज दुवैको भलो गर्छ। किनभने उसले बूढो भएपछि शिक्षक बनेर ठगी गर्रँ भनेर पछुताउन पर्दैन अनि केटाकेटीले पनि राम्रो शिक्षकबाट पढ्ने मौका पाउँछन्।

‘जे गरियो राम्रै गरिएछ’

११ वर्ष अगाडि साँखु, काठमाडौंको कालिका रत्न माध्यमिक विद्यालयबाट राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणीको शिक्षक पदबाट सेवा निवृत्त भएपछि प्याराडाइज इङ्लिस बोर्डिङ्ग स्कूलको प्रमुख सल्लाहकार भएर काम गर्न थालेँ। यस बाहेक युनेस्कोको सहयोगमा सञ्चालित विभिन्न कार्यक्रमहरूमा पनि संलग्न रहेँ। नेपाल कुष्ठ रोग निवारण संघ, जेष्ठ नागरिक समाज र नेपाल काउन्सिल

अफ एफेयर्सलगायतका संस्थाहरूमा सक्रियताका साथ काम गर्दै आइरहेको छु। यसैगरी शान्ति बालिका छात्रावास मण्डिखाटार, काठमाडौं र कार्ल गेराल ब्वाइज होस्टेल बाल कल्याण उपसमितिको अध्यक्ष छु। तर, मेरा धेरैजसो गतिविधिहरू अध्यापनसँगै जोडिएका छन्। सेवा निवृत्त भएर पनि शिक्षा क्षेत्रमै क्रियाशील हुन पाएकोमा मलाई आत्मसन्तुष्टि मिलेको छ।

रिटायर्ड बट नट टायर्ड

हामी बुद्धयौलीका शिक्षकहरू माझिँदै गएका हुन्छौं र हाम्रो बोली र व्यवहार दुवैमा परिपक्वता आएको हुन्छ। तसर्थ वृद्ध तथा सेवा निवृत्त शिक्षकहरूको परिपक्वता र अनुभव शिक्षा क्षेत्रको लागि उपयोगी हुन सक्छ। यो कुरामा सरकारले पनि ध्यान दिन उपयुक्त ठान्दछु।

राज्यले हामी शिक्षकहरूका लागि उमेर र अध्यापनको हद तोकेका कारण हामी शिक्षकहरू ६० वर्ष नपुग्दै सेवा निवृत्त हुने गर्छौं। तर, एउटा शिक्षकले शुरूको अवस्थामा गरेको अध्यापन र बुद्धयौलीमा गरेको अध्यापनको गुणस्तर धेरै फरक हुँदोरहेछ। हामी बुद्धयौलीका शिक्षकहरू माझिँदै गएका हुन्छौं र हाम्रो बोली र व्यवहार दुवैमा परिपक्वता आएको हुन्छ। तसर्थ वृद्ध तथा सेवा निवृत्त शिक्षकहरूको परिपक्वता र अनुभव शिक्षा क्षेत्रको लागि उपयोगी हुन सक्छ। यो कुरामा सरकारले पनि ध्यान दिन उपयुक्त ठान्दछु।

म शुरुमा २०१२ सालमा काठमाडौं, ठिँटीस्थित शान्ति शिक्षा मन्दिरमा शिक्षक पदमा नियुक्त भएर २०१३ सालमा कामु हेडमास्टर बनँ। २०१४ सालमा पोखराको मालेपाटनस्थित श्री बाराही पब्लिक हाईस्कूलको संस्थापक हेडमास्टर भएँ। त्यहाँ २०२७ सालसम्म अध्यापन गरेपश्चात् विन्देश्वरी रात्रि पाठशाला, त्रिभुवन आदर्श आवासीय माध्यमिक विद्यालय हुँदै कालिका रत्न माविमा पुगेर सेवा निवृत्त भएँ।

आफ्नो ४० वर्ष लामो शिक्षा-सेवा मैले इमान्दार र लगनशील भएर बिताएँ। विद्यार्थीलाई स्तरीय शिक्षा दिनका लागि आफूले समर्पित गरेका ती दिनहरू सम्झँदा आज पनि बडो आनन्दको अनुभव हुन्छ। आफ्ना विद्यार्थी ठूलो मान्छे बनेको देख्दा गर्व महसूस हुन्छ।

ध्रुवबहादुर श्रेष्ठ
गल्कुपाखा, काठमाडौं

आनन्द नै उपलब्धि

२०१८ सालमा म बाग्लुङ जिल्लाको विद्या मन्दिर हाईस्कूलबाट अध्यापन प्रारम्भ गरेर विभिन्न विद्यालयहरू हुँदै २०२५ सालमा आदर्श बहुमुखी हाईस्कूल सानोठिमी पुगें। २०३१ सालमा त्यस विद्यालयको निमित्त हेडमास्टर र २०३४ सालमा हेडमास्टर बनँ। मैले अध्यापन शुरु गर्दा मेरो मासिक तलब रु.२५० थियो। अहिले त मेरो निवृत्तिभरण नै रु.१०,५०६ हुन्छ। त्यस हिसाबले पनि विगतको भन्दा अहिले शिक्षकहरूको सेवासुविधामा निकै सुधार भएको छ। तर, सरकारी विद्यालयको पढाइको स्तरमा भने सुधार हुनसकेको छैन। सार्वजनिक विद्यालयका प्रत्येक शिक्षकले गहिरोसित चिन्तन गर्नुपर्ने कुरा हो यो।

हो, हाम्रा सार्वजनिक स्कूलमा प्रशस्तै समस्या छन्। तर, एउटा शिक्षकलाई राम्रोसित पढाउन कसैले पनि रोकेको छैन। आफ्नो तर्फबाट सक्ने जति काम नगरेर अन्ततिर समस्या देखाउने प्रवृत्ति हावी हुन गएकाले यस्तो भएको हो। यो शिक्षकको नैतिक समस्या हो। विद्यार्थीलाई नैतिक शिक्षा पढाउने शिक्षक आफैँ नैतिकवान् भएन भने त्यो समाज र राष्ट्रमा नैतिकपतन

म आजका शिक्षक साथीहरूलाई अनुरोध गर्छु कि शिक्षकको जिम्मेवारी काँधमा लिइसकेपछि त्यो काम उत्तम तरिकाले सम्पन्न गर्न प्रयत्न गरौं। सकिँदैन जस्तो लाग्छ भने शिक्षण पेशा छाडेरै अर्कै पेशा अपनाऔं !

शिक्षकले सधैं पढिरहनुपर्छ

अहिले मेरो समाजशास्त्र एमए दोस्रो वर्षको परीक्षा सकियो। शिक्षक पेशाबाट सेवा निवृत्त भएपछिको सबैभन्दा ठूलो उपलब्धि यही हो। ७० वर्षको उमेरमा पढ्दाको मजा बेग्लै हुँदोरहेछ। धेरैलाई अनौठो लाग्न सक्छ। तर, मेरो विचारमा पढ्ने र पढाउने कुरालाई उमेरले छेक्दैन। मैले पढाएका विद्यार्थी एमए, पीएचडी गर्न सक्छन् भने मैले फुर्सद पाएर पढ्दा किन नहुने भनेर म ढुक्कैसँग पढ्न थालेको हुँ। मैले ३० वर्ष शिक्षक भएर बिताएँ। २०५६ साल वैशाख ६ गते ६० वर्ष उमेर पुगेपछि म सेवा निवृत्त भएको हुँ।

२०२६ साल माघ २ गते ताप्लेजुङको साँघुस्थित नारायणी निम्न माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक पदमा मेरो नियुक्ति भएको थियो। अहिले उक्त विद्यालय उमावि भइसकेको छ र म त्यस विद्यालयको सल्लाहकार संरक्षक छु। स्कूलको नाममा १ सय ८२ रोपनी किपट जग्गा नामसारी गराउन पनि सफल भइसकेको छु।

शिक्षकहरू सेवा निवृत्त हुँदा हात बाँधेर बस्नुपर्दैन। जति सक्दो क्रियाशील रहनुपर्छ र समाजलाई बढीभन्दा बढी सेवा दिनुपर्छ भन्ने मेरो विचार छ। त्यसैले गाउँ समाजमा विकास निर्माण गराउने उद्देश्यले २०५८ सालसम्म गुफा साँघु मोटर सडक निर्माण समितिको अध्यक्ष भएर काम

शिक्षक सेवाकालीन हुन् कि सेवा निवृत्त; धेरैजसो घरायसी काममै अल्मलिन्छन्। तर, म भने पढ्न र पढाउनमा समय खर्चन्छु। एउटा शिक्षकले पढ्ने पढाउने क्रम कहिल्यै टुटाउनुहुँदैन भन्ने मेरो धारणा हो।

गर्ने। अहिले उक्त सडक निर्माणाधीन छ।

यसबाहेक अहिले मेरो धेरै समय किराँत साहित्य लेखन र प्रकाशनमा लगाएको छु। २०६३ सालमा मझौल किराँतहरूको उत्पत्ति नामक पुस्तक प्रकाशित गर्ने र किराँत सन्ततिहरूको शोध ग्रन्थ अहिले प्रकाशनको क्रममा छ। शिक्षक सेवाकालीन हुन् कि सेवा निवृत्त धेरैजसो घरायसी काममै अल्मलिन्छन्। तर, म भने पढ्न र पढाउनमा समय खर्चन्छु। एउटा शिक्षकले पढ्ने पढाउने क्रम कहिल्यै टुटाउनुहुँदैन भन्ने मेरो धारणा हो।

२०६०-६१ सालमा शिक्षा विभागअन्तर्गत माध्यमिक विद्यालय सहयोग कार्यक्रमको विशेषज्ञ भएर पनि काम गर्ने। २०६१ सालमा डानिडाको सहयोगमा सञ्चालित स्कूल सर्वेक्षण कार्यक्रमको फिल्ड सुपरभाइजर भएर काभ्रेपलाञ्चोकमा एक वर्ष काम गर्ने। यस्ता बहुआयामिक क्रियाकलापले मलाई सन्तोष दिन्छ। तर, अवकाश भए भनेर घर बसेको भए मेरा यी सबै उपलब्धिहरू शून्य हुन्थ्यो।

हर्कराज चोइवाङ

साँघु-४, सायङ्गवाहाङ्ग पाटी, ताप्लेजुङ

मानिसहरूको भीड लाग्छ। समाज वा राष्ट्रको बागडोर शिक्षकको हातमा छ भनिनुको मूल कारण पनि यही हो। त्यसकारण म आजका शिक्षक साथीहरूलाई अनुरोध गर्छु कि शिक्षकको जिम्मेवारी काँधमा लिइसकेपछि त्यो काम उत्तम तरिकाले सम्पन्न गर्न प्रयत्न गरौं। सक्दैन जस्तो लाग्छ भने शिक्षण पेशा छाडेर अर्कै पेशा अपनाऔं!

नेपाली सिनेजगतका नायक भुवन केसी, व्यापारी विनोद चौधरी र वसन्त चौधरी, सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीश मनोहर श्रेष्ठ आदि आ-आफ्ना क्षेत्रमा ख्यातिप्राप्त व्यक्तित्वहरू मैले पढाएका विद्यार्थीमध्येका हुन्। सेवा निवृत्त भइसकेपछि एकपटक एउटा मुद्दाको सिलसिलामा सर्वोच्च अदालत पुग्दा न्यायाधीश श्रेष्ठले आफूलाई पढाएको शिक्षक भनेर मलाई स्मरण गराउँदै धेरै आदर सम्मान गरे। त्यतिबेला म निकै गौरवान्वित भएँ। एउटा शिक्षक हुनुको सबभन्दा ठूलो उपलब्धि र आनन्द त्यही हो।

म २०५४ सालमा शिक्षण सेवाबाट निवृत्त भएदेखि आदर्श बहुमुखी क्याम्पसमा पढाउँदैछु। ७३ वर्षको यो उमेरमा पढाइरहँदा जीवन राम्रो काममा खर्चिएको महसूस हुन्छ। म आफ्नो जीवनबाट एकदम सन्तुष्ट छु।

रामविन्दु श्रेष्ठ
ठिमी, भक्तपुर

समाजले सम्मान दिएको छ

अहिले मेरो पेन्सन प्रतिमहिना रु.११ हजार छ। तर, जतिबेला म अध्यापन पेशामा लागें त्यतिबेला मेरो तलबमान जम्माजम्मी तीन रुपैयाँ थियो। अहिले सम्झदा कुनै युगको कथा जस्तै लाग्दछ।

काठमाडौंको नघल श्री घः विहारमा सञ्चालित प्रभात प्राथमिक विद्यालयमा २०१४ सालमा शिक्षक पदमा मेरो नियुक्ति भयो। त्यतिबेला शिक्षक बन्नु निकै राम्रो मानिन्थ्यो। शिक्षक समाजको सम्मानित व्यक्तित्वमा गनिन्थ्यो।

२०१५ सालमा मेरो स्कूल निम्न माध्यमिक विद्यालय बन्यो र २०२० सालमा म त्यस विद्यालयको हेडमास्टर भएँ। २०३० सालमा मेरो स्कूल माध्यमिक विद्यालय भयो र म माविको हेडमास्टर। यसप्रकार ४० वर्षसम्म एउटै विद्यालयमा शिक्षक भएर वित्त्यो। २०५४ सालमा सेवानिवृत्त भएँ। तर, शिक्षण पेशा छोड्ने मनै थिएन। फलस्वरूप थप एक वर्ष र दुई वर्ष गरी तीन वर्षसम्म सोही विद्यालयमा शिक्षक भएर बसेँ।

त्यसपछि २०६० सालसम्म काठमाडौं बहुमुखी क्याम्पसमा अध्यापन गरेँ। मेरो उमेर ७० वर्ष पुग्यो। अहिले कक्षाकोठामै गएर नपढाए पनि विद्यालय व्यवस्थापनमा सक्रिय रहेको छु। आफूले जीवनको लामो समय अध्यापन गरेको प्रभात मावि व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष रहनुको साथै काठमाडौं मोडेल स्कूलको व्यवस्थापन समितिको सदस्य समेत रहेर

७० वर्षको उमेरमा पनि नपढाए पनि विद्यालय व्यवस्थापनमा सक्रिय छु। आफूले जीवनको लामो समय अध्यापन गरेको प्रभात मावि व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष रहनुको साथै काठमाडौं मोडेल स्कूलको व्यवस्थापन समितिको सदस्य समेत रहेर काम गरिरहेको छु।

काम गरिरहेको छु। अहिले मलाई समाजले धेरै आदर र सम्मान दिइरहेको छ। आफ्नो काम इमान्दारी र लगनशीलतापूर्वक गरेको कारणले होला, आफ्नो कामबाट म आफू पनि सन्तुष्ट छु।

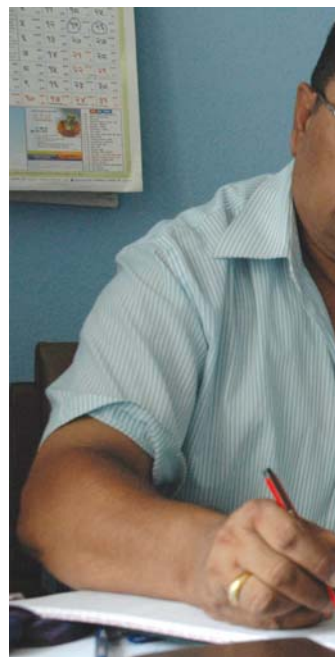
नातीकाजी महर्जन
नयाँबजार, काठमाडौं

व्यापार डुबेपछि फेरि शिक्षणमै

२०२६ सालमा ललितपुरको ठैवस्थित आफ्नै गाउँमा फूलचोकी प्राथमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापकबाट अध्यापनको काम शुरु गर्दा मेरो मासिक तलब ४५ रुपैयाँ थियो। त्यतिबेला सरकारी जागिर गर्न सजिलो थियो। तर, देशमा पञ्चायती शासनको विरुद्ध हुने राजनीतिक गतिविधिमा मेरो कुकाव रहेकोले सरकारी जागिर खानु उचित लागेन र शिक्षण पेशा रोजें। २०३० सालमा फूलचोकी प्राथमिक विद्यालय निमावि बन्यो र म त्यसको प्रधानाध्यापक भएँ।

२०३६ सालमा जनमत सङ्ग्रहताका सरस्वती निम्न माध्यमिक विद्यालय लेलेमा मेरो सरुवा भयो। २०४६

व्यापारले मलाई साथ दिएको। शायद कला जीवन हो भनेको त्यही नै होला। आफूसँग जुन कला छ, त्यसैमा बाँच्न सक्नुपर्छ। मैले व्यापार व्यवसाय शुरु गरेर भूल गरेको महसूस भयो र म पुनः शिक्षण व्यवसायमा फर्किएँ।

‘बाँचुञ्जेल पढाइरहन सकूँ’

उमेरले भर्खरै तन्नेरी प्रवेश गर्दै थिएँ। त्यसवेला शिक्षाकै अभाव थियो। पढ्ने र पढाउने स्कूलहरू नै थिएन। पढेलेखेका मानिसहरू एकादुई भेटिन्थे। २००४ सालमा म जस्तै स्थानीय मानिसहरू मिलेर काठमाडौंको नघल श्री घः विहारमा प्रभात प्राथमिक विद्यालय सञ्चालन गर्ने जमर्को गर्‍यो। त्यतिवेला म १५ वर्षको थिएँ। संस्थापक पनि भएकोले त्यस विद्यालयमा स्वयम्सेवक शिक्षकको रूपमा स्थापित भएँ।

२०१८ सालमा पर्वत जिल्लाको फलेबास, खानी गाउँमा जिल्लाकै पहिलो माध्यमिक विद्यालय भवानी विद्यापीठको हेडमास्टर भएँ। २०२४ सालमा काठमाडौं फर्किएर विश्व निकेतन माध्यमिक विद्यालयमा सहायक प्रधानाध्यापक भएँ। २०३३ सालमा सिद्धार्थ वनस्थली माध्यमिक विद्यालयको सहायक प्रधानाध्यापक र २०३६ सालमा ज्ञानोदय माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक भएर २०४८ सालमा सेवा निवृत्त भइयो।

सानैदेखि पढाउन थालेकोले होला शिक्षण व्यवसायले आकर्षित गरिनै रट्यो र अवकाश भएर दिन बिताउन गाह्रो भयो। त्यसैले फेरि शिक्षण पेशामै फर्किएँ। २०५४ सालमा ग्रीनफिल्ड नेशनल स्कूल शुरु गरियो। हाल सोही स्कूलको प्रिन्सिपल भएर काम गर्दैछु।

आज सेवा निवृत्त भएको अवस्थामा पनि हजारौं विद्यार्थीलाई पढाएर शिक्षण पेशाबाट सन्तोष लिएको छु। उमेरको उत्तरार्द्धमा आएर शिक्षण पेशामा मात्र बाँधिएर बस्न मन लागेन र समाजका अन्य गतिविधिमा पनि सरिक हुन थालें। अहिले म सोलिडारिटी अफ स्काउटर्स एसोसियसन,

सानैदेखि पढाउन थालेकोले होला शिक्षण व्यवसायले आकर्षित गरिनै रट्यो र अवकाश भएर दिन बिताउन गाह्रो भयो। त्यसैले फेरि शिक्षण पेशामै फर्किएँ।

नेपाल परम्परागत बौद्ध धर्म संघ आदि संस्थाहरूमा पनि आबद्ध भएर काम गर्दैछु। अहिले मेरो उमेर ७७ वर्ष भयो। यस हिसाबले अध्यापनमा मात्रै ६ दशक बित्यो। अझै पनि शिक्षा पेशाबाट धीत मरेको छैन। शरीरले साथ दिएसम्म शिक्षणमै सेवारत रहन चाहन्छु। शिक्षक भनेको जागिर पकाउनको लागि होइन एउटा शिक्षित समाज निर्माण गर्न हो। त्यसैले शिक्षकलाई समाजको पथप्रदर्शक भनेका हुन्। अह मेरो विचारमा त सेवा नै धर्म हो र भविष्य उज्ज्वल बनाउने शिक्षा सेवा गर्नु ठूलो धर्म हो। त्यसैले म आजीवन शिक्षक हुन मन पराउँछु।

रेवरन्त बज्राचार्य
ट्यौड, ढोकाबहाल, काठमाडौं

सालमा कृष्ण माध्यमिक विद्यालय धापाखेल र २०५१ सालमा हरिसिद्धि माध्यमिक विद्यालयमा सरुवा भएर सेवा निवृत्त भएँ। मैले काम गरेका स्कूल राम्रा छन्। विगतलाई फर्केर हेर्दा मैले राम्रै गरेछु भन्ने लागेको छ।

२०५१ सालमा शिक्षक पदबाट सेवा निवृत्त भएपछि व्यापार व्यवसाय शुरु गरें। नेपाल आयल निगमको डिलर लिएँ। नेपाल खाद्य संस्थानको सुपथ मूल्य पसल खोलेँ। साल्ट ट्रेडिङ लिमिटेड, नेशनल ट्रेडिङ लिमिटेड, नेपाल दुग्ध विकास संस्थान आदि ६ वटा संस्थाको डिलर बनेँ। तर, व्यापारले मलाई साथ दिएन। शायद कला जीवन हो भनेको त्यही नै होला। आफूसँग जुन कला छ, त्यसैमा बाँच्न सक्नुपर्छ। मैले व्यापार/व्यवसाय शुरु गरेर भूल गरेको महसूस भयो र म पुनः शिक्षण व्यवसायमा फर्किएँ। अहिले मैले ललितपुरमा बङ्गलामुखी क्याम्पस र फूलचोक्री प्राइभेट माध्यमिक विद्यालय सञ्चालन गरिरहेको छु।

ईश्वरबहादुर श्रेष्ठ
प्रिन्सिपल, बङ्गलामुखी क्याम्पस, ललितपुर

विशेष रिपोर्ट विश्व शिक्षक दिवस

बाबुराम विश्वकर्मा

शिक्षकको मात्र 'दिवस' छैन

नेपालमा हरेक वर्ष मनाइने राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्त्वका ५० भन्दा बढी 'दिवस'हरूको सूचीमा लोकतन्त्र दिवसदेखि महिला, बालबालिका, श्रमिक, निजामती, सेना, प्रहरी, अपाङ्ग, ज्यापू, एड्स, प्रेम, मधुमेह दिवससम्म पर्दा पनि शिक्षक दिवसले भने ठाउँ पाउन सकेको छैन। शिक्षक दिवस मनाउने सवालमा सरकारी बेवास्तालाई मात्रै दोष दिन मिल्दैन। दर्जनको सङ्ख्यामा रहेका स्वयं शिक्षकका प्रतिनिधि संस्थाहरूको पनि यसतर्फ ध्यान गएको पाइँदैन।

शिक्षकको सम्मान र मर्यादा बढाउने तथा शिक्षकप्रति समाजको दृष्टिकोणमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउने लक्ष्य राखेर युनेस्को को आह्वानमा ५ अक्टोबर १९८४ देखि मनाउन थालिएको 'विश्व शिक्षक दिवस' (वर्ल्ड टिचर्स डे) यस वर्ष दशैँलगत्तै १९ असोजमा पर्छ। शिक्षक दिवस मनाउँदा शिक्षक र शिक्षण पेशाप्रतिको मर्यादा र हैसियत अभिवृद्धिमा पुगेको सकारात्मक योगदानको अनुभवका कारण यो दिवस मनाउने देशहरूको सङ्ख्या बसेँनि बढ्दै गएको छ। ५ अक्टोबरमै शिक्षक दिवस नमनाउने देशहरूले पनि आ-आफ्नो प्रचलन र सुविधाअनुरूप वर्षको कुनै दिनलाई शिक्षक दिवसका रूपमा मनाउने गरेका छन्।

शिक्षाकर्मीहरूको अन्तर्राष्ट्रिय संस्था एजुकेशन इन्टरनेशनल (ईआई)ले संसारका सबै देशले अनिवार्य रूपमा 'विश्व शिक्षक दिवस' भव्यताका साथ मनाउनुपर्ने आवाज उठाउँदै आएको छ। विश्वभरि छरिएका एजुकेशन इन्टरनेशनलका ४०१ सदस्य संस्थाले विभिन्न कार्यक्रम गरेर शिक्षक दिवस मनाउने गरेका छन्।

विकिपिडिया विश्वकोष को आँकडाले विश्वका जम्मा ५३ वटा देशले विश्व शिक्षक दिवस मनाउने गरेको देखाउँछ। तर, युनेस्कोले तय गरेअनुसार ५ अक्टोबरमै शिक्षक दिवस मनाउने देशहरू भने ६ वटा मात्र छन्, जसमा अजरबैजान, क्रोएसिया, लिथुनिया, पाकिस्तान, फिलिपिन्स र रूस पर्छन्। पाकिस्तानमा शिक्षक दिवसको अवसरमा शिक्षकको महत्त्वको उजागर गर्न विद्यालयमा विभिन्न कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्ने गरिएको छ। यस्ता कार्यक्रमले शिक्षकहरूको प्रगति र दक्षता वृद्धि गर्ने पाकिस्तानीहरूको विश्वास छ।

शिक्षक दिवसको सन्दर्भमा ५ अक्टोबरमा फिलिपिन्समा राष्ट्रपतिका तर्फबाट शिक्षकहरूलाई पुरस्कृत गर्ने चलन छ। त्यहाँ अहिलेसम्ममा पाँच लाख शिक्षकहरू पुरस्कृत भइसकेका छन्। फिलिपिन्समा शिक्षक दिवस एक दिन मात्र पनि मनाइँदैन। त्यहाँ सेप्टेम्बर र अक्टोबर महिनाभरि प्राथमिक (इलेमेन्ट्री) र माध्यमिक (सेकेण्डरी) स्कूलहरूमा राष्ट्रिय पर्वकै रूपमा शिक्षक दिवस मनाइन्छन्। त्यसबेला छात्रछात्राले शिक्षकलाई उपहारहरू प्रदान गर्ने प्रचलन छ। विभिन्न कक्षाका विद्यार्थीले शिक्षकलाई प्रोत्साहित गर्न नाचगान गर्ने, कथा-कविता प्रस्तुत गर्ने गरेका छन्। यस्ता कार्यक्रमको योजना चाहिँ ठूला कक्षाका अगुवा विद्यार्थीले बनाउँछन्। त्यहाँका केही फिलिपिनो-चाइनिज विद्यालयहरूमा भने २७ सेप्टेम्बरमै शिक्षक दिवस मनाउने गरिन्छ।

देशैपिच्छे फरक

भारतमा त्यहाँका दोस्रा राष्ट्रपति तथा दार्शनिक डा. सर्वपल्ली राधाकृष्णनको जन्मदिन ५ सेप्टेम्बरमा

नेपालमा मनाइने सरकारी दिवसहरू

११	वैशाख	लोकतन्त्र दिवस
१८	वैशाख	श्रमिक दिवस
२६	वैशाख	कानून दिवस
१५	जेठ	गणतन्त्र दिवस
१२	भदौ	निजामती दिवस
२३	भदौ	शिक्षा दिवस
२९	भदौ	बाल दिवस
१७	मङ्सिर	ज्यापू दिवस
१८	मङ्सिर	अपाङ्ग दिवस
१६	माघ	शहीद दिवस
२९	माघ	सेना दिवस
२	फागुन	प्रेम दिवस
७	फागुन	प्रजातन्त्र दिवस
२४	फागुन	नारी दिवस

शिक्षक दिवस मनाउने गरिन्छ। त्यस दिन भारतका विद्यालयहरूमा शिक्षक तथा छात्रछात्रा भेला भएर आ-आफ्ना शिक्षकको सम्मान र सम्झनामा विभिन्न कार्यक्रमहरू आयोजना गर्छन्। भारतका कतिपय शिक्षालयमा छात्रछात्रा शिक्षकको पोशाक लगाएर कक्षाकोठामा उपस्थित हुन्छन् र शिक्षकले अह्नाए अनुसार कक्षा लिनै गर्छन्। शिक्षकहरू चाहिँ छात्रछात्राको स्थानमा बसेर विद्यार्थीले पढाएको हेरेर आफ्नो विद्यार्थी जीवन स्मरण गर्ने गर्छन्। शिक्षक दिवसले शिक्षक र छात्रछात्राबीच स्वस्थ अन्तरक्रिया गर्ने र आपसी सम्बन्ध विकास गर्ने अवसर मिलाइएको भारतीयहरूको अनुभव छ। त्यस्तै कविता वाचन, शुभकामना सन्देश, उपहार तथा कार्डहरू पठाएर विद्यार्थीहरूले शिक्षकहरूप्रति सम्मान जाहेर गर्ने गरेका छन्।

भारतको शैक्षिक विकासमा डा. सर्वपल्ली राधाकृष्णनको ठूलो योगदान रहेको मानिन्छ। राधाकृष्णनका छात्रछात्राले उनको योगदानको स्मरण गर्नका लागि उनको जन्मदिन मनाउने प्रस्ताव गर्दा राधाकृष्णनले "मनाउने नै भए मेरो जन्म दिन होइन, त्यस दिन पारेर शिक्षक दिवस मनाउन सक्छौ" भनेपछि सन् १९६२ देखि उनको जन्मदिनका दिन

शिक्षक दिवसको सन्दर्भमा ५ अक्टोबरमा फिलिपिन्समा राष्ट्रपतिका तर्फबाट शिक्षकहरूलाई पुरस्कृत गर्ने चलन छ। त्यहाँ अहिलेसम्ममा पाँच लाख शिक्षकहरू पुरस्कृत भइसकेका छन्।

विशेष रिपोर्ट विश्व शिक्षक दिवस

नेपालमा मनाइने अन्तर्राष्ट्रिय दिवसहरू	
२१ मार्च	अन्तर्राष्ट्रिय जातीय भेदभाव उन्मूलन दिवस
२२ मार्च	पानी दिवस
२३ मार्च	मौसम दिवस
२४ मार्च	क्षयरोग दिवस
२७ मार्च	नाट्य दिवस
७ अप्रिल	स्वास्थ्य दिवस
२५ अप्रिल	औलो दिवस
३ मे	प्रेस स्वतन्त्रता दिवस
१७ मे	दूरसञ्चार दिवस
२१ मे	संस्कृति दिवस
२२ मे	जैविक विविधता दिवस
३१ मे	धुम्रपान निषेध दिवस
५ जून	वातावरण दिवस
२० जून	शरणार्थी दिवस
५ जून	सहकारी दिवस
११ जून	जनसङ्ख्या दिवस
९ अगष्ट	आदिवासी जनजाति दिवस
१२ अगष्ट	युवा दिवस
१ अक्टोबर	वृद्ध दिवस
६ अक्टोबर	आवास/बसोबास दिवस
८ अक्टोबर	प्राकृतिक प्रकोप घटाउने दिवस
९ अक्टोबर	हुलाक दिवस
१० अक्टोबर	मानसिक स्वास्थ्य दिवस
१६ अक्टोबर	खाद्य दिवस
२४ अक्टोबर	संयुक्त राष्ट्रसंघ दिवस
१४ नोभेम्बर	मधुमेय दिवस
२५ नोभेम्बर	महिलामाथि हुने हिंसा उन्मूलन दिवस
१ डिसेम्बर	एड्स दिवस
५ डिसेम्बर	स्वयंसेवक दिवस
१० डिसेम्बर	मानवअधिकार दिवस
११ डिसेम्बर	पर्वत दिवस
१८ डिसेम्बर	आप्रवासी दिवस

शिक्षक दिवस मनाउन थालिएको हो । राष्ट्रको सबैभन्दा उत्तम जनशक्ति शिक्षक बन्नुपर्छ भन्ने राधाकृष्णनको विश्वास थियो र भारतमा त्यस्तो विचार राख्ने मानिस अहिले पनि मनगो छन् ।

मलेशियामा सन् १९५६ मा तत्कालीन शिक्षा

समितिले शिक्षक दिवसलाई राष्ट्रिय पर्वका रूपमा मनाउन संघीय विधायकलाई सिफारिस गरेपछि हरेक वर्ष १६ मेका दिन शिक्षक दिवस मनाउने गरिन्छ ।

दक्षिण कोरियामा चाहिँ अलि भिन्न तरिकाले शिक्षक दिवस मनाउने परम्परा रहेको देखिन्छ । त्यहाँ रेडक्रससँग सम्बद्ध केही युवाहरूले आफ्ना बिरामी शिक्षकहरूलाई अस्पतालमा भेटर फर्केपछि शिक्षक दिवस मनाउन थालेका थिए । उक्त अवसरमा छात्रछात्राले शिक्षकलाई गच्छेअनुसारको उपहार दिने गर्छन् । १५ मेमा मनाइने शिक्षक दिवसमा शिक्षक र विद्यार्थीहरू सँगै बसेर रमाइलो गर्छन् भने पुराना विद्यार्थीहरू आफ्ना पहिलेका शिक्षकलाई भेट्न उनीहरूको घरमा जाने गर्छन् । केही वर्ष अघिदेखि चाहिँ त्यहाँ स्कूलहरू बन्द गरेर यो दिवस मनाउने नयाँ चलन शुरु भएको छ ।

शिक्षक दिवसमा बलि

उत्तरी छिमेकी चीनमा कन्फ्युसियस जन्मेको दिन भव्य सांस्कृतिक समारोह आयोजना गरेर शिक्षक दिवस मनाइन्छ । हरेक वर्ष २८ सेप्टेम्बरको विहान ६ बजे कन्फ्युसियसको सालिक नजिक आयोजना हुने समारोहमा ५४ जना वाद्यवादक र ३६ वा ६४ जना नृत्यकारहरू मौलिक पहिरनमा सजिएर सांस्कृतिक कार्यक्रम गर्छन् । त्यहाँ बाखा, सुँगुर आदिको बलि चढाएर पनि शिक्षकको सम्मान गर्ने प्रचलन रहेको पाइन्छ । यी जनावरको भूत्लालाई 'हेयर अफ विज्डम' मानिन्छ । चीनको शिक्षा मन्त्रालयले २७ अगष्ट सन् १९३८ मा शिक्षक दिवस मनाउनका लागि राष्ट्रिय विदा दिने निर्णय गरेको थियो । तर, सन् १९५२ मा यसलाई सेप्टेम्बर २८ मा सारियो । त्यहाँ छात्रछात्रा र शिक्षकले मात्र होइन, अभिभावकले पनि शिक्षक दिवस मनाउने गरेका छन् । उक्त अवसरमा छात्रछात्रा र अभिभावकले आफ्ना शिक्षकलाई भेटर सम्मान जाहेर गर्छन् भने स्थानीय सामाजिक संस्थाहरूले शिक्षकले गरेको राम्रो कामको कदर गर्दै उनीहरूलाई सम्मान गर्ने गरेका छन् ।

अमेरिकाको नेशनल एजुकेशन एसोसिएसन ले शिक्षक दिवसलाई शिक्षकलाई सम्मान गर्ने र उनीहरूको योगदानको कदर गर्ने उत्तम अवसरको रूपमा लिने गरेको छ । शिक्षकलाई प्रोत्साहित गर्न अमेरिकामा मेको पहिलो हप्ता सप्ताहव्यापी कार्यक्रम गर्ने गरिन्छ । उक्त दिन शिक्षकको सम्झना र योगदानलाई जीवन्त तुल्याउन छात्रछात्राले आफ्ना गुरुलाई 'टोकन गिफ्ट' दिने गर्छन् । मध्यपूर्वका ओमान, सिरिया, इजिप्ट, लिबिया, कतार, बहराइन, युनाइटेड अरब इमिरेट्स, यमन, ट्युनिसिया, जोर्डन, साउदी अरेबिया, अल्जेरिया र मोरक्कोले भने हरेक वर्षको २८ फेब्रुअरीमा शिक्षक दिवस धुमधामसँग मनाउने गरेको पाइन्छ ।

नेपालमा थाहै छैन

देश र समाजको उन्नति-प्रगतिमा शिक्षकले पुऱ्याएको योगदानको कदर गर्दै शिक्षण पेशालाई थप सम्मानित, आकर्षक र जिम्मेवार तुल्याउन संसारका प्रायः सबै देशले वर्षको एउटा दिन शिक्षकका नाममा समर्पित गर्ने गरेका छन्। तीमध्ये कतिपयले युनेस्कोद्वारा निर्धारित दिन (५ अक्टोबर)मै शिक्षक दिवस मनाउँछन् भने अरूले आफ्नो सुविधा अनुसारको दिन रोज्ने गरेको पाइन्छ। तर, नेपालमा न विश्व शिक्षक दिवस मनाउने गरिएको छ न त अरू कुनै दिन तोकिएको छ।

शिक्षा मन्त्रालय र नेपाल सरकारका पदाधिकारीहरू विश्व साक्षरता दिवसको अवसर पारेर २३ भदौमा मनाइने गरेको शिक्षा दिवस नै शिक्षकको पनि दिवस हो भन्ने जिकिर गर्छन्। त्यसको पुऱ्याइका निम्ति उनीहरू शिक्षा दिवसको अवसर पारेर केही शिक्षकलाई पुरस्कृत गर्ने परम्परालाई अधि सार्छन्। तर, शिक्षा दिवसका सार्वजनिक समारोहहरू मूलतः राष्ट्रका उच्च अधिकारी तथा विद्यार्थी र विद्यालय केन्द्रित हुने गर्छन्। त्यहाँ शिक्षकहरूको चर्चा र उपस्थिति विरलै हुन्छ। कलेज-विश्वविद्यालयका परीक्षामा सर्वोच्च अङ्क ल्याई राष्ट्राध्यक्षको हातबाट नेपाल विद्याभूषण प्राप्त गर्नेहरू त्यस दिन विशेष आकर्षणका पात्र हुन्छन्। शिक्षा दिवसका दिन कुनै शिक्षक पुरस्कार वा अवार्डबाट सम्मानित भएको खबर विरलै मात्र सञ्चारमाध्यममा आउने गर्छ।

शिक्षा मन्त्रालय २३ भदौमा मनाउने गरिएको शिक्षा दिवसलाई नै शिक्षक दिवस मान्नुपर्ने धारणामा दृढ देखिन्छ। शिक्षा सचिव डा. रामस्वरूप सिन्हा भन्छन्, “सरकारले साक्षरता दिवसलाई शिक्षक दिवसको रूपमा लिएको छ। त्यही भएर राम्रो गर्ने देशभरिका शिक्षकलाई शिक्षा दिवसकै अवसरमा सम्मान गरिन्छ। शिक्षक दिवस छुट्टै मनाउने वारेमा अहिले केही सोचिएको छैन।”

विडम्बनाको कुरा त के छ भने नेपालमा हरेक

वर्ष मनाइने राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्त्वका ५० भन्दा बढी ‘दिवस’हरूको सूचीमा लोकतन्त्र दिवसदेखि महिला, बालबालिका, श्रमिक, निजामती, सेना, प्रहरी, अपाङ्ग, ज्यापू, एडस, प्रेम, मधुमेह दिवससम्म पर्दा पनि शिक्षक दिवसले भने ठाउँ पाउन सकेको छैन। शिक्षक दिवस मनाउने सवालमा सरकारी बेवास्तालाई मात्रै पनि दोष दिन मिल्दैन। दर्जनको सङ्ख्यामा रहेका स्वयं शिक्षकका प्रतिनिधि संस्थाहरूको पनि यसतर्फ ध्यान गएको पाइँदैन। नेपाल शिक्षक संघका अध्यक्ष मोहन ज्वालीले विश्व शिक्षक दिवसको अस्तित्व र महत्त्वबारे संघको महासचिव हुँदैदेखि थाहा पाएका हुन्; तर उनको संघले एउटा वक्तव्य निकाल्ने बाहेक अन्य कार्यक्रम गरेर शिक्षक दिवस आज पनि मनाउने गरेको छैन। यस सम्बन्धमा अध्यक्ष ज्वाली भन्छन्, “सरकारको नेतृत्वमा बसेका र शिक्षा क्षेत्रको जिम्मेवारी पाएका व्यक्तिहरूले नै शिक्षाको मियोका रूपमा रहेका शिक्षकहरूको महत्त्व र भूमिका नबुझ्ने भएकोले हामी शिक्षकको यस्तो दुर्दशा भएको हो।” तर, विश्व शिक्षक दिवस मनाउनुपर्ने अथवा शिक्षक दिवस तोक्नुपर्ने माग संघलगायत शिक्षकका कुनै पनि संस्थाले गरेको पाइएको छैन।

शिक्षकहरूको छाता सङ्गठन नेपाल शिक्षक युनियनले आह्वान गरेको खण्डमा कम्तीमा युनियनमा आवद्ध भएका शिक्षकका संघसंस्थाले विश्व शिक्षक दिवस मनाउने परम्परा शुरु हुन कठिन

शिक्षकमा दिवसको अवसरमा भारतका स्कूलहरूमा छात्रछात्रा शिक्षकको पोशाक लगाएर कक्षाकोठामा उपस्थित हुन्छन् र शिक्षकले अहाए अनुसार कक्षा लिने गर्छन्। शिक्षकहरू चाहिँ छात्रछात्राको स्थानमा बसेर विद्यार्थीले पढाएको हेरेर आफ्नो विद्यार्थी जीवन स्मरण गर्ने गर्छन्।

शिक्षक
द्वारा धाडिङको
बैरेनीमा
आयोजित
अन्तरक्रियामा
सहभागी
शिक्षकहरू।

विशेष रिपोर्ट विश्व शिक्षक दिवस

चीनमा कन्फ्युसियस जन्मेको दिन भव्य सांस्कृतिक समारोह आयोजना गरेर शिक्षक दिवस मनाइन्छ । २८ सेप्टेम्बरमा मनाइने उक्त दिवसमा कन्फ्युसियसको सालिक नजिक बाखा, सुँगुर आदिको बलि चढाएर शिक्षकको सम्मान गर्ने प्रचलन छ ।

देखिँदैन । तर युनियनले पनि अहिलेसम्म विश्व शिक्षक दिवस मनाउन कसैलाई आह्वान गरेको छैन भने आफूले पनि मनाएको छैन । युनियनका अध्यक्ष कृष्णप्रसाद ढकाल भन्छन्, “सरकारले शिक्षकहरूलाई पूरै बेवास्ता गरेका कारण विश्व शिक्षक दिवस पनि ओफेलमा परेको छ । सरकारले मान्यता दिएमा शिक्षक, छात्रछात्रा र समाजले नै शिक्षक दिवस मनाउने चलन शुरु हुन्छ ।” युनियनले गत वर्ष डा. रामवरण यादवलाई विश्व शिक्षक दिवसको उपलक्ष्यमा शिक्षकहरूलाई शुभकामना कार्ड पठाउन अनुरोध गरेको थियो । तर, युनियन स्वयंले समेत मनाउने नगरेको दिवसका अवसरमा राष्ट्रपतिले शुभकामना कार्ड पठाउन नमिल्ने जवाफ राष्ट्रपति कार्यालयले दिएको थियो ।

युनियनलगायतका शिक्षकका पेशागत संस्थाले

आफ्नो स्थापना दिवस चाहिँ विभिन्न कार्यक्रम गरेर मनाउने गरेका छन् । संघले हरेक वर्ष २८ वैशाखमा आफ्नो स्थापना दिवस मनाउँछ भने नेपाल राष्ट्रिय शिक्षक सङ्गठनले २८ चैतमा स्थापना दिवस मनाउने गरेको छ । युनियनले आफू दर्ता भएको २ माघलाई आफ्नो जन्म दिनका रूपमा सम्झिने गरेको अध्यक्ष ढकालले जानकारी दिए । माओवादी निकट अखिल नेपाल शिक्षक सङ्गठनका अध्यक्ष गुणराज लोहनीले विश्व शिक्षक दिवस मनाउने वा नमनाउनेबारे कुनै निर्णय नगरेको र आफ्नो सङ्गठन राजनीतिक पनि भएकोले युनेस्कोले शुरु गरेको शिक्षक दिवस र आफ्नो सङ्गठनको मूल्य पनि नमिल्ने बताए ।

कसै-कसैले गुरुपूर्णिमालाई नै नेपालका सम्पूर्ण शिक्षकको सम्मान र सम्झना गर्ने दिन बनाउनुपर्ने मत राख्ने गरेका छन् । केही वर्ष अधिसम्म गुरु पूर्णिमाका दिन शिक्षक-विद्यार्थीहरूलाई विदा दिने चलन मात्रै थिएन, कैयौं विद्यालयहरूमा गुरु पूजा-समारोहहरू समेत आयोजना गरिने गर्थे । तर, परिस्थिति निकै भिन्न भइसकेको छ । आज, गुरुपूर्णिमाका दिन सार्वजनिक विदा दिइँदैन । तर, त्योभन्दा पनि महत्त्वपूर्ण पक्ष चाहिँ के भने गुरु वा शिक्षक भनेका बाबु-आमा जतिकै श्रद्धेय पात्र हुन् भन्ने सामाजिक सोचाइ-बुझाइ पनि कमजोर भइसकेको छ ।

अनुहारको सुरक्षा

नेपालकै सबभन्दा आधुनिक प्रेसमा सीधै कोटिङ गर्ने अद्वितीय सुविधा उपयोग गर्नुहोस् र आफ्ना छापिएका सामग्रीका आवरणको सुरक्षा गर्नुहोस् । किताब र पत्रिकाका बाहिरी पानाहरू, जानकारी पुस्तिका वा पोस्टरहरू सबै नखुइलिईकन सधैं चम्किला र उज्याला रहन्छन् । तपाईंको अनुहारलाई जस्तै छापिएका सामग्रीका आवरणलाई पनि सुरक्षा चाहिन्छ ।

जगदम्बा प्रेस

फोन: ५२५००१७-१८ फ्याक्स: ५२५००२७
japray@mos.com.np; info@jagadambapr.com www.jagadambapr.com

जगदम्बाको एकदमै नयाँ पाँच रङ्गकोटर मेसिन भएको तिलुपिनी हायमन्ड २००० का साथ विश्वस्तरीय छपाइ

गुरु र शिक्षक को, कति र के बनाउँ ?

शिक्षक स्रष्टाका पक्षधर हुन् । आफ्नै बाटो ठीक भन्ने । मार्क्सवादैं ठीक भने जस्तो । माओवादैं ठीक भने जस्तो । गुरु प्रक्रिया पक्षधर हुनाले आफ्नै प्रक्रिया ठीक भन्छन् । ध्यान नै ठीक । ध्येय चिन्तन नै ठीक । ब्रह्म नै ठीक । यसरी भित्रिने गुरु र शिक्षक जोड्ने मेरो चिन्तन हो । गुरुलाई बहु-ब्रह्ममा लाने । शिक्षकलाई द्रष्टा प्रक्रियामा लाने ।

शाब्दिक सन्दर्भ

शब्दहरू वन्छन् । बनाइन्छन् । टिपिन्छन् । टिपाइन्छन् । सनातनी ग्रन्थकार भन्छन्- महादेवको डमरुबाट शब्द बने । अनुकरणात्मक शब्द खोलाको आवाजले बने । चराको बोलीले बने । त्यसैमा अर्थ थपियो । सामाजिक अर्थ । सांस्कृतिक अर्थ । व्यापारिक अर्थ । परिणामतः शब्दले सबैलाई एउटै अर्थ दिएन । अङ्ग्रेजी शब्द 'एक्सप्लाइट' (exploit) को अर्थ शोषण गर्नु हो राजनीतिक अर्थमा । आर्थिक अर्थमा दोहन (milking) । 'खतरा'को अर्थ डरमर्दो हो विद्युत् प्राधिकरणलाई । अहिलेका युवाले 'भयङ्कर असल' पनि बुझ्छन् । खतरा शिक्षक । खतरा भाषण । यसको अर्थ हो- शब्दमा लडाइँ हुन्छ । गुरु र शिक्षक एकै हो भन्ने । भिन्नै हो भन्ने । प्रस्तुत सन्दर्भ यही हो ।

सान्दर्भिक शब्द- गुरु र शिक्षक

शब्दसँग सन्दर्भ हुन्छ । सन्दर्भसँग बुझाइ । रातिको बाह्र बज्यो । सन्दर्भ रातिको हो । बजेको बाह्र । आमाछोराको संवाद भए के बुझ्ने ? प्रेमी-प्रेमिकाको संवाद भए के बुझ्ने ? चोरको संवाद भए के बुझ्ने ? विद्रोहीको संवाद भए के बुझ्ने ? सन्दर्भ त्यही । शब्द त्यही । बुझाइमा व्यक्तिगत सोच टाँसियो । गुरु शब्द त्यही हो । खलासीले भन्दा डाइभर गुरु हुन् । जजमानले भन्दा पुरेता गुरु हुन् । विद्यार्थीले भन्दा नेपाली विषय पढाउने गुरु हुन् । संस्कृत क्याम्पसका सबै शिक्षक गुरु हुन् । यसरी हेर्दा गुरु सतिष्ठे । गु=अन्धकार । रु=चिर्ने । मन र तनको अन्धकार चिर्ने गुरु ।

अर्को पाटोमा हेरौं- गुरु गन्तव्यका साधन हुन् । खलासीको गन्तव्य डाइभर बन्ने । जजमानको गन्तव्य पितृलाई देवतुल्य बनाउने । देवलाई आफू नजिक बनाउने । नेपाली पढाउने शिक्षक गुरु भन्दा चिन्तन भिन्नियो । एकथरीले शिक्षक ठूला ठाने । पाइण्ट लाउने । टाई बाँध्ने । गुरुलाई पुरातन ठाने । त्यहाँ लुगा प्रधान भयो । लुगा एकल हुँदा भाव प्रधान भयो । होच्याउने भाव । होच्याइने भाव । होच्चिएको अनुभूति गर्ने

सोच । यो सोचमा विद्यार्थीले शब्द थपे, गुरु-सर । सर-गुरु । शिक्षक पश्चिमाले भित्र्याए । पढाउने व्यक्ति । विषय शाश्वत बन्थ्यो । पद शाश्वत बन्थ्यो । काम शाश्वत बन्थ्यो । सिकाउने । सघाउने । यस अर्थमा शिक्षक बनाउने व्यक्ति हुन् । थप्ने व्यक्ति हुन् । फिक्ने व्यक्ति । गुरु प्रस्फुरण गर्ने व्यक्ति ।

सनातनी अर्थका गुरु र शिक्षक

सनातनी अर्थमा गुरु र शिक्षक फरक हुन् । गुरु आत्मिक । शिक्षक भौतिक । यसरी हेर्दा धरातल फरक हो । आत्मिक हुँदा गुरुले ब्रह्म चिनाउँछन् । साकार ब्रह्म । निराकार ब्रह्म । पहिलो ब्रह्म भौतिक हो । दोस्रो आत्मिक । दार्शनिक शब्दमा भन्दा भौतिक ब्रह्ममै आत्मिक ब्रह्म खोजाउने व्यक्ति । आत्मिक ब्रह्ममै भौतिक ब्रह्म चिनाउने व्यक्ति । यी दुईमा रूप भिन्नता देखाउने व्यक्ति । एकल सार चिनाउने व्यक्ति । शिक्षकले चाहिँ जीविका सिकाउँछन् । यो विषय पढे जीविका चल्छ । बजार छ । यसरी हेर्दा सनातनी पुर्खाले गुरु र शिक्षकमा भेद देखे । अर्को पाटोमा हेर्दा गुरु स्वेच्छिक (voluntary) हुन् । शिक्षक भृत्यकर्मी (paid person) । स्वेच्छिक हुनाले गुरु हक्की छन् । निडर । भृत्यकर्मी हुनाले शिक्षक पक्षीय छन् । भर्ती गर्नेको पक्षका । राजनीतिक दलको पक्षका । क्षेत्रीयताका । भाषिक पक्षका । यसरी हेर्दा, गुरु सन्दर्भका मालिक हुन् । शिक्षक दास । क्षमताका आधारमा हेर्दा गुरु प्रकाशित (reveal) गर्छन् । शिक्षक पढाउँछन् । त्यसैले गुरुले सङ्गत दिए पुग्छ । बेलाबखतमा गुन्थी फुकाइदिए पुग्छ । अर्थात् गुरु अनासक्त छन् । चेला आसक्त । शिक्षक र विद्यार्थी चाहिँ आसक्तिकै कक्षमा घुम्छन् । आसक्ति नै सिक्छन् । आसक्ति नै सिकाउँछन् । अर्को शब्दमा भन्दा गुरुले स्वजिम्मेवार बनाउँछन् । बुद्धले 'तिमी पनि बुद्ध बन' भने जस्तो । सनातनीले ब्रह्म चिन भने जस्तो । ईशुले 'बुवा चिन' भने जस्तो । मोहम्मदले 'अल्लाह खोज' भने जस्तो । यसरी हेर्दा गुरुको गन्तव्य एकल रहेछ । ब्रह्म खोज । शिक्षकको गन्तव्य अनेकन् रहेछन् ।

गुरु चेतनाको तह हो । शिक्षक पेशा । चेतनाको तह हुनाले गुरुले मुक्ति मार्ग देखाउँछन् । मुक्त बन्ने उपाय सुनाउँछन् । परख गर्न लगाउँछन् । योजनाबाट मुक्ति । चिन्ताबाट मुक्ति । रहरबाट मुक्ति । मोहबाट मुक्ति । शिक्षकले फसाउँछन् । योजना बनाऊ । दृष्टिकोण ल्याऊ । कल्पना गर । स्रोत खोज । बजार हेर । यसरी शिक्षकले विद्यार्थीको जिम्मा लिन्छ । पाठ्यक्रम पूर्ण छ । पढ । यसरी सिक । यसरी गर । यसरी शिक्षकले अहम्को खेती गर्छ । विद्यार्थीलाई पनि त्यही सिकाउँछ । किनकि शिक्षक स्रष्टाको पक्षधर हो । सृष्टि पढाउँछ । स्रष्टा पढाउँछ । स्रष्टा बन्ने सन्देश दिन्छ । त्यसैले शिक्षक मोहकर्मि हो । गुरु चाहिँ द्रष्टा बन्ने प्रेरणा दिन्छन् । स्रष्टा बन्ने उनको रहर होइन । बनाउने पनि होइन । यसरी हेर्दा गुरु अहम् शून्य बन्न प्रेरित गर्छन् । शिक्षक अहम् बनाउन । अहम्को व्यवस्थापन गर्न । यसरी हेर्दा गुरु अन्तरज्योति (light within) का पक्षधर हुन् । ठम्याउने सोच दिने । प्रेरित गर्ने । शिक्षक ज्योति दिने व्यक्ति हुन् । यो पद काम हुन्छ भन्ने । यो लेख काम बन्छ भन्ने ।

के छौं ? के बनौं ?

शिक्षाको शाब्दिक अर्थले गुरु र शिक्षकलाई मिलाउँछ । अन्तरनिहित क्षमताको प्रस्फुटन दुवैको गन्तव्य हो । प्रश्न निर्विकल्प क्षमताको कि वैकल्पिकको । गुरु निर्विकल्प बनिदिए । द्रष्टा चिन्ने । द्रष्टाभावमै रहने र रहर प्रोत्साहित गर्ने । शिक्षक वैकल्पिकको । त्यसको कारण हो- शिक्षक स्रष्टाका पक्षधर हुन् । आफैँ बाटो ठीक भन्ने । मार्क्सवाद ठीक भने जस्तो । माओवाद ठीक भने जस्तो । गुरु प्रक्रिया पक्षधर हुनाले आफ्नै प्रक्रिया ठीक भन्छन् । ध्यान नै ठीक । ध्येय चिन्तन नै ठीक । ब्रह्म नै ठीक । यसरी भित्रिने गुरु र शिक्षक जोड्ने मेरो चिन्तन हो । गुरुलाई बहु ब्रह्ममा लाने । शिक्षकलाई द्रष्टा प्रक्रियामा लाने । यसले गर्दा सन्तुष्टि प्रधान हुन्छ । धर्म गरे पनि हुने । कामनामा रमाए पनि हुने । अर्थलाभमै डुबे पनि हुने । मोक्षलाभमा घुमे पनि हुने । जहाँबाट गए पनि एउटै ब्रह्म (cosmic) भेटिने । सन्तुष्टि ब्रह्म । पश्चाताप नहुने ब्रह्म । पुख्र्यौली शब्दावलीमा पुलकित ब्रह्म ।

अहिलेका शिक्षक पाठ्यक्रम पढाउँछौं । यस अर्थमा विषयवस्तु पढाउने, सन्दर्भ विर्सिने । सन्दर्भ पढाउने, विषयवस्तु विर्सिने । संस्कार पढाउने । सन्दर्भ छुटाउने । यस मानेमा सन्दर्भ, संस्कार र विषयवस्तु मिलाउन नजान्ने । यी सबैमा एकल ब्रह्म खोज्न नजान्ने । अर्कातिरबाट हेर्दा विद्यार्थी नपढ्नेहरू । विषयवस्तु पढ्नेहरू । पढाउनेहरू । यो स्थितिले शिक्षकलाई बाटो दिन्छ- विद्यार्थी पढौं । विद्यार्थीकै विषयवस्तु खोजौं । यसकै रुचिको विषयवस्तु । त्यही हाम्रो पाठ्यक्रमको सम्बन्ध जोडौं । विद्यार्थीको सिकने तरिका जोडौं । हाम्रो सिकाउने तरिका मिलाऔं । यसो गर्दा शिक्षक गुरुत्वमा पुग्छौं । विद्यार्थी हाम्रै गुरुत्वाकर्षणमा घुम्छन् । अहिलेको डुबान र पौडी (sink and swim) प्रणालीले गुरुत्व दिँदैन । गुरुत्वाकर्षणको अक्ष पनि बनाउँदैन । कारण हो- शिक्षकले विद्यार्थीलाई ल्याउन खोज्यौं (assimilation) । ऊ विकर्षित भयो । अर्थात् शिक्षकको विषयवस्तुमा विकर्षण । पठन-पाठनमा विकर्षण । यसैले विद्यार्थी गुरुको गुरुत्वाकर्षणमै गएन । भुलेर गए पनि विकर्षित भयो । पढाएको कुरा सान्दर्भिक (spital)

गुरु गन्तव्यका साधन हुन् । खलासीको गन्तव्य डाइभर बन्ने । जजमानको गन्तव्य पितृलाई देवतुल्य बनाउने । देवलाई आफू नजिक बनाउने । नेपाली पढाउने शिक्षक गुरु बन्दा चिन्तन भिन्नियो । एकथरीले शिक्षक ठूला ठाने । पाइण्ट लाउने । टाई बाँध्ने । गुरुलाई पुरातन ठाने । त्यहाँ लुगा प्रधान भयो । यो सोचमा विद्यार्थीले शब्द थपे, गुरु-सर । सर-गुरु ।

नभएकोले । समयसापेक्ष (temporal) नभएकोले । त्यसैले पाठ्यक्रमको स्रोत राजनीतिक दर्शन नबनाऔं । साम्यवादीले गरे जस्तो । अर्थभीरू नबनाऔं । पूँजीवादीले गरे जस्तो । शिष्यशिष्यावादी बनाऔं- गुरुले गरे जस्तो । पढाउने मात्रै नगरौं । डुबान र पौडीवादीले गरे जस्तो । एकल सोच (assimilation) वाला मात्रै नबनाऔं । अमेरिकीले राजनीति गरेजस्तो । यस अर्थमा शिक्षकले पढ्न थालौं । विद्यार्थी पढ्ने । उसका ब्रह्महरू पढ्ने । आनन्दमय ब्रह्म ठम्याउन मद्दत गर्ने । अर्थात् आफूलाई पाठ्यपुस्तकीय ब्रह्मबाट फिक्ने । सजीव व्यक्तित्व ब्रह्ममा लाने ।

गुरुले आत्मिक सत्य खोज्यौं । बहु सत्यहरू चिनेनौं । धार्मिक शब्दावलीमा क्षरब्रह्महरू । ती क्षरब्रह्महरूबाटै र ब्रह्ममै आनन्दमय ब्रह्म खोज्ने तर्कवहरू । यसो गर्दा क्षरब्रह्म साधन हुन्छ । अक्षरब्रह्म साध्य । क्षरब्रह्म पाठ्यक्रम हुन्छ । अक्षरब्रह्म उद्देश्य । गुरुका उपायहरू शिक्षण प्रक्रिया हुन्छन् । अर्थात् गुरु क्रमिक बन्छन् । शरीर ब्रह्म तुच्छ ठान्ने उनको अतिवादिता हट्छ । सोही ब्रह्म सर्वस्व ठान्ने शिक्षकको अतिवादिता पनि कम हुन्छ । यसरी गुरुले प्रतिलोमी (decending) आधार पाउँछन् । प्रवृत्तिमा निवृत्ति खोज्ने आधार । शिक्षकले अनुलोमी (ascending) आधार भेट्नुपर्छ । निवृत्तिमा प्रवृत्तिको सम्बन्ध खोज्ने । यस अर्थमा दुवैले नवीनता पाउँछन् । गुरुले यौनानन्द पाउने । शिक्षकले यौनानन्दभन्दा परको आनन्दानन्द । आनन्दोहम् । आनन्दोहम् ।

निष्कर्ष

गुरु र शिक्षक दुई शब्द हुन् । भिन्न अर्थका । भिन्न सन्दर्भका । भिन्न प्रक्रियाका । भिन्न लक्ष्यका । त्यसैले दुईको भिन्नता बुझौं । यी भिन्नहरू अमिल्दा (mutually exclusive) होइनन् । हुँदैनन् । त्यसैले एक-अर्कालाई भन्याड दिऔं । गुरुलाई प्रवृत्तिसँग जोड्ने भन्याड । शिक्षकलाई निवृत्तिसँग जोड्ने भन्याड । पहिलोलाई प्रवृत्तिसँग अनिलिप्त (detach) हुने भन्याड । दोस्रोलाई निवृत्तिसँग निलिप्त हुने भन्याड । यस्ता भन्याडहरू बनाऔं । पुल-पुलेसा बनाऔं । यसो गर्दा एक-अर्काको गहिराइ चिनिन्छ । भिन्नता बुझिन्छ । एक-अर्काबीच सहकार्य गर्ने सोच भेटिन्छ । त्यसो गरे गुरुले जग चिन्छन् । शिक्षकले धुरी चिन्छन् । अनि मात्रै दुवैथरी श्रद्धेय बन्छन् । वन्दनीय हुन्छन् । के हामी वन्दनीय गुरु वा शिक्षक बन्ने हो त ?

शिक्षक दिवस

किन र कसरी मनाउने ?

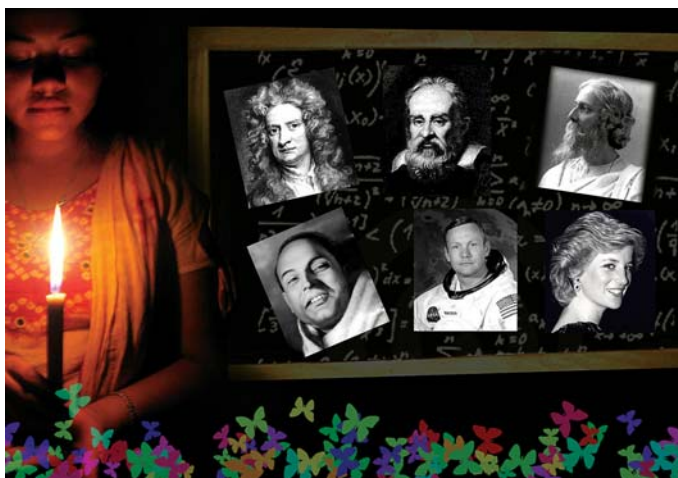
शिक्षकले त राम्रो शिक्षा दिएर आफ्नो कर्तव्य पूरा गर्छ, शिक्षकप्रति विद्यार्थी र समाजको चाहिँ दायित्व के छ त ? जेनेतेन गुजारा गर्न पुग्ने तलब दिँदै शिक्षकलाई 'गुरु' बाट 'कर्मचारी' बनाएर हाम्रो कर्तव्य पूरा हुन्छ त ? अवश्य हुँदैन । त्यसैले, शिक्षकको सम्मान गर्ने एउटा राम्रो अवसर हुनसक्छ 'विश्व शिक्षक दिवस' अथवा 'राष्ट्रिय शिक्षक दिवस' ।

‘शिक्षकको मर्यादा र सम्मान’- बहसमा आइरहने एउटा महत्त्वपूर्ण विषय हो । समकालीन विश्वमा शिक्षकको योगदान, भूमिका र महत्त्व बिसर्ग थालेका कारण यस्तो बहसको खाँचो पर्न गएको हुनसक्छ । तथापि धेरै विद्वानहरूले शिक्षक योगदान र महत्त्व फुल्काउने अभिव्यक्ति दिएका छन् । एकजना दार्शनिकले भनेका छन्, “शिक्षक त्यस्तो पेशा हो जसले अरू सबै पेशालाई पढाउँछ ।” वस्तुतः समकालीन मानव जातिको सम्पूर्ण उपलब्धि शिक्षककै देन हो । दार्शनिक इड्वार्ड बुल्वेर लेट्रो भन्छन्, “उत्कृष्ट शिक्षक त्यो हो जो सिद्धान्त छाँट्नुभन्दा व्यवहार सिकाउँछ र छात्रछात्रालाई आफैँ सिक्न अभिप्रेरित गर्छ ।” अलेक्जण्डर द ग्रेटले भनेका थिए, “म जन्मिएकोमा मेरा बाउप्रति ऋणी छु तर स्तरीय जीवनका लागि चाहिँ शिक्षकप्रति अनुगृहीत छु ।” एकजना विद्वानले शिक्षकलाई मैनवत्तीसँग तुलना गरेका छन् । उनको विचारमा मैनवत्तिले जसरी आफू जलेर अरूलाई उज्यालो दिन्छ, शिक्षकले पनि ठीक त्यस्तै गरिरहेको हुन्छ । दार्शनिक इड्वार्ड बुल्वेर लेट्रो थप्छन्, “शिक्षक मैनवत्ती जस्तो बलुञ्जेल मात्र प्रकाश दिने होइन, उसले आफू जलिसकेपछि पनि अरूलाई प्रकाश दिइरहेको हुन्छ ।” शिक्षकलाई सम्मान गर्ने यस्ता धेरै उद्गारहरू छन् ।

एउटा मानिसको जीवनलाई निश्चित आकार दिन शिक्षकको देन ठूलो छ भन्ने कुरामा दुईमत छैन । तर हामी कहाँ शिक्षकले पाउनुपर्ने जति कदर पाएका छैनन् । त्यसैले शिक्षकको कदर गर्ने संस्कृति कसरी विकास गर्ने भन्ने एउटा महत्त्वपूर्ण विषय भएको छ । दार्शनिक हेलेन पिटर्सको विचारमा शिक्षकको कदर गर्दा चारैतिर शैक्षिक परिवेश निर्माण हुन्छ । त्यस्तै अर्का दार्शनिक थेरेसा ग्रिमको विचारमा शिक्षकको कदरविना विद्यार्थीले प्रगति हासिल गर्दैन । हुनत शिक्षकको मर्यादा शिक्षक आफैँले निर्माण र विकास गर्ने हो । एउटा उक्ति छ, “एउटा मध्यम खालको शिक्षकले विषयवस्तुलाई प्रस्तुत गर्छ, असल शिक्षकले व्याख्या गर्छ, उत्कृष्ट शिक्षकले गरेर देखाउँछ र महान् शिक्षकले प्रेरणा जगाउँछ ।”

एउटा शिक्षक नेपाली समाजमा हचुवा ढङ्गबाट सम्बोधन गरिने फगत ‘मास्टर’ मात्र होइन, विश्वका धेरै प्रख्यात व्यक्तिहरूले शिक्षकका रूपमा समाजसेवा गरेका छन् । भौतिक विज्ञानका महान् वैज्ञानिक अल्बर्ट आइन्स्टाइन, विश्वविख्यात ग्रीक दार्शनिक एरिस्टोटल, रसियन अमेरिकी उपन्यासकार तथा *अब्जेक्टिभिज्म* का व्याख्याता आयन राण्डले शिक्षकको रूपमा संसारभर कमाएको ख्यातिलाई सधैं सम्झिने गरिन्छ । नैतिकतामा जोड दिने चिनियाँ चिन्तक तथा दार्शनिक कन्फुसियस, इटालियन भौतिकशास्त्री ग्यालिलियो ग्यालिली, महान् गणितज्ञ सरआइज्याक न्युटन, गणितज्ञ पाइथागोरस, फ्रान्सेली दार्शनिक जाँ ज्याक रुसो, सन् १९९२ देखि १९९६ सम्म संयुक्त राष्ट्रसंघका महासचिव बनेका बुत्रोस घाली र बेलायती दार्शनिक, गणितज्ञ तथा नोबेल पुरस्कार विजेता बर्टन अर्थर रसेल संसारमै उम्दा शिक्षकमा पर्छन् । त्यस्तै भारतीय कवि-लेखक, नोबेल पुरस्कार विजेता रवीन्द्रनाथ टैगोर, मानव इतिहासमा प्रथम पटक चन्द्रमामा पाइला टेक्ने निल आर्मस्ट्रङ, युनानी दार्शनिक अरस्तु, स्वर्गीय युवराज्ञी डायना, नेपालका जयपृथ्वीवहादुर सिंह, महाकवि लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा अर्को क्षेत्रमा प्रख्यात हुनुअघि शिक्षक नै थिए । तर पनि यस्ता हजारौँ नामहरूको फेहरिस्तसँगै विर्सिन नहुने कुरा के हो भने अन्य क्षेत्रमा जति नाम कमाए पनि शिक्षकको प्राथमिक कर्तव्य पढाउनु नै हो र आफ्नो कर्तव्य राम्रोसित पालना गर्नसक्ने व्यक्तिले मात्र अन्य क्षेत्रका जिम्मेवारी पूरा गर्नसक्छ ।

शिक्षकले त राम्रो शिक्षा दिएर आफ्नो कर्तव्य पूरा गर्छ, शिक्षकप्रति विद्यार्थी र समाजको चाहिँ दायित्व के छ त ? जेनेतेन गुजारा गर्न पुग्ने तलब दिँदै शिक्षकलाई ‘गुरु’ बाट ‘कर्मचारी’ बनाएर हाम्रो कर्तव्य पूरा हुन्छ त ? अवश्य हुँदैन । त्यसैले, शिक्षकको सम्मान गर्ने एउटा राम्रो अवसर हुनसक्छ ‘विश्व शिक्षक दिवस’ अथवा ‘राष्ट्रिय शिक्षक दिवस’ । नेपालमा अहिलेसम्म औपचारिक रूपमा शिक्षक दिवस मनाइएको छैन । तर, चाँडै नै यसको थालनी गरेर यसलाई मुलुककै शैक्षिक संस्कृतिको अङ्ग बनाउन आवश्यक

शिक्षक दिवसका दिन सरकारी तर्फबाट शिक्षकहरूलाई सेवा सुविधा, मानपदवी र उत्तरदायित्व र जिम्मेवारीहरू पनि थप गर्न सके अछ उत्तम हुन्छ। शिक्षकको मर्यादा गर्न जान्ने विद्यार्थीले शिक्षकबाट माया पाउँछ र विद्यार्थीको मर्यादा गर्न जान्ने शिक्षकले विद्यार्थीबाट पनि स्वतः माया पाउँछ।

भइसकेको छ। शिक्षकको मनोबल उठाउन र तल्लो तहदेखि नै मर्यादाको संस्कृति विकास गर्न शिक्षक दिवसको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ।

विकल्प छन्

विश्वमा शिक्षक दिवसलाई 'खास' बनाउन विभिन्न कार्यक्रम र गतिविधिहरू गरिन्छन्। शिक्षकलाई सम्मान प्रकट गर्न शिक्षक दिवससम्बन्धी विभिन्न सिनेमाहरू बनेका छन्। ती सिनेमाहरूले शिक्षकलाई आफ्नो पेशामा उत्साहित पार्न, विद्यार्थी र समाजलाई शिक्षकको योगदान र महत्त्वबोध गराउन रुक्क्याउँछन्। डेड पोयट सोसाइटी, लर्न अन मी, मिस्टर हल्याण्ड ओपस, सुर, टिचर्स जस्ता शिक्षक दिवससम्बन्धी सिनेमाहरू विश्वका शिक्षक र शिक्षाप्रेमीहरूमाछ प्रसिद्ध छन्।

शिक्षक विद्यार्थी तथा विद्यालय-प्रशासनको पहलमा सामान्य रूपमै पनि शिक्षकका नाममा कविता वाचन, सम्मान, भोज तथा उत्सव आदि आयोजना गरेर शिक्षक दिवस मनाउने परम्पराको थालनी गर्न सकिन्छ। यसले विद्यार्थी-शिक्षक र समाजबीचको दूरी कम गरी सामीप्यता बढाउन मद्दत पुऱ्याउँछ।

शिक्षकलाई सम्मान गर्ने तरिका

शिक्षक दिवस मनाउने विभिन्न तरिकाहरू हुन्छन्। शिक्षक, विद्यार्थी र समाज मिलेर यो दिवसमा विभिन्न रचनात्मक क्रियाकलाप गर्न सकिन्छ। उदाहरणको रूपमा तलका क्रियाकलापहरू शिक्षक दिवसका अवसरमा आयोजना गर्न सकिन्छः

- आफ्ना शिक्षकको कदर स्वरूप कविता, चिठी, नोट लेख्ने। विहानको प्रार्थना सभामा वा कक्षाकोठाभित्र यस्ता सामग्रीहरू वाचन गर्न सकिन्छ।
- शिक्षकहरूका लागि स्कूल वा घरमा जलपान समारोह आयोजना गर्न सकिन्छ।
- शिक्षकको योगदानको कदर र सम्झनास्वरूप टिसर्टमा, स्कूले फोलामा शिक्षकहरूको नाम लेख्न सकिन्छ।
- धन्यवाद! तपाईं गजबको सर हुनुहुन्छ! हामी तपाईंको

कदर गर्छौं! भन्ने जस्ता सन्देश लेखेर शिक्षक आउनुअघि डेक्स अथवा कक्षाकोठामा टाँस्न सकिन्छ।

- स्कूल छुट्टी भएपछि पनि शिक्षकसँग खेलकुदका कार्यक्रम आयोजना गर्न सकिन्छ।
- शिक्षक दिवसको दिन कक्षाकोठा र स्कूलको कार्यालय परिसर सजाउन सकिन्छ।
- शिक्षक कक्षाकोठामा पस्नुअघि फूल, कलश वा रातो रंगको कागज राखेर साङ्केतिक रूपमा शिक्षकलाई महत्त्वपूर्ण व्यक्तिको रूपमा कक्षामा स्वागत गर्न सकिन्छ।
- विद्यालय समय शुरु हुनुअघि विद्यार्थीले लहरै बसेर आफ्ना शिक्षकलाई पुष्पगुच्छा दिँदै अथवा ताली बजाएर शिक्षक दिवसको शुभकामना दिन सक्छन्।
- शिक्षक दिवसको दिन शिक्षकलाई अरूबेला भन्दा फरक ढङ्गले धन्यवाद दिनु राम्रो हुन्छ। जस्तो 'असल शिक्षकलाई धन्यवाद!' भन्ने वाक्यलाई एक-एकवटा अक्षरमा लेखेर विद्यार्थी लाइन बसी छातीमा टाँसेर शिक्षकप्रति सम्मान दर्शाउन सकिन्छ।
- इन्टरनेट सेवा उपलब्ध भए आफ्ना शिक्षकलाई धन्यवाद भनेर इमेल पठाउन सकिन्छ।
- शिक्षकलाई उनीहरूको योगदानको कदर गर्दै उपहार दिन सकिन्छ।

विश्वका धेरै देशका छात्रछात्राले आफ्ना शिक्षकप्रति सम्मान दर्शाउन यस्ता उपाय अपनाएको पाइन्छ। सरकार, समाज र स्कूलले शिक्षकलाई विर्सिरहने हो र शिक्षकप्रतिको अपेक्षा जारी रहने हो भने शिक्षण पेशाको मर्यादा बढ्न सक्दैन। शिक्षण पेशाको मर्यादा बढाउने एउटा महत्त्वपूर्ण अवसर हो शिक्षक दिवस। यसलाई विगतमा केँ विसर्दै जाने हो भने शिक्षकलाई शिक्षण कार्यप्रति अभिप्रेरित गर्न कठिन छ। त्यसैले हामी सबैले शिक्षक दिवस मनाउन थालौं। यसवाहेक शिक्षक दिवसका दिन सरकारी तर्फबाट शिक्षकहरूलाई सेवा सुविधा, मानपदवी, उत्तरदायित्व र जिम्मेवारीहरू पनि थप गर्न सके अछ उत्तम हुन्छ। शिक्षकको मर्यादा गर्न जान्ने विद्यार्थीले शिक्षकबाट माया पाउँछ र विद्यार्थीको मर्यादा गर्न जान्ने शिक्षकले विद्यार्थीबाट पनि स्वतः माया पाउँछ।

देशलाई चाहिएका उत्तम सर

विद्यार्थी उचालेर उनलाई कुटाइन्छ। उनको क्लासमा अवरोध खडा गरिन्छ। त्यतिले नपुगेर, उनले धेरै आदर गर्ने हेडमिससँग अनैतिक सम्बन्ध भएको प्रचार, स्कूलका भित्ताभरि फोहोर कुरा लेखाइन्छ। तर, उनी कति पनि विचलित हुँदैनन्।

उनी हुन् उत्तम नेपाली- सूर्योदय माध्यमिक विद्यालय, इलामका गणित शिक्षक। गणित बाहेक यिनले भलिबल पनि सिकाउँछन्। २५ वर्षदेखि शिक्षण पेशामा रहेका उत्तम सर यो विद्यालयमा आएको दुई वर्ष मात्र भएको छ। तर, दुई वर्षकै प्रवेशिकाको परिणामले वरिपरिका बोर्डिङ स्कूलका विद्यार्थीहरूलाई सूर्योदय स्कूलतिर तान्न थालिसकेको छ।

विद्यालयमा पार्टीको ऋण्डा फरफराउन खोज्नेका लागि यिनी शत्रु वा सोसरह हुन्। उत्तम सरलाई जातीयताको राजनीतिले धमिल्याएको पानीमा माछा मार्न खोज्नेहरू पनि पटककै मन पर्दैनन्। यिनी कुनै मन्त्री या नेताको स्वागतमा विद्यार्थीहरूलाई फूलमाला लिएर उभ्याउने प्रथाका पनि विरोधी हुन्।

तर यतिबेलाको राजनीतिक अवस्था; त्यसमाथि एउटा बोर्डिङ स्कूलको मालिक नै सरकारी/सार्वजनिक स्कूलको व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष भएको परिस्थिति; आफ्नै साथी शिक्षकहरू पनि पार्टी-पार्टीका कार्यकर्ता! उत्तम सरको जीवन पक्कै सजिलो छैन। घरमा उनका वृद्ध बा-आमा छन्। उनकै शब्दमा घरमा 'लक्ष्मी जस्ती श्रीमती' पनि छिन्। उनी एकलै घरदेखि टाढा आफ्नो पेशामा तल्लीन छन्। यिनको आफ्नै भूमिगत राजनीति गरेको पृष्ठभूमि समेत छ।

नेपालको भूगोलमा इलाम छ, उत्तम जस्ता शिक्षक पनि यहाँको समाजमा प्रशस्त छन्। तर, इलाममा सूर्योदय मावि भने छैन। यो सबै एउटा नाटकको कथा हो।

'उत्तम सर'को यो कथा दशैको लगत्तैपछि रेडियो नाटक शृङ्खला *कथा मीठो सारङ्गीको* मा बज्न थालेछ। नाटकमा, पूर्व शिक्षा मन्त्री प्रदीप नेपालले आफ्नै नाम र हैसियतमा अभिनय गर्नुभएको छ।

"देशमा प्रजातन्त्र नभएको बेलामा सबैले आ-आफ्नो ठाउँबाट सकेको भूमिका निर्वाह गर्नु जरुरी थियो। तर, यतिबेला राजनीति खुल्ला छ। अब राजनीति गर्नेले राजनीति र अध्यापन गर्नेले अध्यापन मात्र गर्नुपर्छ", पूर्व शिक्षा मन्त्री नेपाल भन्नुहुन्छ, "मेरा यस्तै विचार व्यक्त हुने देखेपछि यो नाटकमा अभिनय गर्न तयार भएको हुँ।"

रेडियो नाटक भएपनि *कथा मीठो सारङ्गीको* को रेकर्डिङ स्टुडियोभित्र हुँदैन। जुन ठाउँ, पात्र र परिवेशको कथा हो त्यसको रेकर्डिङ पनि त्यहीँ गएर गर्ने गरिन्छ। जस्तो कि उत्तम सरको कथाको रेकर्डिङ इलामको बौद्धधाम स्कूलमा गरियो। यसमा व्यावसायिक कलाकारहरू प्रकाश घिमिरे र आशा मगराती बाहेक अरू त्यहीँका विद्यार्थी, शिक्षक र स्थानीय कलाकारहरूले अभिनय गरेका छन्। नाटकमा लिखित संवाद होइन कथाको परिस्थिति बुझेर स्वस्फूर्त रूपमा कलाकारहरूले बोलेका कुरा नै रेकर्ड गरिन्छ। संयोग, कथाका मुख्य पात्रहरू पनि पेशाले शिक्षक नै हुन्। प्रकाश पोखराको कन्या माविका शिक्षक हुन् भने आशा काठमाडौँका स्कूलहरूमा नाटक सिकाउँछिन्।

नाटकको रेकर्डिङलाई नजिकबाट नियालिरहेका बौद्धधाम स्कूलका गणित शिक्षक होमनाथ पनेरु अचम्ममा परे, "म पनि यो स्कूलमा गणित पढाउँछु। अनि भलिबल पनि सिकाउँछु। उत्तम सरको कथा र यो स्कूलको परिवेश ७५ प्रतिशत भन्दा बढी हामीसँग मिल्दोजुल्दो छ।"

डेढ वर्षअघि प्रसारण शुरु भएको नाटक शृङ्खला *कथा मीठो सारङ्गीको* को रमाइलोपना नै यही हो। यसका कथाहरू जीवनसँग निकै नजिकका हुन्छन्।

कथा मीठो सारङ्गीको वीवीसी वर्ल्ड सर्भिस ट्रष्ट को उत्पादन हो। यो नाटक शृङ्खला वीवीसी नेपाली सेवालगायत देशका धेरैजसो एफएमहरूबाट हरेक शुक्रवार र शनिवार बेलुकी सवा आठ बजे प्रसारण हुन्छ।

पोखराका प्रकाश गन्धर्व (नाटकमा दिलू गन्धर्व) *कथा मीठो सारङ्गीको* का सूत्रधार हुन् भने फियोना लेजरको नेतृत्वमा चारजना नेपाली निर्देशकहरू केदार शर्मा, दीपक रौनियार, खगेन्द्र लामिछाने र सुषमा पाण्डे *कथा मीठो सारङ्गीको* को निर्माणमा संलग्न छन्। शिरिष विक्रम थापा यस नाटकका ध्वनि सम्पादक हुन्।

६ अङ्क लामो उत्तम सरको कथाको यो शृङ्खलाको लेखन निर्देशन केदार शर्माले गरेका हुन्। उनी भन्छन्, "यो नाटक शिक्षकले कुन हदसम्म राजनीतिमा सामेल हुनुहुन्छ र कहाँ पुगेर रोकिनुपर्छ भन्ने प्रश्नको उत्तर खोज्ने प्रयास हो। सबैले अधिकार मात्र खोजिरहेका बेला हामीले आफ्नो कर्तव्यलाई सबभन्दा धेरै महत्त्व दिने शिक्षकमाफत केही कुरा भन्ने जमर्को गरेका हौं।"

विद्यालयमा पार्टीको ऋण्डा फरफराउन खोज्नेका लागि उत्तम सर शत्रु वा सोसरह हुन्। यिनी कुनै मन्त्री या नेताको स्वागतमा विद्यार्थीहरूलाई फूलमाला लिएर उभ्याउने प्रथाका पनि विरोधी हुन्।

जैविक विविधतामा हाम्रो विश्व कीर्तिमान

भनिन्छ, भैंसीलाई सिङ भारी हुँदैन। संसारमा सिङ भएका हजारौं प्राणी छन्। तीमध्ये सबैभन्दा ठूलो सिङ हाम्रै अर्ना भैंसीको हो। त्यसको नापजोख गरेर अध्ययन गरेमा अर्को विश्व कीर्तिमान स्थापित हुनेछ।

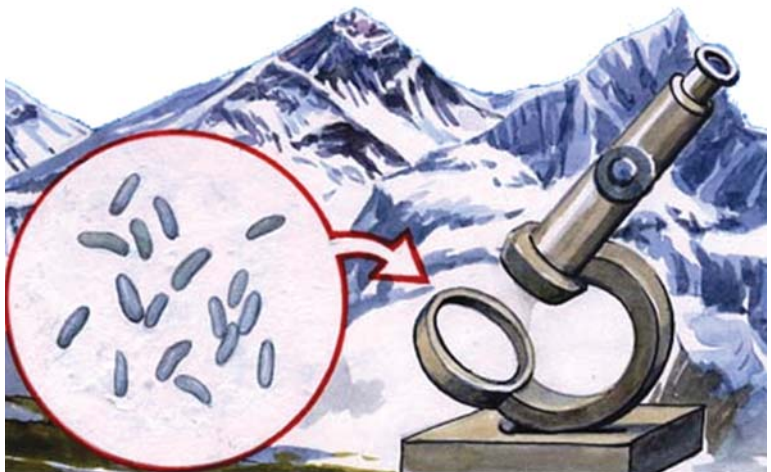
प्रकृति संरक्षणको प्रसङ्गमा 'जैविक विविधता' निकै चर्चामा रहने शब्दावली बन्न पुगेको छ। वर्तमान परिभाषाअनुसार जैविक विविधतालाई तीनवटा पक्षबाट व्याख्या गरिन्छ। पहिलो; जीवित प्राणी वा वनस्पतिका प्रजातिको विविधता। वैज्ञानिकहरूले पृथ्वीमा विभिन्न प्रजातिका ५० लाखदेखि एक करोड प्राणी एवं वनस्पति हुनुपर्छ भन्ने अनुमान लगाएका छन्। तर, अहिलेसम्म १४ लाख प्रजातिको मात्र यकिन पहिचान हुनसकेको छ। तीमध्ये मानिस पनि एक प्रजाति हो। दोस्रो पक्ष; बासस्थानको विविधता हो। जीवित प्रजातिहरू कोही जलमा, कोही स्थलमा र कोही आकाशमा समेत बसोबास गर्दछन्। त्यस्तै, कोही जल र स्थलको सङ्ग क्षेत्र सिमसारमा अनि कोही चाहिँ मरुभूमिमा पनि बस्दछन्। कसैको बासस्थान घनघोर वर्षा हुने क्षेत्रमा हुन्छ भने कसैको सुख्खा क्षेत्रमा। हाम्रै नेपालमा पनि कोही तराई-मधेश र औल-बेसीको उष्ण क्षेत्रमा हुर्कन्छन् भने

कोही लेकाली हिमाच्छादित प्रदेश रुचाउँछन्। वन-वनस्पति र पर्यावरणको दृष्टिमा नेपालभित्र ११८ विभिन्न प्रकारका बासस्थान पहिचान भएको छ।

जैविक विविधताको तेस्रो पक्ष चाहिँ कुनै एउटा प्रजातिभित्र पाइने वंशानुगत विविधता सम्बन्धित हुन्छ। धान एक प्रजाति हो तर त्यसभित्र कोही मार्सी, कोही जुम्ली मार्सी, कोही तौली, थाप चिनियाँ बासमती आदि गरिकन विभिन्न गुण र स्वभावका करिब दुई हजार प्रकारका धान हाम्रै नेपालमा पाइन्छन् भन्ने अनुमान छ। हाम्रो राष्ट्रिय फूल लालीगुराँसको एकै प्रजातिभित्र पनि लेकाली भेगमा सेतो फूल फुल्ने, पहाडी भेगमा गुलाबी र तल्लो भेगमा पुगेपछि गाडा सिम्रिक रङ्गमा प्रस्फुटन हुने विविध थरी हुन्छन्। एकै प्रजातिभित्रको यो विविधता जैविक विविधताको तेस्रो पक्ष हो।

विश्व जैविक विविधताको विशाल फाँटमा नेपाललाई उभ्याई

'यती छ वा छैन भन्ने कुरा यकिन छैन। तर, हाम्रा हिमाली बासिन्दाका सोच र कल्पनामा हरदम यती उपस्थित छ। तिनका कला, साहित्य र संस्कृतिमा पनि यती बाँचेकै छ।'।

सगरमाथाको चुचुरामुनि भेटिएको जीवात्मा (ब्याक्टेरिया)।

विश्वकै अग्लो भू-भागमा फुल्ने फूल नेपालमै फुल्छ ।

आकाशमा सबैभन्दा बढी उचाइमा उड्ने खोया हाँस ।

हेर्दा यो राष्ट्रका धेरै विशिष्टताहरू ठम्याउन सकिन्छ । सबैभन्दा महत्त्वको कुरा त प्रजातिको सङ्ख्यामा नेपाल धेरै धनी छ । त्यसका अतिरिक्त हिमाली वासस्थानले गर्दा यहाँ विश्वकै सर्वोच्च सजीव क्षेत्रहरू भेटिन्छन् । नेपालको भूतलको सर्वोच्चताले प्रदान गरेका केही कीर्तिमानी उदाहरणहरू यहाँ प्रस्तुत छन् ।

उचाइमा कीर्तिमान

पृथ्वीको भूतलमा सबैभन्दा अग्लो क्षेत्रमा बाँच्ने जीव एकप्रकारको सूक्ष्म जीवाणु (ब्याक्टेरिया) हो । त्यसलाई वैज्ञानिक भाषामा जिओडर्मेटोफिलस अब्सक्योरस एभरेष्टिआई (Geodermatophilus obscurus everesti) भनिन्छ । यसको शाब्दिक अर्थ; 'एभरेष्ट (सगरमाथा) क्षेत्रमा पाइने पृथ्वीको चर्मलाई माया गर्ने सूक्ष्म प्राणी' भन्ने हुन्छ । यो ब्याक्टेरिया सगरमाथाको सेरोफेरोमा ८,३०६ मिटर उचाइमा चिनियाँ वैज्ञानिकहरूले फेला पारेका हुन् । त्योभन्दा उच्च क्षेत्रमा जीव-प्राणी फेला परेका छैनन् ।

उच्च हिमाली क्षेत्रका प्राणीको प्रसङ्ग उठाउँदा *यती* को पनि चर्चा हुनेगर्छ । विश्वका धेरै वैज्ञानिकहरूले हिमालमा *यती* खोजे पनि हालसम्म पत्ता लागेको छैन । हिउँमा छाप परेको नमालुम कुन प्राणीको पदचिन्हलाई *यती* को पाइला भनी प्रचार भयो । त्यस्तै नमालुम कुन वस्तुलाई *यती* को खप्पर भनी दावी गरियो । तर, प्रामाणिक रूपमा *यती* भेटिएन । तैपनि बेलाबखत नेपालीलाई विदेशीहरूले तेर्स्याउने *यती* कहाँ पाइन्छ भन्ने प्रश्न अझै आलो छ । के हिमालयमा *यती* साँच्चै छ त ? मेरो विचारमा त्यसको उत्तर यसप्रकार दिइनुपर्दछ- '*यती* छ वा छैन भन्ने कुरा यकिन छैन । तर, हाम्रा हिमाली बासिन्दाका सोच र कल्पनामा हरदम *यती* उपस्थित छ । तिनका कला, साहित्य र संस्कृतिमा पनि *यती* भेटिन्छ । यसैकारण *यती* खोज्ने कैयौं प्रयासहरूको निष्फलताका बावजूद पनि *यती* को कौतुहलता हिमालमा बाँचेकै छ ।'

विश्वमा लगभग दुई लाख २० हजार प्रजातिका विरुवामा फूल फुल्दछन् । तीमध्ये सबैभन्दा अग्लो भू-भाग (६,१३५ मिटरको उचाइ)मा फुल्ने विरुवा मकालु हिमालको सेरोफेरोमा भेटिन्छ । त्यसलाई वैज्ञानिक भाषामा स्टिलेरिया डिकम्बेन्स (Stelleria decumbens) भनिन्छ । स-साना पोथा-पोथ्रीको रूपमा ढुङ्गामा टाँसिएर बाँच्ने यो विरुवाका सेता, पहेंला फूलहरू

संसारमा पाइएका लगभग ८,००० प्रजातिका चराहरूमध्ये सबैभन्दा धेरै उचाइमा उडान गर्न सक्ने चरो एक प्रकारको हाँस हो । त्यसले ८,००० मिटरभन्दा माथिबाट हिमाल वारपार गर्ने गर्दछ । त्यस हाँसलाई नेपालीमा खोया हाँस भनिन्छ । यसको दैविक शक्ति आकाशमा उडान भर्दा प्रत्यक्ष हुन्छ ।

साउन-भदौतिर फुल्ने गर्दछन् । यो विरुवा 'गिनस बुक अफ रेकर्ड्स'मा पनि अङ्कित छ ।

संसारमा पाइएका लगभग ८,००० प्रजातिका चराहरूमध्ये करिब ८.५ प्रतिशत अर्थात् ८६० भन्दा अधिक प्रजातिका चराहरू नेपालमा भेटिएका छन् । यीमध्ये सबैभन्दा धेरै उचाइमा उडान गर्न सक्ने चरो एक प्रकारको हाँस हो । त्यसले ८,००० मिटरभन्दा माथिबाट हिमाल वारपार गर्ने गर्दछ । अत्यन्त पातलो हावा, न्यूनतम अक्सिजन र हावाको अति न्यून चाप सहन गरेर कुन शक्तिका भरमा त्यसले हिमालय पार गर्छ भन्ने ज्यादै विस्मयको विषय रहँदै आएको छ । त्यस हाँसलाई नेपालीमा खोया हाँस भनिन्छ । यसको सेतो-सेतो, खैरो-खैरो टाउकोमा दुईवटा काला-काला धर्सा हुन्छन् । त्यसैले यसलाई अङ्ग्रेजीमा बार-हेडेड गुज (Bar-headed Goose) भनिन्छ । जाडो याममा मधेश-तराईका नदी किनारमा यी हाँस देखिन्छन् । ललितपुरको चिडियाखानामा पनि यसलाई हेर्न सकिन्छ । तर, यसको दैविक शक्ति आकाशमा उडान भर्दा प्रत्यक्ष हुन्छ ।

विश्वको सर्वोच्च क्षेत्रमा पाइने पुतली ।

नेपाल-अध्ययन

विश्वमा पहिचान गरिएका करिब १५,००० पुतली (butterfly) प्रजातिमध्ये सबैभन्दा उच्च क्षेत्रमा उड्ने पुतली नेपालको डोल्पा क्षेत्रमा भेटिएको छ। सिक्किम ब्यान्डेड एपोलो (Sikkim Banded Apollo) नामक यो सानो पुतली ५,००० मिटरको उचाइसम्म भेटिन्छ। यो आफैमा एउटा विश्व कीर्तिमान हो।

वनस्पति जगतमा काष्ठ पदार्थ भएका र नभएका गरी दुईथरीका वृक्ष र वनस्पति हुन्छन्। काष्ठ पदार्थ भएको वनस्पतिभित्र पर्ने एकप्रकारको हिम गुराँस (Rhododendron nivale) ४,५०० देखि ५,५०० मिटरको उचाइमा पनि फस्टाउँछ। फिका प्याजी वा गुलाबी रङ्गमा यो गुराँस साउन-

धानको बीउ गुमस्याउने क्रममा न्यानो भान्छा कोठाभित्र भिजेका धानका गेडा फिँजाएर त्यसमाथि ओछ्यान लगाएर परिवारका सबै सदस्य सुत्ने गर्छन्। मानिसको जीउको न्यानोबाट बीउ अड्कुराउने यो प्रविधि निश्चय नै विश्वको एक विलक्षण उदाहरण हो।

विश्वको सर्वोच्च क्षेत्रमा फल्ने धान 'जुम्ली मार्सी'।

विश्वको सर्वोच्च क्षेत्रमा पाइने काष्ठ वनस्पति हिमगुराँस।

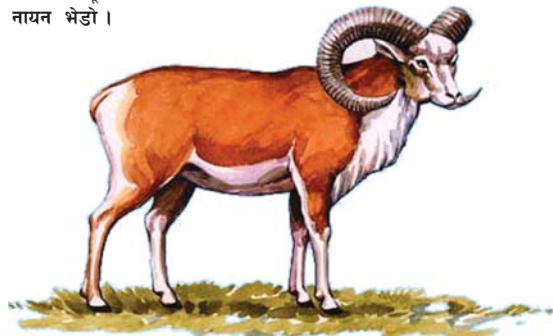
भदौतिर ढकमक्क फुल्छ। काष्ठ वनस्पतिको सन्दर्भमा यो पनि एउटा विश्व कीर्तिमान हो।

संसारमा हजारौं थरीका धान फल्छन्। नेपालमा मात्र करिब दुई हजार थरीका धानहरू छन् भन्ने नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्का वैज्ञानिकहरूको आँकडा छ। पृथ्वीको सबैभन्दा अग्लो भू-भागमा फल्ने धान 'जुम्ली मार्सी' हो। समुद्र सतहदेखि ३,००० मिटर उचाइमा रहेको छुमचौर (जुम्ला जिल्ला)मा यसको खेती हुन्छ। यसको खेती गर्ने परम्परा अनुसार चैत १२ गते धान भिजाउने, त्यसपछि १६ गते पानी तर्काएर गुमस्याउने र २० गते हिलेब्याडमा उम्रेको टुसा छर्ने कुरा वरिष्ठ वैज्ञानिक महेशलाल वैद्यले खुलाउनुभएको छ। धानको बीउ गुमस्याउने क्रममा न्यानो भान्छा कोठाभित्र भिजेका धानका गेडा फिँजाएर त्यसमाथि ओछ्यान लगाएर परिवारका सबै सदस्य सुत्ने गर्छन्। मानिसको जीउको न्यानोबाट बीउ अड्कुराउने यो प्रविधि निश्चय नै विश्वको एक विलक्षण उदाहरण हो। यस्तो प्रविधिको अभिलेख र प्रजातिको संरक्षणमा सबैले ध्यान पुऱ्याउनुपर्छ।

शारीरिक बनोटमा कीर्तिमान

नेपालको भौगोलिक अवस्थिति एसियाको माझमा पर्ने र पूर्व-पश्चिम हिमालय शृङ्खलाको करिब मध्य भाग ओगट्ने हुनाले यहाँ एसियाका अरू विलक्षण प्राणी र वनस्पतिका विभिन्न

संसारकै सबैभन्दा ठूलो नायन भेडो।

विश्वको सबैभन्दा ठूलो गौ-प्राणी 'गौरी गाई'।

उड्न सक्ने विश्वको सबैभन्दा ठूलो चरा 'सारस' ।

उड्न सक्ने पक्षीमध्ये सबभन्दा अग्लो चरा हाम्रो लुम्बिनी, कपिलवस्तु क्षेत्रमा पाइने सारस हो । यसको उचाइ १.६ मिटरसम्म हुन्छ । संसारमा योभन्दा ठूलो कदका अरु चरा पनि छन् । जस्तै: इमु र अष्ट्रिच । तर, ती उड्न सक्दैनन् । त्यसैले तिनलाई चरा होइन विचरा भन्नुपर्ला !

प्रजातिहरू पनि भेटिन्छन् । तीमध्ये केही उल्लेखनीय प्राणीहरूका बारेमा चर्चा गरौं:

नेपाल-तिब्बत (चीन) सीमा क्षेत्रमा पाइने नायन भेडो संसारका अरु भेडाभन्दा अग्लो हुन्छ । यो उर्भेदा १२० सेन्टिमिटर (४ फिट) सम्म अग्लो हुन्छ । यसको घुम्निएको

सिङ ज्यादै आकर्षक र ठूलो पनि हुन्छ । मरेपछि यसको खोक्रो सिङभित्र फ्याउरो लुक्न सक्छ भन्ने भनाइ सन् १८४८ को पूर्वी नेपाल यात्रा विवरणमा जोसेफ हुकरले उल्लेख गरेका छन् ।

गौ-प्राणी (Bovids) अन्तर्गत पर्ने वन्यजन्तुमा हाम्रो गौरी गाई सबभन्दा ठूलो जनावर हो । यो दुई मिटरसम्म अग्लो हुन्छ र यसको तौल एकहजार किलोग्रामसम्म पनि पुग्न जान्छ । हाम्रो तराईको जङ्गलमा विशेष गरेर चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र पर्सा वन्यजन्तु आरक्षणमा यो भेटिन्छ । अरु देशमा यो गाईले पशुपालन व्यवसायमा विशेष योगदान पुऱ्याउन थालेको छ । नेपालमा हालसम्म यसलाई पाल्नु प्राणीको रूपमा विकसित गरिएको छैन पनि ।

गौ-प्राणीमा सबभन्दा सानो पाल्नु गाई पनि नेपालमै भेटिन्छ । त्यो हो- अछाम जिल्लामा पाइने नौ मुठ्ठे गाई । यो तीन फुटभन्दा अग्लो हुँदैन । राणा परिवारका केही सौखिनहरूले यो गाई आफ्नो बैठकमा समेत पाल्दथे भन्ने कथन छ । अछाम, डोटी, बझाङ र बाजुरामा मात्र पाइने यो प्राणी अब लोप हुने क्रममा छ । यो नेपालको एक कीर्तिमान सम्पदा हो ।

संसारभरिमा सर्प प्रजातिको सङ्ख्या लगभग २,७०० छ । तीमध्ये विषादी सर्पका प्रजातिको सङ्ख्या ऋण्डै ७०० पुग्दछ । संसारका सबैभन्दा विषालु १० सर्पमध्ये करेत, गोमन, राज गोमन र रसेल भाइपर नेपालमा पनि पाइन्छन् । विषालु सर्पमध्येमा सबैभन्दा लामो सर्प राज गोमन हो । त्यसलाई किङ्ग कोब्रा (King Cobra) भनिन्छ । यो सर्पले अरु गोमनलाई खाइदिन्छ । यो प्राणी पाँच मिटरभन्दा पनि लामो हुन्छ । नेपालमा यो सर्प दुर्लभ भइसक्यो तर संरक्षणको जमर्को हुनसकेको छैन ।

विष नलाग्ने तर सबभन्दा ठूलो जीउ हुने सर्पमध्ये हाम्रो अजिङ्गर विशेष उल्लेखनीय छ । इण्डियन रक पाइथन (Indian rock python) नामक यो प्राणी ७ मिटर लामो र १०० किलोग्राम भन्दा गह्रौं हुन्छ । इण्डोनेसियातिर अधिक पाइने अर्को अजिङ्गर रेटिकुलेटेड पाइथन (Reticulated Python) योभन्दा केही लामो हुन्छ । सबभन्दा लामो र मोटोमा गनिने एनाकोण्डा (Anaconda) सर्प दक्षिण अमेरिकामा मात्र पाइन्छ ।

विश्वको सबैभन्दा ठूलो सर्पमध्ये पर्ने एक खालको अजिङ्गर ।

विश्वको अत्यधिक विषालु सर्पमध्ये सबैभन्दा लामो सर्प 'राज गोमन' ।

माहुरीमध्ये सबैभन्दा ठूलो जीउ भएको 'भीर माहुरी' ।

मह दिने माहुरीहरूमध्ये संसारकै सबभन्दा ठूलो माहुरी हाम्रै भीरमाहुरी हो । यसले ज्यादै अक्करको भीरमा आफ्नो चाका बनाउँछ । एपिस लावोरियोसा नामक यो माहुरीलाई हिमालयन हनी बी पनि भनिन्छ र यो प्रजाति हिमाली खण्डभन्दा बाहिरी क्षेत्रमा पाइँदैन । यसको विश्व कीर्तिमान पनि नेपालले थामेको छ ।

यसप्रकार विश्वका सबभन्दा ठूला ठूला सर्पमध्ये नेपाली अजिङ्गर पनि कीर्तिमान प्राणी हो ।

संसारभरको सबैभन्दा सानो सर्पमध्येमा हाम्रो तेलिया साँप पनि पर्छ । यो लगभग ५/६ इन्च लामो गड्यौला जस्तो तर अलि कालो र चिल्लो हुन्छ । अचम्मको कुरा त यस प्राणीको भाले हुँदैन, पोथी मात्र हुन्छ । पोथीको अण्डा आफैँ हुर्केर बच्चा साँप जन्मन्छ । भाले लाग्न पर्दैन । ब्लाइण्ड स्नेक (Blind Snake) नाम पाएको यो सर्पले पनि नेपालको विश्व कीर्तिमान थाम्छ ।

उड्ने पक्षीमध्ये सबभन्दा अग्लो चरा हाम्रो लुम्बिनी, कपिलवस्तु क्षेत्रमा पाइने सारस हो । यसको उचाइ १.६ मिटरसम्म हुन्छ । संसारमा योभन्दा ठूलो कदका अरू चरा पनि छन् । जस्तै: इमु र अप्टिच । तर, ती उड्न सक्दैनन् । त्यसैले तिनलाई चरा होइन विचरा भन्नुपर्ला !

जैविक विविधताको दृष्टिले माहुरीहरूलाई विशेष सम्माननीय प्राणी मान्नुपर्दछ । विश्व विख्यात वैज्ञानिक अलवर्ट आइन्स्टाइनको कथन उद्धृत गर्दै धेरै माहुरीपालक कृषकहरू भन्ने गर्छन्, “यदि संसारबाट माहुरी लोप भयो भने त्यसको चार वर्षभित्र मानव जातिले पनि आफ्नो अस्तित्व गुमाउनेछ ।”

मह दिने माहुरीहरूमध्ये संसारकै सबभन्दा ठूलो माहुरी हाम्रै भीरमाहुरी हो । यसले ज्यादै अक्करको भीरमा आफ्नो चाका बनाउँछ । भीरमाहुरीको मह काढ्ने हाम्रो जडली तरिका देखेर विदेशी पर्यटकहरू रोमाञ्चित हुने गरेका छन् । यो ज्यादै जोखिमपूर्ण कार्य हो र त्यसभन्दा बढी यो ज्यादै निष्पुत्री, निर्दयी र अमानवीय क्रियाकलाप पनि हो । लाखौँ माहुरी र तिनका बच्चाहरूको प्राण लिएर आफ्नो पेट पाल्ने यस्तो कार्यबाट माहुरी नै लोप गराउने खतरा निम्तिन्छ । एपिस लावोरियोसा (Apis laboriosa) नामक यो माहुरीलाई हिमालयन हनी बी (Himalayan Honey Bee) पनि भनिन्छ र यो प्रजाति हिमाली खण्डभन्दा बाहिरी क्षेत्रमा पाइँदैन । यसको विश्व कीर्तिमान

पनि नेपालले थामेको छ ।

संसारको सबैभन्दा सानो माहुरी पनि हाम्रै देशमा पाइन्छ । त्यसलाई कठ्यौरै माहुरी भनिन्छ । यसले फारबुटा चहाछर्छ र यो १.६०० मिटरभन्दा होचो क्षेत्रमा मात्र पाइन्छ । हाम्रो देशमा जम्मा पाँच प्रजातिका माहुरी छन् । तीमध्ये घर माहुरी ३,००० मिटरको उचाइसम्म पाइन्छ ।

उपसंहार

जैविक प्रजातिको विविधताले नेपाललाई निकै धनी राष्ट्रको रूपमा उभ्याएको छ । यो साधनको आर्थिक रूपान्तरण भने हुनसकेको छैन । नेपालले विश्व भू-क्षेत्रको ०.१ प्रतिशत अंश मात्र ओगटेको छ । यो सानो क्षेत्रभित्र विशाल पहाड-पर्वतहरू उभिएको हुनाले यहाँ जैविक सम्पदाको विविधता अत्यधिक छ । नेपालका सल्ला, धुपी जस्ता कोणधारी विरुवाका प्रजातिले विश्वको ५.१% ओगट्दछन् । फूल फुल्ने विरुवाले पनि २.७% उछिन्छ । स्तनधारी वन्यजन्तुमा विश्वका ४.५२% प्रजाति नेपालमा पाइन्छन् । स्वच्छ पानीमा पाइने माछा विश्वभरिमा ८,४११ प्रजातिका छन् । तीमध्ये नेपालमा १८२ प्रजाति अर्थात् २.१६% माछा पाइन्छन् ।

सङ्ख्यात्मक दृष्टिले मात्र होइन गुणात्मक दृष्टिले पनि उत्तिकै महत्त्वपूर्ण प्रजातिहरू नेपालमा छन् भन्ने केही उदाहरण माथि प्रस्तुत गरियो । यो सुरुआत मात्र हो । अरू धेरै कुराको खोजीनिती हुन बाँकी छ । अनुसन्धाताहरूलाई प्रोत्साहित गर्नसकेको खण्डमा यो काम धेरै गाह्रो वा गह्रौँ हुँदैन । भनिन्छ, भैंसीलाई सिङ भारी हुँदैन । संसारमा सिङ भएका हजारौँ प्राणी छन् । तीमध्ये सबैभन्दा ठूलो सिङ हाम्रै अर्ना भैंसीको हो । त्यसको नापजोख गरेर अध्ययन गरेमा अर्को विश्व कीर्तिमान स्थापित हुनेछ । यस्तै अध्ययन र अनुसन्धानको सिलसिला बसाउन सकेमा नेपालको जैविक विविधताले नेपालीलाई धनी बनाउनेछ ।

२०६६ साउनदेखि लागू भएको सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरूको तलबमान

पद/तह	तलबमान				०५७/४/१ भन्दा अघि नियुक्त भई प्राविधिक स्केल खाईपाई आएकाहरूको लागि विशेष व्यवस्था		
	तलब स्केल	ग्रेड संख्या	ग्रेड दर	जम्मा	ग्रेड संख्या	शुरुको तलबमा थप	अन्तिम तलब
दुई विषयभन्दा बढी एसएलसी अनुत्तीर्ण	७,४८०	१५	८८	८,८००	२	१८०	८,९८०
दुई विषयसम्म एसएलसी अनुत्तीर्ण	८,०२०	१५	१००	९,५२०	२	२००	९,७२०
एसएलसी उत्तीर्ण	९,६००	१५	११०	११,५५०	२	२२०	११,७७०
एसएलसी उत्तीर्ण	१०,५६०	१७	१२०	१२,६००	२	२४०	१२,८४०
एसएलसी उत्तीर्ण	१३,९९०	१५	१६०	१६,३९०	२	३२०	१६,७१०
निम्न माध्यमिक तह							
निम्न माध्यमिक	१०,५६०	१७	१२०	१२,६००	२	२४०	१२,८४०
निम्न माध्यमिक	१३,९९०	१५	१६०	१६,३९०	२	३२०	१६,७१०
निम्न माध्यमिक	१४,७८०	१२	१८०	१६,९४०	२	३९०	१७,३३०
माध्यमिक तह							
माध्यमिक	१३,९९०	१५	१६०	१६,३९०	२	३२०	१६,७१०
माध्यमिक	१५,८१०	१२	१९५	१८,१५०	२	३९०	१८,५४०
माध्यमिक	१८,७२०	११	२३०	२१,२५०			

स्रोत: शैक्षिक मन्त्रालय

२०५७/४/१ भन्दा अघि प्राविधिक पदमा नियुक्ति पाई हालसम्म सोही पदमा कार्यरत रहेका कर्मचारीहरू वाहेक जुनसुकै प्रक्रियाबाट बढुवा (तह वृद्धि र स्तर वृद्धि समेत) भएका कर्मचारीहरूले मिति २०५७/४/१ देखि लागू हुनेगरी मन्त्रिपरिषदको निर्णयानुसार दिइएको विशेष व्यवस्थाको प्राविधिक २ ग्रेड पाउने छैनन् ।

शिक्षक

मासिक

ग्राहक बन्नुहोस् !

ग्राहक अवधि	बजार मूल्य (रु.)	ग्राहक मूल्य (रु.)
एक वर्ष (१२x३०)	३६०/-	३२०/-
दुई वर्ष (२४x३०)	७२०/-	६१०/-

- हाललाई इच्छुक पाठकहरू हुलाकबाट प्राप्त गर्ने गरी सीधै शिक्षक मासिकको कार्यालयबाट अथवा पायक पर्ने पत्रपत्रिका पसलमार्फत् ग्राहक बन्न सक्नुहुनेछ ।
- एजेन्ट भई शिक्षक मासिक बिक्री गर्न इच्छुक पत्रपत्रिका पसलहरूले निम्न ठेगानामा सम्पर्क गर्नुहोला ।
पो.व.नं. १६६, शिक्षक मासिकको कार्यालय, पाटनढोका, ललितपुर । फ्याक्स: ५५४१९६६, फोन: ५५४८९४२, ५५४३२५२ ।

सबैको तलब बराबर

स्कूलका शिक्षकहरू ।

गएको असारसम्म सुर्खेतको कोलडाँडास्थित प्रभात माविका शिक्षक पुष्कलदेव वनको मासिक तलब रु.१३,८५० थियो। सोही विद्यालयकी निजी स्रोत शिक्षक अमृता सुनार मासिक रु.५,२०० मात्रै बुझ्थिन्। तर, साउनदेखि यी दुवैको तलब समान भएको छ रु.८,५००। माध्यमिक तहका वन र प्राथमिक तहकी सुनारको मात्र होइन, त्यहाँ कार्यरत सबै १४ जना शिक्षकको तलब समान पारिएको छ। समान तलबमान शिक्षकहरू आफैँले कायम गरेका हुन्।

‘समान कामका लागि समान पारिश्रमिक’ भन्ने मान्यतालाई व्यावहारिक रूपमै उतार्न सबै शिक्षकले समान तलब खाने निर्णय गरिएको प्रधानाध्यापक ऋषिप्रसाद थानी बताउँछन्। उनी भन्छन्, “काम समान छ भने तलबमा किन तलमाथि? परम्परादेखि हुँदै आएको असमानता चिर्न हामीले यस्तो निर्णय गरेका हौं।” उनका अनुसार, १२ असार २०६६ मा बसेको व्यवस्थापन समिति र शिक्षकहरूको संयुक्त बैठकले समान तलब खाने निर्णय गरेको हो।

सरकारले १ साउनदेखि लागू हुने गरी शिक्षकहरूको तलबमा केही वृद्धि गरेको छ। तर, प्रअ थानीका अनुसार यो वृद्धिले समान तलब खाने शिक्षकहरूको निर्णयमा कुनै असर पर्नेछैन। उनले शिक्षकहरूबीच बढेको तलबलाई समानुपातिक रूपमा

बाँड्ने निर्णय भएको बताए।

गत शैक्षिक सत्रदेखि माध्यमिक तह सञ्चालन भएको सो विद्यालयमा १४ जना शिक्षक छन्। तीमध्ये प्रावि तहका ७ जना स्थायी दरबन्दीमा छन् भने निमावि तहका तीन र मावि तहका एक जना राहत कोटामा नियुक्त भएका छन्। त्यस्तै विद्यालयले मावि तहमा दुई जना र निमावि तहमा एक जना निजीस्रोतबाट राखेको छ।

समान तलबको निर्णयले थोरै तलब बुझ्ने निजीस्रोतका शिक्षकहरूलाई त उत्साहित बनाएको छ नै, सरकारी कोषबाट धेरै तलब खाने शिक्षकलाई पनि आत्मिक सन्तुष्टि दिलाएको छ। मासिक साढे १३ हजार खाने मावि राहत कोटाका पुष्कलदेव वन भन्छन्, “एउटै विद्यालयमा समान काम गर्ने हामी शिक्षकहरू तलबसुविधाका आधारमा तीन वर्गमा विभाजित थियौं, अब हाम्रो स्कूलमा विभाजनको रेखा मेटिएको छ।” सेवा र सुविधाको बाँडफाँड श्रमको आधारमा गरिनुपर्छ भन्ने मान्यताले आफू यो निर्णयमा सहमत भएको उनको कथन छ।

वरिष्ठता र थप कार्यभारको आधारमा केही शिक्षकलाई प्रोत्साहन भत्ता दिने निर्णय पनि सँगै गरिएको छ। तदनुरूप १२ वर्षदेखि कार्यरत मावि शिक्षक हरिलाल महतारा र निमावि शिक्षक ऋद्धिवहादुर चौधरीलाई मासिक रु.३०० भत्ताको व्यवस्था गरिएको छ। त्यस्तै,

१० वर्षदेखि अङ्ग्रेजी पढाउँदै आएका पुष्कलदेव वनले प्रोत्साहन र कोचिङ शुल्कका रूपमा मासिक रु.१००० थप पाउने छन्।

सरकारी कोषबाट प्राप्त हुने तलब र स्थानीय स्रोतबाट सङ्कलित रकम जोडेर दामासाही आधारमा बाँडफाँड गर्दा एकजनालाई सरदर साढे ८ हजार रुपैयाँ पर्ने प्रअ थानी बताउँछन्। यो निर्णयले निजीस्रोतकी निमावि शिक्षक अमृता सुनारको तलब रु.५५ प्रतिशत बढेको छ। मासिक ७ हजार २०० देखि ८ हजारसम्म तलब बुझ्दै आएका निजीस्रोतका शिक्षकहरू ऋद्धिवहादुर चौधरी, टेकबहादुर बुढा र दीपेन्द्र जिसीको तलब पनि उल्लेख्य बढेको छ।

सो विद्यालयका शिक्षकले दैनिक ६/६ पिरियड पढाउनुपर्ने नियम बनाइएको छ। शिक्षकहरूको यस्तो निर्णयले विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई समेत उत्साहित बनाएको छ। अध्यक्ष हीराबहादुर सुनार ‘शिक्षकहरूका कारण विद्यालयको शिर टाडो भएको’ ठान्छन्।

समान तलबको निर्णयले विद्यालयको पठनपाठनमा राम्रो प्रभाव परेको प्रअ थानीको अनुभव छ। पहिला कम तलब खाने निजीस्रोतका शिक्षकहरूमा काम छुल्ने, विदामा बस्न खोज्ने प्रवृत्ति धेरै थियो, तर अहिले त्यो पूरै हटेको छ।

२०३१ सालमा स्थापना भई २०६४ देखि माध्यमिक तह सञ्चालन भएको सो विद्यालयको आम्दानीको प्रमुख स्रोत अभिभावकले दिने ‘चन्दा’ हो। विद्यालयको अभिलेख अनुसार, अभिभावकहरूले वार्षिक प्रतिविद्यार्थी रु.१२० देखि रु.१३०० सम्म ‘चन्दा’ दिँदै आएका छन्। यसबाट वार्षिक करिब रु.३ लाख सङ्कलन हुने गरेको छ। यसका साथै गाउँ विकास समितिले यस वर्षदेखि वार्षिक रु.२ लाख दिने निर्णय गरेको छ।

पहिलोपटक एसएलसीमा सहभागी सो विद्यालयबाट गत वर्ष १४ मध्ये ७ जना विद्यार्थी उत्तीर्ण भएका थिए।

प्रभात माविका शिक्षकहरूको निर्णय सम्बन्धमा जिल्ला शिक्षा अधिकारी भक्तबहादुर ढकाल भन्छन्, “तलबकै कारण विद्यालयका शिक्षकहरूबीच हानथाप भइरहेका बेला प्रभात माविमा भएको नमूना कामले सबैलाई सुखद सन्देश दिएको छ।” यसबाट अरू विद्यालयले पनि सिक्नुपर्ने उनको धारणा छ।

टिपिएका 'टिप्स'हरू

सुनका सिक्का आफूतिर फ्याँकेको बृज नसकेका बेलायती गायकहरूले अचम्म मान्दै जङ्गबहादुरतर्फ हेरे। अनि जङ्गबहादुरले चिच्याउँदै नेपालीमा भने, 'टिप-टिप'।

सन् १८५० मा जङ्गबहादुरले बेलायत यात्रा गरेका थिए। नेपालका श्री ३ महाराजाको त्यो पहिलो युरोप भ्रमण थियो। जङ्गबहादुरको बेलायत यात्राका बारेमा थुप्रै किस्साहरू पनि सुनिने गरिन्छ। त्यस्तै एउटा किस्सा छ भाषाका बारेमा।

बेलायत भ्रमणका बेला एक साँझ जङ्गबहादुर महारानी भिक्टोरियासँगै 'कोभेन्ट गार्डेन'मा त्यहाँका ख्यातिप्राप्त गायकहरूका सुमधुर सङ्गीतको आनन्द लिदैथिए। नेपाली महाराजले अङ्ग्रेजी गीत-सङ्गीतको स्वाद लिएको देखेर महारानी भिक्टोरियाले उनलाई "तपाईं त अङ्ग्रेजी बुरुनुहुन्न, कसरी रमाउँदै हुनुहुन्छ" भनेर सोधिन्। जवाफमा जङ्गबहादुरले भने, "कोइलीको भाषा बुरुन नसके पनि मलाई उसको आवाज चाहिँ साह्रै मीठो लाग्छ।" बेलायती गायकहरू आफ्नी महारानी र नेपालका श्री ३ महाराजासहितको त्यो भव्य उपस्थितिमा एकपछि अर्को गायन पस्कन्थे। त्यसैबीचमा जङ्गबहादुरले सुनका सिक्काहरू फ्याँके गायकहरूको तारिफ गर्न शुरु गरे।

तर, सुनका सिक्का आफूतिर फ्याँकेको बुरुन नसकेका बेलायती गायकहरूले अचम्म मान्दै जङ्गबहादुरतर्फ हेरे। अनि जङ्गबहादुरले चिच्याउँदै तिनीहरूलाई नेपालीमा भने, 'टिप-टिप'। जङ्गबहादुरले त्यसबेला बोलेको 'टिप' भन्ने नेपाली शब्द नै त्यसपछि अङ्ग्रेजी शब्द भण्डारमा टिप्स (Tips) (सेवाको कदरस्वरूप दिइने बक्सिस) बन्न पुगेको हो भन्ने किस्सा छ। अङ्ग्रेजी व्युत्पत्ति शास्त्रले 'टिप्स' को नालीबेली अर्को किसिमले पर्गेल्छ, तर हाम्रा लागि जङ्गबहादुरको यो कथा रमाइलो र मनपर्दो छ।

एउटा भाषाबाट थुप्रै शब्दहरू अरु भाषामा आएका हुन्छन् र त्यसलाई रोकन पनि सकिँदैन। टर्किश, पर्सियन, स्पेनिस, अरबी तथा अङ्ग्रेजी भाषाबाट नेपाली शब्द भण्डारमा थुप्रै शब्दहरू थपिएका छन्।

वीरभद्र कुँवरले सन् १८४६ को कोतपर्वपश्चात् शक्ति हत्याएर आफ्नो नामै बदलेर जङ्गबहादुरको रूपमा स्थापित गरे। पर्सियन भाषामा 'शम्शेर जङ्गबहादुर'को अर्थ 'रणभूमिमा तरवार बोक्ने वीर योद्धाहरू' भन्ने हुन्छ।

त्यसयता नेपालको राजदरवार, भाइभारदार तथा अदालती काममा पर्सियन शब्दहरू एकदम धेरै भित्रिँदै आएको मान्न सकिन्छ। 'सुब्बा', 'काजी', 'खरदार', 'बहिदार', 'हुकुम', 'लबेदा-सुरुवाल' आदि पर्सियन भाषाबाट नेपाली शब्द भण्डारमा थपिएका महत्त्वपूर्ण शब्दहरू हुन्। ५० वर्षअघि नेपालमा 'विदा' को सट्टामा 'टटील' भन्ने शब्द प्रयोग गरिन्थ्यो, जुन टर्किश शब्द हो।

नेपाली न्याय क्षेत्रमा अरबी भाषाका शब्दहरूकै बाहुल्य छ। सामान्य बोलिचालीमा प्रयोग हुने शब्द 'हजुर' को मूल पनि अरबी नै हो। आजकल टेलिफोनमा 'हेल्लो'

भन्दा पनि धेरैले 'हजुर' नै भन्ने गरेको सुनिन्छ।

त्यसबखत राणा परिवारका थुप्रै महिलाहरूले 'भिक्टोरियन ड्रेस' र 'लखनऊ लुट' भेराइटीका गहनाहरूले सजिएर बसेका तस्बिरहरू हामी देख्न सक्छौं। अरबी शब्द तस्वीर (Tasveer) बाट नेपाली शब्द भण्डारमा तस्बिर (Tasbir) भित्रिएको हो। 'अत्तर' (Attar), अरबी शब्द 'इत्तर' (Ittar) बाट नेपालीमा आएको हो।

'किताब' जुन हामी नेपालमा 'पुस्तक'को पर्यायवाची शब्दको रूपमा प्रयोग गर्छौं, त्यो पनि अरबी नै हो। हाम्रो 'अखबार' पनि अरबी शब्दको मिलावट हो। 'आखिर' शब्दको पर्यायवाची 'अन्त्य' हुन्छ। यो शब्द पनि नेपालीमा अरबीबाट आएको हो।

चाखलाग्दो कुरा के छ भने, नेपालीमा बोलिने शब्दहरू 'पकेट', 'गोजी' र 'खल्ती' कुनै पनि नेपाली शब्द होइनन्। सम्भवतः दौरा-सुरुवाल, फरिया, चोली, बर्को, धोती, कछाड, भोटोजस्ता नेपाली पोशाकमा खल्ती नहुने भएकाले त्यसका लागि नेपाली मौलिक शब्दहरू पनि छैनन्।

धेरैजसो अनौठा शब्दहरू नेपालीमा अङ्ग्रेजी भाषाबाट भित्रिएका छन्। अङ्ग्रेजी शब्दको गलत उच्चारण वा गलत सुनाइबाट त्यस्ता शब्दहरू भित्रिएको मान्न सकिन्छ। जङ्गबहादुर बेलायत गएका बखत त्यहाँका सम्भ्रान्त वर्गका मानिसहरू 'विलियम कार्ट' (William cart) मा बसेर शहर घुम्थे। पछि त्यही शब्द नेपालीमा 'उलिनकाठ' बन्यो। 'काठ'कै प्रयोग गरेर बनाइने भएकाले यो शब्द नेपाली जिब्रोमा राम्ररी बस्यो। त्यस्तै 'टान्डेम्' (Tandem) बाट 'ताम्दान' भयो।

ब्रिटिशहरूले लगाउने 'वेष्टकोट' (Waist Coat) नेपालका गाउँघरसम्म पुग्दा 'इष्टकोट' भयो। किनभने हाम्रा पूर्वजहरूलाई 'वेष्ट' (West) को ठीक उच्चारण गर्न आउँदैनथ्यो। यसरी अन्त्यमा 'वेष्ट' (West) कोटको उच्चारण 'इष्ट' (East) कोटमा परिणत भएर नेपाली जनजिब्रोमा बस्यो।

अहिले धेरैजसो सैन्य प्रयोगमा आउने अङ्ग्रेजी शब्दहरू जस्तै 'एम्बुस' (Ambush) 'जेल' (Jail) 'बाइरोड' (Byroad) पहिले नै नेपालीकरण भइसकेको छ।

Cheroot बेलायतीहरूले पिउने एकप्रकारको सानो सिगार हो। यही शब्द ठीकसँग उच्चारण नहुँदा नेपालीमा 'चुरोट' भयो।

ब्रिटिश योद्धा ड्युक अफ वेलिङ्गटन (Duke of Wellington) जसले नेपोलियनलाई युद्धमा पराजित गरेका थिए; उनको नाम अपभ्रंश भई नेपालीमा 'डुकुलन्थन' (Dukulanthan) बन्न पुगेको हो। जसको अर्थ 'सुकुलगुन्डा' भन्ने हुन्छ। यदि नेपोलियनले यो अपभ्रंश शब्द सुन्न पाएका भए औधी खुसी हुन्थे होलान्!

पढ्ने बानी

यसरी बढाउन सकिन्छ

पढ्ने बानी बसेपछि किताबबाट तपाईंले जुन ज्ञान र आनन्द प्राप्त गर्नुहुनेछ, त्यसको कुनै अरूसँग तुलना नै हुनसक्दैन ।

धेरै मानिसलाई 'पढ्ने' भन्ने चाहना हुन्छ । अध्ययन ज्ञान र आनन्द प्राप्तिको माध्यम हो । अध्ययनले मानिसलाई सक्षम र सफल बनाउन सहयोग पुऱ्याउँछ । तर, धेरै मानिसहरू अध्ययनमा तल्लीन हुँदैनन् । सन् १९८८ मा अमेरिकी संस्था नेसनल हाउसहोल्ड एडुकेशनले गरेको एक अध्ययनले देखाएको छ, "यदि तपाईं एक वर्षमा १० वटा किताब पढ्नुहुन्छ भने तपाईं माथिल्लोस्तरको पाठक हुनुहुन्छ ।" यसका लागि राम्ररी पढ्नुपर्छ भन्ने छैन । तर, कसरी पढ्ने भन्ने जानकारी चाहिँ हुनुपर्छ ।

आफू वरिपरि किताब राखौं: घरमा होस् या यात्रामा निस्कँदा किताब र नोटकपी सँगै लैजाने गर्नुपर्दोरहेछ । जसरी गाडी चलाउँदा कम्तीमा 'लाइसेन्स' र चाबी बोकिन्छ, त्यसरी नै किताब पनि बोक्दा राम्रो हुन्छ । अनि पर्खनुपर्दा (जस्तै: डाक्टर, विमान, बस) किताब फिकेर पढ्दा समय पनि बित्छ र ज्ञान पनि बढ्छ । बाथरूममा पनि म्यागेजिन र छोट्टा कथाका किताबहरू राखौं । झोलामा किताब बोक्न नभुलौं । पलडको सिरानीपट्टि ठाउँ बनाएर किताब राख्दा धेरै सजिलो हुने रहेछ । सजिलै उपलब्ध हुने ठाउँमा किताबहरू राखेमा जुनसुकै बेला पनि पढ्न सकिन्छ । किताब टाढा राखेमा त्यसलाई ल्याउन अतिरिक्त समय लाग्छ । समय खेर जानसक्छ र अल्छी पनि भइन्छ ।

पढ्ने समय निर्धारण गरौं: अध्ययनमा कति समय खर्चिने र त्यस अवधिमा कतिवटा किताब पढ्ने भन्ने योजना बनाउनुपर्छ । तपाईंको योजना महिनामा

तीनवटा, हप्तामा एउटा किताब अथवा दैनिक आधा घण्टा अध्ययन गर्ने भन्ने हुनसक्छ । 'ब्रेकफास्ट' वा 'लन्च' पनि किताब पढ्दै लिने बानीको विकास गर्नुपर्छ । यसो गर्नु आरम्भमा अलिक कृत्रिम जस्तो लागे पनि यसरी पढ्ने बानीको विकास गर्न सकियो भने गज्जबको अध्ययन दैनिकी नै बन्नेछ ।

किताबको सूची बनाऔं: निकट भविष्यमा पढ्न चाहेको किताबको सूची बनाउँदा राम्रो हुन्छ । यस्तो सूची नोटबुक, पकेटबुक आदिमा बनाउन सकिन्छ । साथीहरूले कुन किताब पढ्दैछन् सोध्न नबिसौं । म्यागेजिन र पत्रपत्रिकामा छापिने 'बुक रिभ्यु' पनि ध्यान दिएर पढ्नु बेस । राम्रा किताबबारे सुन्नेबित्तिकै ती किताबका नाम सूचीमा थप्न नभुलौं । एकपटक राम्रा किताबको खोजी गर्ने काम गरियो भने अर्को पटक त्यस्ता किताब सजिलै पाउन सकिन्छ । पढ्ने उत्साह बढाउने यो एउटा उत्तम तरिका हो । त्यसपछि पढ्ने साथीहरूसँग तपाईंको घुलमिल बढ्न थाल्छ ।

टेलिभिजन र इन्टरनेटको समय घटाऔं: अधिकांश मानिस सजिलैसँग भनिदिन्छन्, "मसँग पढ्ने समय नै छैन ।" तर, यथार्थ के हो भने टेलिभिजन र इन्टरनेटले हाम्रो धेरै समय लिइरहेको हुन्छ । यदि तपाईं वढी नै अध्ययन गर्न चाहनुहुन्छ भने टिभी र इन्टरनेटमा खर्चिने समय कटाउनुपर्छ । टिभी हेर्ने बानी कम गर्नुपर्छ । टिभी हेर्नु कुनै खराब काम होइन । यसले मनोरञ्जन पनि दिन्छ । तर एकदमै महत्त्वपूर्ण कार्यक्रम वाहेक टिभी नखोल्दा राम्रो । यदि ठूलो परिवार छ भने अरूले हेर्दै गरेको टिभी बन्द गर्नु शोभनीय हुँदैन । त्यसैले तपाईं नै त्यो

कोठाबाट अन्त गइदिनुपर्छ । तर, धेरै मानिसका लागि यो निकै कठिन काम हो । यदि तपाईं पढ्न चाहनुहुन्छ भने टिभीमा आँखा डुलाउन छाडेर किताब पढ्न थाल्नु

बेस हुन्छ । 'इन्टरनेट' पनि आवश्यक परेको समयमा मात्रै उपयोग गर्ने बानी बसाल्दा राम्रो हुन्छ । किनभने पढ्ने बानी बसेपछि किताबबाट तपाईंले जुन ज्ञान र आनन्द प्राप्त गर्नुहुनेछ, त्यसको कुनै अरूसँग तुलना नै हुनसक्दैन । किताबमा रमाउने बानी परिसकेपछि टिभी इन्टरनेटमा समय खर्च गर्न मन लाग्दैन ।

पढ्नका लागि प्रायः शान्त ठाउँमा बसौं: अधिकांशले शान्त र आरामदायी ठाउँ मन पराउँछन् । जहाँ अरु कसैले व्यवधान गर्न नसकोस् । तर यस्तै नै ठाउँ हुनुपर्छ भन्ने केही छैन । पढ्ने समयमा टीभी र कम्प्युटर खोल्नुहुँदैन । परिवारका सदस्यहरूबाट हुनसक्ने अवरोधलाई व्यवस्थापन गर्न सक्नुपर्छ ।

पढ्ने समूह वा बुक क्लबको सदस्य बनौं: यस्ता पढन्ताहरूको समूहमा कम्तीमा महिनाको एकपटक गएर अरूले पढेका वा पढ्न खोजेका किताबबारे छलफल गर्दा फाइदा नै हुन्छ । समूहमा छलफल गर्दा किताब पढ्न प्रेरणा दिन्छ भने किताबको विषयमा पनि बढी थाहा हुन्छ । साथै, हल्ला या प्रचारको सूचीमा मात्र परेका र गुणस्तर नभएका किताबबाट बचन मद्दत पुग्छ ।

समय तालिका बनाऔं: पुस्तकालय कम्तीमा पनि हप्ताको एकपटक जाने योजना बनाऔं । किताब किनेर ल्याउने पसलमा बारम्बार जाने बानी बसाल्दा राम्रो हुन्छ । यसले नयाँ किताबबारे अद्यावधिक जानकारी दिन्छ । पुस्तकालय वा किताब पसलमा गएर किताब सरसर्ती हेर्दा मनको पढ्ने चाहना पूरा हुन्छ ।

पढ्ने आफ्नै रगनीति बनाऔं: दिनभरिको समयमध्ये कुन समयमा अध्ययन गर्न उपयुक्त हुन्छ त्यसको छनौट गरौं । कोही बिहानै पढ्न रुचाउँछन् भने कोही बेलुका ओछ्यानमा । कोही 'लन्च' खाँदै पढ्छन् । आफ्नो रुचि र स्वभावअनुसार समय मिलाउन सकिन्छ । एकै बसाइँमा धेरै किताब पढ्न पनि सकिन्छ । अथवा इच्छा लागेन भने केही काम सकेपछि पढ्छु भन्दा पनि ठीकै हुन्छ ।

जुनसुकै किताब भए पनि पढौं: अङ्ग्रेजी अक्षर 'डियर' (DEAR = Drop Everything And Read) लाई मूल मन्त्र बनाउनु बेस । हप्ताको कुनै एक दिन वा दिनको निश्चित समयलाई 'अध्ययन दिन' वा 'अध्ययन घण्टा' बनाउँदा त्यसले केही समय पछि बानीको विकास गर्न मद्दत गर्छ । पढ्ने कामलाई बाध्यता नभई आनन्दको रूपमा लिनुपर्छ । पढ्नुको मूल ध्येय आनन्द प्राप्त नै हो । त्यसैले यस्ता मात्र किताब पढ्छु वा यस्ता किताब चाहिँ पढ्दिनँ भन्ने

घरमा पढ्ने वातावरण कसरी बनाउने ?

आफना केटाकेटीसँगै बसेर पढ्ने विशेष र सुविधाजनक समय मिलाउँदा राम्रो हुन्छ । जस्तो: खाना खानेबित्तिकै वा सुत्ने बेलामा । समग्र परिवारमा सँगै पढ्ने बानीको विकास गराउनुपर्ने रहेछ । यसले एकातिर सामूहिक रूपमा पढ्ने बानीको विकास गराउँछ भने अर्कातिर प्रत्येक सदस्यले त्यसमा आ-आफना अनुभव र धारणा व्यक्त गर्न पाउँछन् । अन्ततः यसले समूहमा बसेर सोच्ने, पढ्ने र छलफल गर्ने संस्कारको समेत विकास गराउँछ, जसले परिवारका सदस्यहरूका बीचमा समान धारणा र समझदारीको विकास गराउन मद्दत गर्छ । घरमा थप रमाइलो वातावरण बन्छ ।

पढ्ने त हो नि जस्तो ठाउँमा बसेर पढे पनि भइहाल्छ भन्ने सोच पनि कसै कसैमा हुनसक्छ । तर त्यो सही सोच होइन । पढ्ने स्थान आरामदायी हुनेपर्छ । किनभने आरामले तपाईंको पूरै ध्यान पढाइमा लगाउन महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छ । होइन भने पढ्न बसेको केही क्षणमा नै तपाईंलाई अप्ठेरो महसूस हुन थाल्छ र पढाइबाट ध्यान हटेर समस्यातिर मन तानिन्छ । अतः पढ्ने ठाउँलाई आरामदायी बनाउनुपर्छ । जस्तो: पढ्न बस्ने ठाउँलाई सिरानीको चाडले सजिलो बनाउन सकिन्छ ।

घरमा बच्चाहरूलाई पनि पढ्ने बानी बसाउने पर्ने हुन्छ । बच्चाहरू स्वाभाविक रूपमा नक्कल गर्ने उमेरका हुने भएकाले तपाईंले जति बढी पढेको देख्छन्, उनीहरूले पनि विस्तारै त्यसैको सिको गर्न थाल्छन् । किताब छनौट गर्ने जिम्मा बच्चाहरूलाई नै दिनुपर्छ । बच्चाले चित्र देख्ने गरी किताबको पाना पल्टाउनुपर्छ । जसले गर्दा बच्चा आफैँ किताबको पाना पल्टाउन शुरु गर्नेछ । त्यसपछि किताबमा भएका चित्र र त्यसको विशेषताबारे बताइदिँदा उसमा पढ्ने रुचि बढ्छ । केटाकेटीलाई अक्षर, आकार, रङ र जनावरहरूबारे जान्न/चिन्न प्रोत्साहन गर्नुपर्छ । त्यसपछि विस्तारै उनीहरूलाई कथा पढ्ने, चित्र बनाउने र आफ्ना मनमा आएका भावहरूलाई सृजनात्मक तरिकाले व्यक्त गर्न प्रोत्साहित गर्नुपर्छ ।

बच्चाहरूलाई आफू सँगसँगै ठूलो स्वरमा पढ्न अनुरोध गरौं । ठूलो स्वरमा पढ्दा बच्चा पढाइमा बढी रुचि देखाउँछ । बच्चाले जहिल्यै आफ्नो अभिभावकले मेरो कामलाई प्रशंसा गर्छ भन्ने अपेक्षा गरेको हुन्छ । त्यसकारण बच्चाले पढेको कुरालाई प्रोत्साहन गर्न विर्सनुहुँदैन । अभिभावक बच्चाको दैनिक क्रियाकलापमा संलग्न हुनेपर्छ । यसले बच्चाको पढ्ने बानीको विकास गर्नमा मद्दत गर्छ ।

सोच बनाउनुहुँदैन । जस्तोसुकै किताबमा पनि केही न केही नयाँ खुराक हुन्छ । 'राम्रा किताब भएनन् खै के पढ्नु' भनेर अन्त समय हाल्दा पढ्ने बानी नै छुट्न बेर छैन । त्यसैले केही न केही किताब पढिरहनु सबै दृष्टिकोणले राम्रो हुन्छ । 'म यो वर्ष ५० वटा वा त्योभन्दा पनि बढी किताब पढ्छु,' जस्ता योजना बनाउन र त्यसलाई कार्यान्वयन गर्न सकेर फुन् उत्तम ।

प्रस्तुति: पदम गौतम

www.sideroad.com, www.wikihow.com, www.lifehack.org मा आधारित

सञ्चालन र मूल्याङ्कन कसरी गर्ने ?

प्रयोगात्मक क्रियाकलाप नगरी विज्ञान शिक्षण सार्थक र औचित्यपूर्ण हुन सक्दैन। कक्षाकोठामा प्रदर्शन र प्रयोगात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन र मूल्याङ्कनको लागि विज्ञान शिक्षकको सीपको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ।

विद्यार्थीहरूको मानसपटलमा विज्ञानको अवधारणा स्थापित गर्नका लागि प्रयोगात्मक क्रियाकलाप र प्रदर्शन महत्त्वपूर्ण विधि हो। त्यसैले प्रयोगात्मक क्रियाकलापविनाको विज्ञान-शिक्षणलाई पूर्ण मान्नु बेमानी हुन्छ। तर, हाम्रा धेरैजसो विद्यालयहरूको भौतिक अवस्था अत्यन्तै दयनीय छ। औलामा गन्न सकिने केही विद्यालयहरूमा मात्र सुविधासम्पन्न प्रयोगशालाहरूको व्यवस्था छ। कैयौं स्कूलमा विज्ञान सामग्री एउटा कोठामा भण्डार गरेर राखिएको पाइन्छ भने कतिपयमा प्रधानाध्यापकका कोठा सजावट गर्ने सामग्रीका रूपमा उपयोग भएको पनि भेटिन्छ। विज्ञानका प्रयोगात्मक सामग्री नै नभएका स्कूलहरूको त प्रसङ्ग नै फरक छ।

यस्तो अवस्थामा यहाँ उठान गर्न खोजिएको विषय असान्दर्भिक पनि लाग्नसक्छ। तथापि समस्या छ भनेर चुपचाप बस्नुभन्दा समस्या समाधानको उपायको खोजी गर्नु नै विवेकसम्मत कुरा हो भन्ने ठानेर न हौसिएको छु। प्रयोगात्मक क्रियाकलाप नगरी विज्ञान शिक्षण सार्थक र औचित्यपूर्ण हुन सक्दैन। यस्तो क्रियाकलाप विद्यालयमा नै नगरी प्रयोगात्मक क्रियाकलापको मूल्याङ्कन कसरी गर्न सकिन्छ? प्रयोगात्मक क्रियाकलाप नगरी परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयलाई छात्रछात्राको अंक पठाउने हो भने हामीले राष्ट्रप्रति नै बेइमानी गरेको ठहर्छ। यसै कारणले गर्दा यो समस्याको समाधानमा सहयोग पुऱ्याउने नियतले आफ्ना केही अनुभवहरू पस्कने जमर्को गरेको हुँ।

भाषा विधिको प्रयोगात्मक मूल्याङ्कनका निम्ति सक्रियता देखाउन सक्ने हाम्रो परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले विज्ञान विषयको प्रयोगात्मक परीक्षा सञ्चालनार्थ अझै धेरै समयसम्म आफ्नो मौनता भङ्ग गर्न सक्ने सम्भावना देखिदैन। सम्भवतः यसको पछाडि, विद्यालयहरूमा विज्ञान शिक्षक र विज्ञान सामग्रीहरूको अभाव नै मुख्य बाधकको रूपमा रहेको छ। यस्ता अभावहरू रातारात पूर्ति हुने अवस्था पनि छैन। त्यसकारण विकल्पहरूको खोजी गरेर सहज उपायहरू पहिल्याई विज्ञान शिक्षणका प्रयोगात्मक विधि कार्यान्वयन गर्नु हामी विज्ञान शिक्षकहरूको चुनौती बन्न पुगेको छ।

कक्षाकोठामा प्रदर्शन र प्रयोगात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन र मूल्याङ्कनको लागि विज्ञान शिक्षकको सीपको महत्त्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। साधन स्रोतको अभावमा पनि कतिपय विद्यालयहरूमा विज्ञान शिक्षकको सीपकै कारणले गर्दा स्थानीय र कम मूल्य पर्ने सामग्रीहरूको उपयोग गरी प्रयोगात्मक विज्ञान शिक्षण र विज्ञान प्रदर्शनी आदिको सञ्चालन हुनसकेका अनुकरणीय र प्रेरणादायी अनुभव एवं उदाहरणहरू पर्याप्त भेटिन्छन्।

ठाउँ र विद्यार्थी चापको व्यवस्थापन

कैयौं सामुदायिक विद्यालयहरूमा विद्यार्थीको अत्यधिक चाप हुने गरेको छ। यस्तो चाप प्रयोगात्मक क्रियाकलापको निम्ति एउटा बाधाको रूपमा

रहने गरेको छ । प्रयोगात्मक क्रियाकलाप एकल वा स-साना समूहमा मात्र गराउन सकिने कुरा हो । विद्यार्थी सङ्ख्या बढी भएको अवस्थामा समूह बनाउँदा पनि सबै विद्यार्थीहरूमा निगरानी राख्न र स्थान एवं सामग्री जुटाउन कठिन हुन्छ । तथापि यसको व्यवस्थापन नै गर्न नसकिने भने होइन । यस निम्ति धेरैवटा समूहको निर्माण र कक्षाकोठाका बेञ्च डेस्कको रखाइमा सामान्य परिवर्तन गरेर प्रयोगात्मक क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि ठाउँको व्यवस्था गर्न सकिन्छ । यसो गर्दा, फरक-फरक समूहलाई फरक-फरक कार्य दिई ती कार्यहरूको रोटेशन गरेर हरेक समूहलाई हरेक क्रियाकलापमा सहभागी गराउनुपर्ने हुन्छ । यस कार्यको लागि विद्यार्थीहरूलाई पूर्व सूचना र विषयका बारेमा पूर्व जानकारी दिँदा कार्य सञ्चालन सहज हुनपुग्दछ ।

प्रयोगात्मक कार्य र मूल्याङ्कन प्रक्रिया

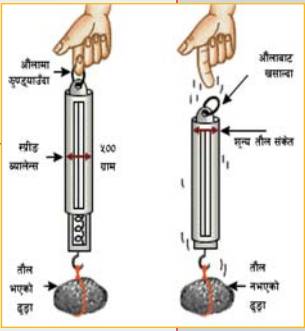
कक्षामा गरिने प्रयोगात्मक क्रियाकलापको राम्ररी मूल्याङ्कन हुन सकेन भने त्यस्तो क्रियाकलाप गर्नुको औचित्य रहँदैन । यो प्रसङ्गमा माथिल्लो निकायबाट नै उदासीनता देखिएका कारण प्रयोगात्मक क्रियाकलापप्रति विद्यार्थी र शिक्षकको रुचि जाग्न नसकेको हो । परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयले ग्रीड तयार गरेर दिए पनि त्यसको कार्यान्वयन हुनसक्ने अवस्था छैन । औपचारिक

दृष्टिले प्रयोगात्मक क्रियाकलापको मूल्याङ्कन गर्नेपर्ने भए तापनि अप्रत्यक्ष रूपले यो मूल्याङ्कन नगर्ने छुट पनि दिइएको छ । यसले गर्दा नै विद्यार्थीहरूमा सीपको विकास गर्ने र त्यसको मूल्याङ्कन कार्यमा हामी शिक्षकहरूमा जाँगरको कमी देखिएको हो ।

प्रयोगात्मक क्रियाकलाप र त्यसको मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउनको लागि के-के गर्न सकिन्छ? विज्ञान सामग्री नहुँदा पनि के-कस्ता प्रायोगिक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सकिन्छ? प्रायोगिक क्रियाकलापको मूल्याङ्कन कसरी गर्ने? यस्ता प्रश्नहरूबारे विज्ञान शिक्षकहरूबीच खुलेर चर्चा गर्ने अवसर जुटाइयो र त्यस्तो छलफलबाट प्राप्त सुझाव/उपायहरूको कार्यान्वयन भए/नभएको निगरानी गर्ने संयन्त्र वा प्रणाली निर्माण गर्न सकियो भने धेरै हदसम्म यो समस्या समाधान भएर जानेछ । यस्तो कार्यशाला सञ्चालन गर्न कुनै विशेषज्ञको खाँचो पनि पर्दैन । एकजना अनुभवी सहजकर्ता नै यस कार्यको लागि पर्याप्त हुनेछन् ।

त्यस्ता छलफल र अन्तरक्रियाबाट अझै राम्रा विचारहरू आउन सक्ने कुराहरूलाई स्वीकार्दै यहाँ हाल कक्षा १० को पाठ्यसामग्रीबाट प्रयोगशालाको अनुपस्थितिमा पनि के-कस्ता प्रयोगात्मक क्रियाकलापहरूको सञ्चालन र मूल्याङ्कन गर्न सकिन्छ भन्ने कुराको सूची दिने प्रयास गरिएको छ ।

साधन र सुविधा नभएको अवस्थामा पनि सञ्चालन गर्न सकिने केही प्रयोगात्मक क्रियाकलापको सूची

क्षेत्र	एकाई	प्रयोगात्मक क्रियाकलापको उद्देश्य	आवश्यक सामग्री	विधि	
भौतिक विज्ञान (Physics)	बल (Force)	गुरुत्व प्रवेगमा पिण्डको असर हुँदैन भन्ने कुरा प्रमाणित गर्नु	समान साइजका दुईवटा कागजका टुक्राहरू	<ul style="list-style-type: none"> दुवै कागजका टुक्राहरू एकै समयमा खसाल्न लगाउने र अवलोकन गराउने तीमध्येको एउटा कागजलाई फोल्ड गरेर डल्लो पारेर अधिको क्रियाकलापमा दोहोर्याउने र अवलोकन गराउने 	
		स्वतन्त्र खसाइमा तौल विहीनता हुन्छ; प्रमाणित गर्नु		विधिको १ को लागि <ul style="list-style-type: none"> स्प्रिङ व्यालेन्स* धागो दुङ्गा 	<ul style="list-style-type: none"> दुङ्गालाई स्प्रिङ व्यालेन्समा झुड्याएर अवलोकन गर्न लगाउने दुङ्गा र स्प्रिङ व्यालेन्ससँगसँगै छोडेर खसेको अवस्थामा अवलोकन गर्न लगाउने
		प्यारासूटको कार्यविधिको प्रदर्शन गर्नु	<ul style="list-style-type: none"> प्लाष्टिकका टुक्रा धागो दुङ्गा कम्पास 	<ul style="list-style-type: none"> करिब दुई फिट व्यास भएको प्लाष्टिकको टुक्राको चारैतिर किनारामा १० वटा प्वाल बनाई त्यसबाट बाँधिएको धागोलाई झुण्ड्याएर त्यसमा तौल बाँधेर उचाइबाट खसाल्न लगाई अवलोकन गराउने 	
चाप (Pressure)	चापको बल र क्षेत्रफलसँग सम्बन्ध स्थापित गर्नु	विधि १ फोम, ईटा, स्केल	फोममाथि पालैपालो गरी ईटालाई तेर्सो/ठाडो राखेर र १ वटा ईटा र दुईवटा ईटा (तलमाथि हुनेगरी) राख्दा फोमको थिचाइमा हुने परिवर्तनको अवलोकन गर्न लगाउने (फोम)		

कक्षाकोठा दश कक्षाको विज्ञान

भौतिक विज्ञान (Physics)	चाप (Pressure)			नभएमा बालुवा पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ।।
			विधि २ पेन	पेनलाई खोलेर निवतितिको/विपरितितिको भाग हातमा कुहना र नाडीबीचको भागमा राख्न लगाएर अवलोकन गर्न लगाउने
		तरल पदार्थमा चाप गहिराइअनुसार परिवर्तित हुन्छ भन्ने कुरा प्रमाणित गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> प्लाष्टिक बोतल पानी कम्पास 	प्लाष्टिकको बोतलमा कम्पासले तलमाथि पर्ने गरी तीनवटा छिद्र बनाउन लगाई त्यस बोतलमा पानी भरी छिद्रहरूबाट निस्कने पानीको अवलोकन गर्न लगाउने
		पास्कलको नियम प्रमाणित गर्नु	<ul style="list-style-type: none"> प्लाष्टिक बोतल पानी कम्पास 	प्लाष्टिकको बोतलमा कम्पासले चारैतिर स-साना छिद्र बनाई त्यसमा पानी भर्न लगाएर बोतल थिच्दा छिद्रहरूबाट निस्कने पानीको अवलोकन गर्न लगाउने
		हाइड्रोलिक यन्त्रको सिद्धान्त प्रमाणित गर्नु	ठूलो सिरिन्ज, सानो सिरिन्ज, प्लाष्टिक नली, पानी	<ul style="list-style-type: none"> सिरिन्जको पिष्टन थिचन लगाएर हावालाई कोचन सकिन्छ। अवलोकन गराउने पानी भरेको सिरिन्जको पिष्टनलाई थिचन लगाएर तरललाई कोचन सकिने। अवलोकन गर्न लगाउने। दुवै सिरिन्जको nozzle लाई प्लाष्टिक ट्युबले जोडेर त्यसभित्र भरिएको पानीलाई दुवै सिरिन्जको पिष्टनलाई पालैपालो थिचन लगाएर फरक बल लागेको अनुभव गराउने
				
		आर्किमिडिजको सिद्धान्त प्रमाणित गर्नु	<ul style="list-style-type: none"> स्प्रिङ ब्यालेन्स ८ शिक्षक निर्मित युरेका क्यान शिक्षक निर्मित विकर (प्लाष्टिक बोतलबाट) दुङ्गा, धागो 	बोतलको पिधपट्टीको भागलाई विकरको रूपमा लिएर त्यसलाई धागोमा कुण्ड्याउने व्यवस्था गरी स्प्रिङ ब्यालेन्सबाट तौल लिनसक्ने गरी मिलाउने। एउटा दुङ्गाको तौल हावा र पानीभित्र पालैपालो लिएर फरक (उध्वेचाप) नाप्न लगाउने। त्यसपछि दुङ्गाले विस्थापित गरेको तौलको गणना गर्न लगाई आर्किमिडिजको सिद्धान्त प्रमाणित गर्न लगाउने
		प्लवनको नियम प्रमाणित गर्नु	<ul style="list-style-type: none"> स्प्रिङ ब्यालेन्स * युरेका क्यान, विकर, स्टीलको सानो गिलास वा कचौरा, दुङ्गाहरू, धागो र पानी 	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षक निर्मित युरेका क्यानमा धागोले बाँधेर स्प्रिङ ब्यालेन्समा कुण्ड्याउन लगाउने र तौल नाट गराउने अब कचौरा/गिलासलाई केही दुङ्गाका टुक्राहरूसहित युरेको क्यानमा राखेर तौल नाट गराउने दुङ्गा थप्दै क्रियाकलाप दोहोर्न्याउने र विश्लेषण गर्न लगाउने
घनत्व र प्लवनबीच सम्बन्ध पत्ता लगाउनु	पानी, नुन, गिलास, फूल	फूललाई शुद्ध पानी र नुनपानीको घोलमा पालैपालो राख्न लगाई अवलोकन गराउने		

		दिइएका तरलहरू बढी/कम घनत्वहरूको पहिचान गर्नु	बल पेनको खाली रिफिल	रिफिललाई हाइड्रो मिटरको रूपमा प्रयोग गरी बढी र कम घनत्वको तरलको पहिचान गर्न लगाउने
भौतिक विज्ञान (Physics)	प्रकाश (Light)	दिइएको लेन्सहरूबाट कन्भेक्स र कन्केभ लेन्सहरूको पहिचान गर्ने	कन्भेक्स र कन्केभ लेन्सहरू*, मैनबत्ती, सलाई	लेन्सलाई समतल सतहमा राख्न लगाएर छाम्न लगाई प्रकाशका किरणहरू पठाउँदा केन्द्रित वा विकेंद्रित गर्ने गुणको आधार लेन्स चिन्न लगाउने
		दिइएको कन्भेक्स लेन्सको केन्द्रीकरण दूरी पत्ता लगाउनु	कन्भेक्स, लेन्स, स्केल	कोठाभित्रको भित्तालाई पर्दा र कोठा बाहिरको भवन/सटरलाई वस्तुको रूपमा लिएर लेन्सलाई अगाडि/पछाडि चलाएर स्पष्ट आकृति पर्दामा बन्ने अवस्थामा लेन्स र पर्दाबीचको दूरी स्केलबाट नाप्न लगाउने
		कन्भेक्स लेन्सबाट बन्ने आकृतिको प्रकृति लेखी किरण रेखाचित्र खिच्नु	कन्भेक्स लेन्स, स्केल, मैनबत्ती, सलाई, कागज, डेस्क/टेबल, मार्कर	<ul style="list-style-type: none"> लेन्सको केन्द्रीकरण दूरी पत्ता लगाउन लगाई डेस्क वा टेबलमा F र 2F को निर्धारण गर्न लगाउने लेन्सलाई O मा राख्न लगाएर बलिरहेको मैनबत्तीलाई वस्तुको रूपमा र कागजलाई पर्दाको रूपमा प्रयोग गर्न लगाई वस्तुलाई फरक-फरक ठाउँमा राख्दा बन्ने आकृतिको अवलोकन गराउने र किरण रेखाचित्र खिच्न लगाई आकृतिको प्रकृति लेख्न लगाउने
	ताप (Heat)	तापक्रम परिवर्तनमा पिण्डले पनि प्रभाव पार्दछ, प्रमाणित गर्नु ।	पानी, बिकर/अन्य भाँडो/थर्मोमिटर*	फरक फरक सामान किसिम र साइजको भाँडोमा फरक फरक मात्रामा पानी राखेर तिनीहरूमा थर्मोमिटर राखी घाममा राखेर ४-५ घण्टापछि अवलोकन गर्न लगाएर
विद्युत र चुम्बकत्व (Electricity & Magnetism)	श्रेणीक्रम जडानमा रहेका अवरोधहरूको अध्ययन गरी विशेषताहरूको सूची बनाउनु	दुईवटा ब्याट्री तीनवटा टर्चलाइटका चिम, सुचालक तार, किला, काठको बोर्ड	दुईवटा ब्याट्री तीनवटा टर्चलाइटका चिम, सुचालक तार, किला, काठको बोर्ड	किला, ब्याट्री, चिम, तार आदिको प्रयोग गरी कार्ड बोर्डमा सर्किटको निर्माण गरेर टर्च लाइटको चिमहरूलाई श्रेणी क्रममा राखेर क्रमशः १, २ र ३ वटा चिमहरूलाई बन्द विद्युत् परिपथमा राख्दा चिमको उज्यालोपनामा आउने फरकको अवलोकन गर्न लगाउने
		समानान्तर क्रम जडानमा रहेका अवरोधहरूको अध्ययन गरी विशेषताहरूको सूची बनाउनु	दुईवटा ब्याट्री तीनवटा टर्चलाइटका चिम, सुचालक तार, किला, काठको बोर्ड	किला, ब्याट्री, चिम, तार आदिको प्रयोग गरी कार्डबोर्डमा सर्किटको निर्माण गरेर तीनवटा ब्याट्रीलाई समानान्तर क्रममा राखी क्रमशः १, २ र ३ वटा सेलको प्रयोग गरेर चिम बाल्दा, उज्यालोपनामा हुने फरक अवलोकन गर्न लगाउने
		श्रेणीक्रम जडानमा रहेका सेलहरूको अध्ययन गरी विशेषताहरूको सूची बनाउनु	तीनवटा ब्याट्री, एउटा चिम (टर्च लाइटको), किला, सुचालक तार, उडन बोर्ड	किला ब्याट्री, चिम, तार आदिको प्रयोग गरी कार्डबोर्डमा सर्किटको निर्माण गरेर तीनवटा ब्याट्रीलाई श्रेणीक्रममा राखी क्रमशः १, २ र ३ वटा सेल प्रयोग गरेर चिम

कक्षाकोठा दश कक्षाको विज्ञान

भौतिक विज्ञान (Electricity & Magnetism)			वाल्वा उज्यालोपनामा हुने फरक अवलोकन गर्न लगाउने ।
	समानान्तर क्रम जडानमा रहेका सेलहरूको अध्ययन गरी विशेषताहरूको सूची बनाउनु	तीनवटा ब्याट्री, एउटा चिम (टर्च लाइटको), किला, सूचालक तार, उडन बोर्ड	माथिकै सामग्री प्रयोग गरेर सेलहरूलाई समानान्तर क्रममा राखी क्रमशः १, २ र ३ वटा सेलहरूलाई बन्द परिपथमा राखी अवलोकन गर्न लगाउने ।
	विद्युतमा चुम्बकीय असर हुन्छ, प्रमाणित गर्नु	सूचालक तार, सेल, चुम्बकीय कम्पास	सूचालक तारलाई बन्द विद्युत परिपथमा राखेर त्यस तार मुनि चुम्बकीय कम्पास राखेर प्रयोगात्मक अवलोकन गर्न लगाउने ।
	विद्युत चुम्बकका गुणहरू अध्ययन गरी सूची बनाउनु	किला, इनामेल लगाइएको सुचालक तार, सेलहरू, पिन, चुम्बकीय कम्पास *	फलामको किला बरिपरि इनामेल लगाएको तार बेर्न लगाएर विद्युत चुम्बक बनाउन लगाउने । सेलहरूको संख्या परिवर्तन गर्दा र किलामा तारका फन्काहरूको संख्या परिवर्तन गर्दा त्यसको चुम्बकीय शक्तिमा आउने परिवर्तनको अध्ययन गर्न लगाउने ।
	पानीको विद्युत विच्छेदन गर्नु	प्लाष्टिक बोतल फिक्का H_2SO_4 * पुरानो सानो ब्याट्रीबाट निकालिएका ग्रेफाइट रडहरू, M-Seal, सुचालक तार, पानी, ब्याट्री वा एडेप्टर, Test tube हरू, ट्राईपोड स्ट्याण्ड, रबर, कर्क	प्लाष्टिकको बोतललाई आधाबाट काटेर मुखपट्टिको भागलाई भोल्टामिटर र ग्रेफाइट रडहरूलाई इलेक्ट्रोडको रूपमा कर्कमा जडान गरी M-Seal ले जोनीलाई Leak proof बनाउन लगाउने । अब त्यस बोतलको भागलाई भोल्टामिटरको रूपमा प्रयोग गरी पानीको विद्युत विच्छेदन गर्न लगाउने ।
	दिइएको वस्तुमा तामा लेपन गर्नु	वीकर, $CuSO_4$ *, पानी, सुचालक तार, ब्याट्री, तामाको पाता	प्लाष्टिकको बोतललाई काटदा निस्केको पिंघतिरको भागलाई वीकर र तामाको तारबाट निकालिएको तामालाई प्रयोग गरी कुनै अन्य धातुले बनेका वस्तुलाई क्याथोड र तामालाई एनोडतिर जडान गरी तामा लेपन गर्न लगाउने ।
	मोटर असरको प्रदर्शन गर्नु	पेपर क्लिप, सेल, गोलो चुम्बक (स्पीकरबाट निकालिएको) टेप, एक फुट लामो पातलो इनामेलको तार	पेपर क्लिपलाई मोडेर क्वाइल अड्काउन सक्ने बनाएर ब्याट्रीको दुवै छेउमा जोडेर इनामेल तारको क्वाइल बनाएर दुवै छेउको इनामेललाई खुर्कने र पेपर क्लिपमा अड्याएर चुम्बकको सहायताले मोटर असरको अध्ययन गर्न लगाउने ।
रसायन विज्ञान (Chemistry)	दिइएको रसायनबाट अम्ल र क्षार पहिचान गर्नु	लिटमस पेपर*, दिइएका रसायनहरू	लिटमसको सामान्य प्रयोग गर्न लगाएर अम्ल र क्षारको पहिचान गर्न लगाउने ।
	दिइएको धातुको पहिचान गरी त्यसका उपयोगहरूको सूची बनाउनु	दिइएको धातुका टुक्राहरू	फलाम, तामा, एल्मिनियम, चाँदी र सुनलाई चिन्न लगाएर उपयोगहरू लेख्न लगाउने ।
	दिइएका जनावरहरूको पहिचान गरी वर्गीकरण गर्नु र प्रमुख लक्षणहरू लेख्नु	सङ्कलन गरिएका जनावरहरूको स्पेसिमेन	भर्टिब्रेट्स स्पेसिमेनको प्रयोग गरी वा विद्यार्थीहरूबाट सङ्कलन गर्न

	सजीवहरूको वर्गीकरण (Classification of living being)	दिइएका विरुवाहरूको पहिचान सङ्कलित गरी वर्गीकरण गर्नु र प्रमुख लक्षणहरू लेख्नु	सङ्कलित विरुवाहरू	लगाएर तिनीहरूको अध्ययनका प्रमुख लक्षण र वर्गीकरण लेख्न लगाउने फेनेरोग्रामस् स्पेसिमेनको वा प्रयोगात्मक क्रियाकलाप गराउने दिनको लागि विद्यार्थीहरूबाट सङ्कलन गराइएको फेनेरोग्रामसका भाग वा विरुवाको अध्ययनको आधारमा प्रयोगात्मक क्रियाकलापको सञ्चालन गर्ने ।
	कोष विभाजन (Cell division)	दिइएको कोष विभाजन र अवस्थाको पहिचान गरी त्यस अवस्थामा हुने परिवर्तनहरू लेख्नु	स्थायी स्लाइड*, सूक्ष्मदर्शक यन्त्र*	सूक्ष्मदर्शक यन्त्र र स्थायी स्लाइड नभएमा चित्र प्रयोग गरेर पनि यो क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।
	प्रजनन (Reproduction)	दिइएको विरुवाको प्रजनन विधिको पहिचान गर्नु	विभिन्न विरुवाहरू	तोरीको बोट, आलु, अदुवा, गुलाफ, उनिऊँ, च्याऊ, पातबाट उम्रने विरुवा आदिको उपयोग गरी प्रजनन विधिको पहिचान गराई प्रजनन विधिबारे लेख्न लगाउने ।
		फूलका विभिन्न भागहरूको अध्ययन गर्नु र प्रमुख भागहरूको नामाङ्कित चित्र बनाई कामहरू लेख्नु	फूल (तोरी/घन्टी फूल वा अन्य), चिम्टा*	दिइएको फूलको विभिन्न भागहरूलाई छुट्याउन लगाएर त्यसको नामाङ्कित चित्र कोर्न र कार्य लेख्न लगाउने ।
जीव विज्ञान (Biology)	स्पोर प्रजनन (Reproduction by spore)	च्याउको विभिन्न भागको अध्ययन गरी विभिन्न भागहरूको काम लेख्नु	च्याउ	च्याउको बनोटको अध्ययन गर्न लगाएर विभिन्न भागहरूको काम लेख्नु लगाउने ।
		उनिऊँको विभिन्न भागको अध्ययन गरी काम लेख्नु	उनिऊँको बोट	उनिऊँको बनोटको अध्ययन गर्न लगाएर विभिन्न भागहरूको काम लेख्न लगाउने ।
		उनिऊँको पातको सेक्सन काटी स्पोरको अध्ययन गर्नु	उनिऊँको पात, सूक्ष्मदर्शक यन्त्र*, स्लाइड	उनिऊँको पातको सेक्सन काट्न लगाएर सूक्ष्मदर्शक यन्त्रमा अवलोकन गर्न लगाई देखिएको स्पोरहरूको चित्र कोर्न लगाउने ।
कोज रक्तसञ्चार (Hereditly Blood Circulation)	मुटुको विभिन्न भागहरूको अध्ययन गरी काम लेख्नु	जनावरको मुटु	खसी वा राँगाको मुटुको LS काटेर त्यसको विभिन्न भागहरूको अध्ययन गर्न लगाउने । यस मुटुलाई स्पेसिमेनको रूपमा संरक्षण गर्न सकिन्छ ।	
	DNA र RNA को मोडेलको प्रयोग गरी तिनीहरूमा फरक लेख्नु	DNA र RNA को मोडेल (शिक्षक-विद्यार्थीद्वारा बनाइएको)	मोडेलको अध्ययन गराएर फरक लेख्न लगाउने ।	
पृथ्वीको इतिहास (History of the earth)	दिइएको जीवावशेषहरूको पहिचान गर्नु	जीवावशेषको स्पेसिमेन	जीवावशेषको स्पेसिमेन उपलब्ध गराएर पहिचान गर्न लगाउने र बन्ने प्रक्रिया लेख्न लगाउने ।	
	दिइएको ग्रीन हाउसको नमूनाको बनोट अध्ययन गर्नु र कार्यविधि लेख्नु	नमूना ग्रीन हाउस	शिक्षक/विद्यार्थीद्वारा निर्मित नमूना ग्रीन हाउसको अध्ययन गराएर त्यसको बनोट र कार्यविधि लेख्न लगाउने ।	
				<p>* यस्ता सामग्रीहरू किन्नुपर्ने सामग्रीहरू हुन् । प्रायःजसो विद्यालयमा यी सामग्रीहरू उपलब्ध हुने गरेको पाइन्छ ।</p>

कक्षाकोठा दश कक्षाको विज्ञान

यसरी प्रयोगात्मक क्रियाकलापको लागि तय गरिएका उद्देश्यहरूलाई अध्ययन/अध्यापन गर्न प्रायःजसोको लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू हाम्रै वरिपरि पाइन्छन् भने केही सामग्रीहरू किन्नुपर्ने पनि हुनसक्छ । यहाँ सूचीकृत गरिएका उद्देश्यहरू बाहेकका अन्य उद्देश्य र सहज उपाय शिक्षकहरूको अन्तरक्रियाबाट निस्कन सक्ने सम्भावनालाई पनि नकार्न मिल्दैन । यदि यहाँ सूचीकृत गरिएका एकतिहाई क्रियाकलाप मात्र सुरुआतको क्रममा एक शैक्षिक सत्रमा प्रयोग गर्न सकियो भने पनि प्रयोगात्मक क्रियाकलापको मूल्याङ्कनको आधार बन्नेछ । यसबाट यो कुरा पनि स्पष्ट हुन्छ कि प्रयोगात्मक क्रियाकलापको सञ्चालन र मूल्याङ्कनको लागि प्रयोगशाला र विज्ञान सामग्रीको अभाव नै प्रमुख कारक होइनन् ।

हाल विद्यमान मूल्याङ्कन प्रक्रियाको लागि बनाइएका आधारहरूमा Spotting लाई ५ अङ्क, Write Up/field trip/Report writing लाई ५ अङ्क, Simple material preparation/Assembling लाई ५ अङ्क, Mini project/Activity लाई ६ अङ्क, Oral/Viva/note book record लाई ४ अङ्क छुट्याउने गरी Specification grid को निर्माण गरिएको भए तापनि सोअनुसार को मूल्याङ्कन प्रक्रियाको कार्यान्वयन भएको प्रायःजसो पाइँदैन । विज्ञान प्रयोगशाला र विज्ञान सामग्री यसका प्रमुख चुनौतीहरू भएको हुनाले यस प्रक्रियामा सामान्य परिवर्तन गरी यसलाई पनि सहज बनाउन सकिन्छ । यस मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई वार्षिक कार्यक्रमको अन्त्यमा एकै पटक गर्नुको सट्टा दुई भागमा बाँडेर केही कार्यक्रम शैक्षिक सत्रको बीचमा र केहीलाई अन्त्यमा मूल्याङ्कन गर्ने कार्य गर्दा मूल्याङ्कन प्रक्रिया सहज हुनेछ ।

(क)	अन्तिम परीक्षा अगावै गर्नुपर्ने प्रयोगात्मक क्रियाकलापको मूल्याङ्कन प्रतिवेदन लेखन	२ अङ्क
	परियोजना कार्य	३ अङ्क
	चार्ट प्रतियोगिता	२ अङ्क
	विज्ञान प्रदर्शनी	३ अङ्क
	जम्मा	१० अङ्क

(ख)	अन्तिम परीक्षापछि गर्नुपर्ने मूल्याङ्कन स्पोर्टिङ	३ अङ्क
	प्रयोगात्मक क्रियाकलाप	८ अङ्क
	मौखिक परीक्षा	२ अङ्क
	नोटबुक रेकर्ड	२ अङ्क
	जम्मा	१५ अङ्क

यसरी प्रयोगात्मक क्रियाकलापको मूल्याङ्कनलाई दुई भागमा बाँड्दा अन्तिम परीक्षापछि गरिने मूल्याङ्कनलाई लोड घट्छ । साथै, वर्षभरि विद्यार्थीको मूल्याङ्कनको निरन्तरताले उनीहरू सक्रिय हुन्छन् र निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको प्रभावकारिता बढ्छ । यस्ता प्रयोगात्मक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा शुरुका दिनहरूमा केही असहजता हुनसक्छ तर विस्तारै त्यस्तो असहजता घट्दै जान्छ र समस्या समाधानका उपायहरू फेला पर्दै जान्छन् । यसले स्रोत/साधनको अभावका बाबजूद पनि हाम्रा विद्यार्थीहरूको सीप विकास र प्रयोगात्मक कार्यप्रतिको रुचाव बढ्छ । परिणामतः विज्ञान शिक्षण दिगो र प्रभावकारी हुन्छ ।

(श्रीवास्तव प्रभात उमावि, त्यागल, ललितपुरका विज्ञान शिक्षक हुन् ।)

रेडियो सगरमाथा १०२ थोप्लो ४ मेगाहर्ज
नेपाली रेडियो, नेपाली आवाज

लहैलहै र सस्तो लोकप्रियता भन्दा निकै टाढा सत्य, तटस्थ, निष्पक्ष र विश्वसनीय समाचार

सधैं १५ मिनेट अगाडि

हालचाल

(सरल, शुद्ध र नेपाली भाषामा)

हरेक दिन

विहान: ८:४५ र ११:४५ दिउँसो: २:४५ र ४:४५, साँझ: ६:४५ र ८:४५

बीबीसी नेपाली सेवा
हरेक बेलुका ८:४५-९:१५ सम्म

रेडियो सगरमाथा एफएम १०२ थोप्लो ४ मेगाहर्जमा

How to Write Exactly What We Mean

In English while composing text some basics need to be considered. The basics, meant primarily for non-literary compositions, are useful for students, teachers, lay writers and anyone who is interested in developing writing skills.

In his essay "Of Studies", Francis Bacon says, "Reading maketh a full man, conference [*speaking*] a ready man, and writing an exact man." With the knowledge we gather from readings, we are empowered. With good speaking skills, we are ready to communicate, to say things we need and want to say. Often, we may not be exact in saying what we actually mean to say when we open our mouths. There are chances that we will digress, overstate or understate. As Bacon says, in writing we have to strive to be 'exact', as it is a much more considered activity than speaking. We have even more of a compulsion to choose just the words that are required. If we don't, we may not be able to appeal to the readers. In this article we present some basics that need to be considered while composing text. The basics, meant primarily for non-literary compositions, are useful for students, teachers, lay writers and anyone who is interested in developing his/her writing skills. We begin with the types of compositions and go on to the mechanics of writing before presenting the 'writing process'. In the end, I present a sample composition written by a teacher of English.

Types of Compositions

If we can decide what type of composition we want to write, we will be in better position to give it proper shape. Below are some types that we usually need to produce, each type briefly introduced.

Classification

The classification type of writing is one which groups items or subjects into categories on the basis of similarities or characteristics they have in common. This is meant to help the reader understand better. We classify the items or subjects on the basis of their characteristics and describe each category.

Journaling

A journal is a record of what we did or what happened to us, and it can be kept daily. Journal writing serves several purposes, all of which are very important. It helps us work through our emotions, makes the words flow more freely, helps us in our communication with others, helps us remember past events, and (in the case of students) makes class notes clearer. Thus, journal writing helps us improve our writing and thinking skills in various ways.

Cause and Effect

Cause and effect writing helps a reader understand the relationships between events and what they lead to. A cause is something that makes something else happen; an effect is the thing that happens. 'Cause and effect' writings identify the actions (cause) that bring about certain conditions (effect). The purpose of such essays is to explain either the reason why something happens, or what happens.

The Geography of an English Classroom

You can tell a lot about students in a classroom before they open their mouths or put pen to paper. You can tell a lot about what kind of student they are according to where they have chosen to sit in a classroom (assuming they're allowed to sit where they want). I know this from personal experience. When I was in college, my favorite perch was always well to the back of the classroom — not necessarily in the Back Row, because I thought that was reserved for true, inveterate slackers, but just in front of the Back Row. It was part of my scheme to get through four years of college without ever being called on in class. I had other devices - pretending to be scribbling notes furiously in my notebook or looking up something in my book (Profs won't bother you if they think you're taking notes on their precious words), pretending to be suffering from a nasty cold - but none more effective over the long haul of a semester than simply choosing my seat carefully.

How I loathed the students in Front Row, especially Bob Engstrom! He always raised his hand to ask and answer questions. That was bad enough, but all class long he bobbed his head

up and down in agreement with everything the professor said. I wanted to throw spitballs at the back of that bobbing head. I would have whacked that head with my copy of *Bleak House* if it weren't so far in front of me. I continue to associate everyone in Front Row with the back of Bob Engstrom's head.

Later on - irony of ironies - I became a college instructor who depended greatly on students' willingness to participate in class discussion. I can confirm that what I learned earlier from the back of the classroom is true. Front Rows are students who want to appear more interested in what's going on in the class; they interact more often and more expertly with the instructor, and they get better grades. Back Seats are either too shy or unwilling to engage in the life of the class; they get lower grades. I have no statistical analysis to back this up, but I'd bet a new eraser on it.

The geography of the classroom is divided into additional segments. Actually, I've found that Back Seats are not necessarily the best seats for avoiding the eye of the questioning professor. A professor who stands in front of his class might well look over Front Seats and look Back

Narration

Narration is story-telling, or the presentation of a series of real or fictional events in a chronological sequence. All narratives contain characters, setting, and plot. When we write a narrative, we usually answer the question: What happened? Our narrating should have a beginning, a middle and an end.

Personal narrative

Personal narrative is an account of an experience of a person written by the person who has experienced it. It introduces the

incident, including the persons and places involved, making the significance of the event clear. It tells the outcome or the results of the event and presents the writer's feelings about the experience.

Expository Writing

Expository writing, or exposition, informs or explains to the reader by presenting facts and ideas in direct and concise language. Such writings attempt to explain what its subject is, how it works or perhaps how it is related to something else. Expository writing answers questions such as these: What is it? What does it mean? How does it work? How is it related to other things? Why did it happen?

Process description

Sometimes we are asked to explain how something is done or how to do something. How well we express ourselves will depend on how clearly we can sort out

Personal narrative is an account of an experience of a person written by the person who has experienced it. It introduces the incident, including the persons and places involved, making the significance of the event clear.

Seats right in the eye. This is bad for Back Seats because the professor knows why they're sitting there and will overlook the waving arms of Front Seats to get at the squirming, coughing victims of Back Seatdom. For this very reason, SIDE SEATS are often the safest. Not only are they more comfortable — year after year students have been leaning their sleepy heads against the walls until there is a nice groove worn in the plaster — but the instructor needs stereoscopic vision to catch them. Thus, if they do fall asleep, Side Seats are far less apt to fall onto the floor because they enjoy the support of the wall, but they are also never in the direct gaze of the instructor. Surprising point of fact: the very best seat for avoiding the instructor's questions might very well be the FIRST ROW, SIDE SEAT (either side, perhaps depending on whether the instructor is left- or right-handed or blind in one eye).

The largest segment of classroom geography, of course, is the area of CENTER SEATS, that circle of seats in the middle of the classroom, not front or back or off to the sides. Here you find the good friendly citizens of academia. They haven't really made a commitment to being an academic star, nor are they willing, quite yet, to write you off and fall asleep on you. The students of Center Seats deserve the benefit of the doubt, always; they will get

B's and C's, and frequently there will be a pleasant surprise sitting among them — perhaps they came to class late and couldn't find a seat in the front or they just wanted to be disguised for some reason.

Of course you will find deviations from this geography. Every once in a while, an academic superstar will sit in Back Row. Be assured she will be treated as an alien by her nearby classmates, and rightfully so. And, as a young teacher, in my very first literature class at the University of Connecticut, I was dumbfounded by a student who insisted on sitting in the very Front Row Center and yet fell profoundly asleep every class. It couldn't have been my fault; the others in Front Row were predictably alert. But fifteen minutes into the class this student's head would begin the old bob-and-weave and snap-to-attention and soon he would all but snore and drool. I was hypnotized by his drooping eyes and the class began to pay more attention to his weaving head than to my scintillating lecture. I should have taken up a collection to buy him a cup of coffee. It couldn't have been my fault, after all. He just didn't understand where he belonged in the geography of the classroom.

Ima Ersatz

the steps of a process or procedure and present them in a clear, logical way. The reader must be able to understand the information clearly and follow the directions precisely. Thus, process involves explaining how something should be done or how something happens, e.g. how to prepare a meal or how to make a cup of tea. A process essay has to be structured in chronological order.

Biography

A biography is a description of someone's life story which tends to include work experience and significant events. We also discuss the character of the person. Usually, a biography is in chronological order from birth and childhood to the elderly stage.

Description

Description tells a reader how something looks, acts, sounds, feels, smells, or tastes. An effectively written description is one

that presents a clear picture of something in real life to the reader. The writer creates an image of something by using words that appeal to the five senses. Good description involves using our senses to observe, selecting precise details, and organising ideas properly.

Mechanics of Writing

We systematise our writing by using different mechanics of writing. The punctuation signs are major components of the mechanics. We need to give careful attention to when to use them. The signs include the following:

- a. The full stop or the period [.]
- b. The exclamation point [!]
- c. The question mark [?]
- d. The comma [,]
- e. The apostrophe [']
- f. The quotation marks [" "]
- g. The dash [—]
- h. The hyphen [-]
- i. The parentheses ()

j. The semi-colon [;]

k. The Colon [:]

Together with punctuation, we also use the capitalisation, italics, and bold appropriately, especially if we happen to be typing on a computer rather than writing in long hand. If we use computers or typewriters, we also use these aids to format our writing. In that case, the alignments, line and paragraph spacing and the font selection also determine the quality and the style of writing.

Steps of Writing

Someone once gave this advice to writers, "Begin at the beginning, and go on until you come to the end, and then stop." This may sound obvious and funny but this is exactly what we need to do most of the time when we take up the pen to write. In order to know how to start and how to end, we need to know how we go about writing the composition. If we do not follow a systematic process, we may end up with an unacceptable product. This can also cause frustration as many a times we may not know what to do next. So if we follow the steps below, we will know where we are at and can decide what to do.

Step 1 Brainstorming

Brainstorming is writing down words or phrases about a topic as they occur to us spontaneously. This activity can be done individually or in a group. We should start with a key word or idea, and then list other ideas as they occur to us. Once we have brainstormed, we need to evaluate the list for its relevance.

Step 2 Clustering

Clustering is a technique of generating and organising ideas. It highlights relationship between and among ideas. We should begin clustering by naming the topic in the middle of the page, circling it and drawing lines from the circle to other ideas as they occur to you. Then we should look for relationships between those ideas.

Step 3 Collecting information

We can collect information about our topic by writing a list of questions about our topic. Then we can seek the answers to those questions through personal responses to

those questions, through library research, through interviews, and through internet search where possible.

Step 4 Organising

After we have gone through these stages of pre-writing, we should organise those ideas into a working outline that should include a main idea and supporting ideas.

Step 5 Drafting

Writing a draft means organising the facts and details we have gathered into paragraphs on the page or computer screen. Each paragraph must deal with one idea. The main idea should be stated in a 'topic sentence', and it must be stated supported by details that explain and clarify it. [IS THERE A MAIN IDEA PER PAGE OR IS THERE AN IDEA PER PARA?]

Step 6 Revising and editing

The word revision comes from re-vision, which means "seeing again". We should revise our writing to make sure that it is clear and well-organised. During the revision stage, we check our writing to improve our paragraphs, to check the content and structures make sure that the language used is appropriate, to check coherence and style, and to ensure that a paragraph flows into or is connected with the one following it.

In the revising and editing stage we need to be careful about our spelling, punctuation, capitalisation and grammar. It is during this stage that we finally proof-read our writing to make sure that we have spelled all words properly, that the punctuation and grammar is correct.

Step 7 Writing the final draft

After going through the above stages, we have readied our manuscript, which we can call the final draft. This is the text that is then submitted, either to the teacher in class, or the editor if the piece has been written for, say, a magazine. Below is a sample of **classification** prepared by a teacher of English.

(Broderick, J.P. (1982) The Able Writer: Rhetoric and Handbook. London: Harper and Row. The essay is retrieved from <http://grammar.ccc.comment.edu/grammar/composition/classification/htm> retrieved on 01 september 2009.

This article is coordinated by NELTA.

शब्द खेल-१२

१		२		३		४	
				५	६		
	७		८				९
१०			११	१२		१३	
	१४					१५	
१६			१७		१८		१९
					२०	२१	
	२२			२३			२४
२५				२६			

नाम: _____

ठेगाना: _____

आयुर्वेद: मधुमेहको उपचार

मधुमेह (चिनी रोग) इन्सुलिनको कमीले गर्दा उत्पन्न शारीरिक स्थिति हो। हाम्रो शरीरमा पाचन संस्थानको अलिकति तल देब्रेतिर एक किसिमको ग्रन्थी हुन्छ, जसलाई 'प्याक्रियाज' भन्ने गरिन्छ। यही ग्रन्थीको केही विशेष कोषहरूले इन्सुलिन नामक श्राव उत्पन्न गर्दछ। खाएको पदार्थ पचेर रगतमा घुलमिल भइसकेपछि रगतमा चिनीको मात्रा बढ्न जान्छ, तर इन्सुलिनले यो बढी भएको चिनीलाई शरीरको भिन्न भिन्न कोषलाई उपलब्ध गराइ रहन्छ। जसले गर्दा रगतमा चिनीको मात्रा बढ्न पाउँदैन। तर इन्सुलिनको श्रावमा कमी आयो भने रगतमा चिनीको मात्रा बढ्न थाल्छ। यही स्थितिलाई मधुमेह भन्ने गरिन्छ। तनाव, चिन्ता, धूम्रपान, मोटोपना, गुलियो-अमिलो पदार्थको बढी सेवन आदि मधुमेहको प्रमुख कारणहरू हुन्।

मधुमेह रोग निको पार्ने केही घरेलु उपाय

- बेलुकी मेथी पानीमा भिजाएर राख्नुस्। बिहान उठेर नित्यकर्म सकेपछि त्यो पानी पिउनुस् र मेथी पनि विस्तारै चपाउनुस्। मधुमेह विस्तारै ठीक हुँदै जान्छ।
- नियमित तीन महिनासम्म तीतेकरेलाको तरकारी घिउमा पकाएर खानुस्। मधुमेहमा निश्चित रूपमा लाभ मिल्छ।
- अमलाको पाउडर एकछिन पानीमा भिजाएर राख्नुस्। त्यसपछि छानेर त्यसमा कागतीको रस निचोर्नुस् र बिहान उठनासाथ पिउनुस्।
- तेजपातलाई कुटेर मिहिन कपडामा छानेर पाउडर बनाएर राख्नुस्। बिहान उठनासाथ तेजपात पाउडर ५ ग्रामको मात्रामा लिएर मनतातो पानीसँग सेवन गर्नुस्। दस दिन भित्रमा लाभ मिल्छ।
- अमला, बेसार र मेथी समभाग मात्रामा लिएर कुटेर, पिँधेर पाउडर बनाउनुस्, यदि मधुमेह रोगीले बिहान, दिउँसो र बेलुकी गरी दिनको तीनपल्ट यो पाउडर एक-एक चम्चा पानीसँग सेवन गर्ने हो भने दुई महिनाभित्र मधुमेह रोगबाट मुक्त हुन सक्छ।

नियम: शब्दखेल, अन्ताक्षरी, सुडोकु र सामान्यज्ञानको सही समाधान पठाउनुहुने पाठकमध्ये प्रत्येकका एक/एक विजेताले रु.१,००० पुरस्कार पाउनुहुनेछ। यस अंकका प्रश्नको जवाफ/समाधान २० कात्तिक २०६६ सम्ममा शिक्षक मासिकको कार्यालयमा आइपुगनुपर्नेछ।

जवाफ पठाउने ठेगाना: शिक्षक मासिक, पाटनढोका, पो.ब.नं. १६६, ललितपुर

तेर्सो

- विजयादशमीको अधिल्लो दिन
- घाटा/नोक्सान/खती
- कसैलाई दुई हात जोडेर सम्मान देखाउने काम
- परेको, तयार गर्दा वा किन्दा लागेको (लागत वा मूल्य)
- तीजको अधिल्ला रात स्त्रीहरूले खाने
- कुनै काम-कुराको पक्कापक्की/निधो/ठहर
- तरकारीको निम्ति प्रसिद्ध एक जातको साग
- कसैलाई छुने वा छुँदा हुने ज्ञान/छुवाइ
- तरकारी खाइने अमिलो स्वाद भएको एकथरी बाँसको कलिलो टुसाको चकना
- घर, गोठ आदि छाउने काममा प्रयोग गरिने एक प्रकारको झार
- मिसावट नभएको/शुद्ध/उत्तम
- कलपुर्जा आदिबाट चल्ने कुनै उपकरण / मेसिन
- पश्चिम दिशाका दिक्पाल मानिएका एक वैदिक देवता
- मान्छे बस्ने लोक भएकोले पृथ्वीलाई यो पनि भन्ने गरिएको छ
- लुगा सिउने मेसिन
- राष्ट्रपतिलाई सम्बोधन गर्दा प्रयोग गरिने सम्मानार्थ शब्द

ठाडो

- जोगी-सन्न्यासी वा सन्त-महन्त बस्ने ठाउँ
- सडक-बजारसहित धेरै मान्छेहरूको बस्ती भएको भौतिक साधन र सुविधा भएको विकसित ठाउँ
- १२ राशिमध्ये एकको नाम
- पराजय
- दूध मथेर निकालिने बाक्लो विल्लो सारपदार्थ/नौनी
- आफू-आफूमा/एक अर्काको साथ/आपस-आपसमा
- संगीतमा आरोह-अवरोहको विशेष तीनक्रम
- लुगा सिउने फलामे सानो सुइरो
- दुई घर एकैसाथ जोडिएको गारो वा साँध
- रामको चरित्र तथा कीर्ति वर्णन भएको प्रसिद्ध काव्यग्रन्थ
- मरमसला, औषधि आदि कुट्ने ढुंगा वा फलामको भाँडो
- कागती, निबुवा आदिका रसको जरस्तो स्वाद
- रामका एक छोराको नाम
- राप्ती अञ्चलमा पर्ने एक जिल्ला
- बोट-बिरुवा हुर्काउन माटोमा मिलाइने उर्वरक तत्व/खाद
- कुनै खास मात्रा भन्दा थोरै/घटी/ कम्ती
- बेला-बखत/बेला-मौका/मौसम

शिक्षक

मासिक ग्राहक बन्नाका लागि सम्पर्क ठेगाना

इलाम

इलाम पुस्तक पसल
फोन: ०२७-५२०४२३, ८८४२६२७४२३

कापा

श्रेष्ठ बुक्स एण्ड न्युज एजेन्सी
दमक: ०२३-५८४१२५, ८८४२६२०७५७

जीविका इन्टरप्राइजेज
वित्तमोड: ८८४२६२४६७७

मोरङ

वाणी प्रकाशन
विराटनगर: ०२१-५२८१२०, ८८०४३०१४४१

कट्टेल डिप्टिव्युसन एजेन्सी
विराटनगर: ८८५२०२२५३३, ०२१-५३२३८७

रौतहट

प्रभात स्टेशनरी, चन्द्रनिगाहपुर: ०५५-५४०५०२

सङ्खुवासभा

शिखर बुक्स एण्ड स्टेशनरी
खाँदवारी: ०२८-५६०००७, ८८४२०५१६८४

खोटाङ

श्रेष्ठ बुक्स एण्ड न्युज एजेन्सी
दिक्तेल: ०३६-४२०२३२, ८८४२८४८२३२

उदयपुर

अनुप पुस्तक पसल
कटारी: ०३५-४४००१३, ८७४३००८१३३

भोजपुर

त्रिवेणी छापाखाना
०२८-४२०१८०

पाँचथर

सरस्वती पुस्तक पसल
फिदिम: ०२४-६८००८३

ताप्लेजुङ

सरस्वती पुस्तक पसल
०२४-४६०१७१

सिरहा

सीता नोबेल न्युज सेन्टर
लहान-१: ०३३-५६००२७, ८८४२८२००८१

सिन्धुली

न्यू परजुना स्टेशनरी
सिन्धुली, २ नं. बजार: ०४७-५२००२५

रामेछाप

जे.एन. पुस्तक पसल
मन्थली: ०४८-५४०३१०, ८७४१०५००११

मिलिजुली पुस्तक तथा स्टेशनरी

मन्थली: ०४८-५४००८३

दोलखा

हारती स्टेशनरी एण्ड सप्लायर्स
भीमेश्वर: ०४८-४२१३२७, ८८४४०६५४६६

जिरी स्टेशनरी

जिरी: ०४८-६८०४७८, ८७४४००१०१६

सिन्धुपाल्चोक

केशव स्टेशनरी
चौतारा: ०११-६२०२२६, ८८४१८२४४३७

भक्तपुर

न्यू कस्टोमर सोलुसन
सूर्य विनायक: ८८०३०८१५०२

काठमाडौं

ए.बी.जी. स्टेशनरी
बुढानिलकण्ठ: ०१-४३७७४८५

रवि न्युज हाउस
फर्पिङ: ८८४१२७८८२३

सर्लाही

गणेश स्टेशनरी
लालवन्दी: ०४६-५०११३८

काभ्रे

प्रगति पुस्तक पसल
बनेपा: ०११-६६१२५७, ८८४१६०६५०६

श्रेष्ठ ट्रेडर्स

पनौती: ०११-४४००५४, ८८४१४७४८५१

सञ्जय स्टोर

धुलिखेल: ०११-४८०४६४, ८८५१०६३४३४

बारा

गौरीशङ्कर पुस्तक पसल
निजगढ: ०५३-५४०१८२, ८८४५०३४८७१

पर्सा

माइस्थान बुक्सप
वीरगन्ज: ०५१-५२३४५०

मकवानपुर

समाचार केन्द्र
स्कूल रोड, हेटौडा: ८८४५१०५०७१

चितवन

नारायणी पुस्तक सदन
नारायणगढ: ०५६-५२१२८०, ८८४५०६३८२३

नुवाकोट

उल्सुक जेनेरल स्टोर
विदुर: ०१०-५६०४१८

धादिङ

त्रिपुरा पुस्तक पसल
धादिङवेसी: ०१०-५२०१८०

न्यू धादिङ स्टेशनरी

निलकण्ठ: ०१०-५२०६६५

हिमाल बुक्स एण्ड स्टेशनरी

धादिङ, वैरेनी: ०१०-५२८२६०

नवलपरासी

मिलन पुस्तक पसल
सुनवल: ०७६-५७०२११, ८८४७०२२१०८

तनहुँ

गण्डकी पुस्तक पसल
दमौली: ०६५-५६०१२८, ८८५६०२४४५६

अविद स्टेशनर्स

डुम्रे: ०६५-५८००५५, ८८४६०६०८०१

लमजुङ

करना पुस्तक पसल
वेसीशहर: ०६६-५२०५१०, ८८४६०८८८३६

गोरखा

रोजिना पुस्तक भण्डार
विद्यालय मार्ग: ०६४-४२०१६३, ८८५६०२७३७५

पर्वत

जय दुर्गा स्टेशनरी
कुस्मा: ०६७-४२०२६३

गुल्मी

रेसुङ्गा विज्ञापन सेवा
तम्घास: ०७६-५२०६६६, ८८४७०७२८२६

रूपन्देही

सरल स्टेशनरी केन्द्र
भैरहवा: ०७१-५२१७३४, ८८४७०२३२२८

विशाल पुस्तक पसल

बुटवल: ०७१-५४६५५८

पाल्पा

श्रेष्ठ न्युज एजेन्सी
तानसेन: ०७५-५२०१८२

अर्घाखाँची

उमेश छापाखाना
सन्धिखर्क: ०७७-४२०१७०

दाङ

खनाल पुस्तक पसल
भालुवाङ: ०८२-५८०१५८

रावल पुस्तक पसल

लमही, फोन: ०८२-५४००८०

जनता बुक स्टल

घोराही, फोन: ०८२-५६०२६८, ८८४७८३२१५४

बाँके

हिमाल डिस्ट्रिब्युटर, नेपालगन्ज: ०८१-५२३८४८

बर्दिया

जनप्रिय पुस्तक पसल
गुलरिया: ०८४-४२०२११

न्यू अर्याल पुस्तक पसल

भूरिगाउँ
फोन: ०८४-६८२२८१, ८८४८०३५४०३

सुर्खेत

संगम पुस्तक पसल,
सुर्खेत: ०८३-५२१०७८, ८८४८०४१७०६

अल्फा स्टेशनरी

बुद्धपथ: ०८३-५२११३७

दैलेख

शर्मा स्टेशनरी

दैलेख: ०८६-४२००७४, ८८४८०६२८६६

कैलाली

निलम पुस्तक पसल

अत्तरिया: ०८१-५५०७३८, ८८५५४२०७३८

कञ्चनपुर

महाकाली समाचार केन्द्र
महेन्द्रनगर: ०८६-५२१६५३

अछाम

भावुक स्टेशनरी

साँफेबगर: ०८७-६८०१६४, ८७४१११८२८७

उडेलधुरा

तारापुञ्ज स्टेशनरी
०८६-४२०१६५, ८७४१०४७५४०

दाचुला

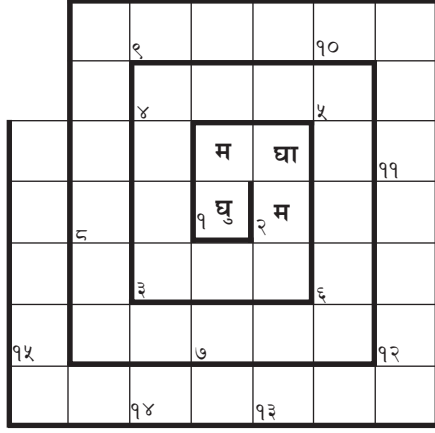
चौलानी पुस्तक पसल
गोकुलेश्वर: ०८३-६८०३३८, ८७४१११८८२५

बाँके

न्यू त्रिवेणी पुस्तक सदन
धर्मौजीचोक: ०८१-५२२५६३, ८८४८०२२७८८

यहाँहरूलाई उपलब्ध भइरहेको शिक्षक मासिकको सहज भुक्तानीको लागि राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, पुल्चोक शाखा अन्तर्गत हिमाल एसोसिएसनको नाममा रहेको चलती खाता नं ११४०००१५४५०१ मा रकम जम्मा गरिदिनुहुन अनुरोध छ । रकम जम्मा गरेको रसिद सुरक्षित राख्नुहोला । रकम प्राप्त भएपछि तपाईंको नाममा आम्दानी जनाइनेछ ।

अन्ताक्षरी-१२

नाम: _____

ठेगाना: _____

- १) घुम्नेफिर्ने काम (४)
- २) एक जातको सेतो मिहिन कपडा (४)
- ३) भाँडाको मुखसम्म भरिएको, भरिपूर्ण (४)
- ४) धमाधम बढ्ने काम (४)
- ५) लर्खरिने वा लड्न खोज्ने गरी, ढलपल (४)
- ६) हात-गोडा पसारेर सुतेको, लमतन्न (४)
- ७) घोटेर निकाल्दा रातो रंगको चन्दन आउने एक वृक्षविशेष (५)
- ८) भर्खरैकी तरुनी, युवती (५)
- ९) उदेक लाग्ने स्थिति/आश्चर्य, जिल्लाराम (४)
- १०) इच्छाका विरुद्ध कसैलाई केही गर्न बाध्य तुल्याउने क्रिया-प्रतिक्रिया (४)
- ११) अर्काको अधीनमा रहेको/स्वतन्त्र नभएको (४)
- १२) नुन हालेर बनाइएको, नुनिलो स्वाद भएको (४)
- १३) निकट/समीप (३)
- १४) कलापूर्ण काम गर्ने वा कलात्मक सीप देखाउने व्यक्ति (४)
- १५) के कसो गर्ने भन्ने निर्णय लिन नसकी रल्लिएर भलभुलैयामा पर्ने स्थिति (४)

शब्दखेल-१० को सही उत्तर

ठाडो: १) डुकु २) दम ४) डोको ५) खोला ७) सुराग ८) अक्ष १०) पिरलो ११) अम्बा १२) तय १३) जनक १४) दमक १६) मदन १७) कसर १९) पागल २०) पद २१) घन २२) घोरल २४) मग्न २५) लाभ २६) चक २७) जन्तु २८) पट्टो

तेर्सो: २) दण्ड ३) पाडो ६) कुसुम ९) कोपिला ११) अक्षत १३) जगदम्बा १५) यमलोक १८) कपाकप २१) घनघोर २३) दमन २५) लालच २७) जलप २९) कच्चा ३०) तन्तु

अन्ताक्षरी-१० को सही उत्तर

१) अकल्पित २) तहसनहस ३) सकसक ४) करेसाबारी ५) रीतिथिति ६) तिरस्कार ७) रक्तसंचार ८) रहनसहन ९) नजराना १०) नाबालक ११) कर्कलो १२) लोककथा १३) थालनी १४) नीलो १५) लोखर्के

पुरस्कार विजेताहरू

शब्दखेल-१० को सही समाधान पठाउने १२ सहभागीमध्ये गोलाप्रथाद्वारा छानिएका पुरस्कार विजेता: *दिविसा धिमिरे* मोर्डन बोर्डिङ्ग स्कूल, भक्तपुर ।

अन्ताक्षरी-१० को सही समाधान पठाउने २ सहभागीमध्ये गोलाप्रथाद्वारा छानिएका पुरस्कार विजेता: *रचना लामा* गोरखा-३, गोरखा ।

सुडोकु-१० को सही समाधान पठाउने ५ सहभागीमध्ये गोलाप्रथाद्वारा छानिएका पुरस्कार विजेता: *ओमबहादुर भण्डारी*, शुभकामना पुस्तक पसल, बघौडा-३, चितवन ।

सामान्यज्ञान-१० को सही समाधान प्राप्त हुनसकेन ।

विजेताहरूलाई बधाई !

मकालु यातायात बस सेवा

हेड अफिस कलंकी काठमाडौं, फोन: ४२७७५५२/४२८९२७२

काठमाडौंबाट	वीरगञ्ज	विहान ८, १०:१५	काठमाडौंतर्फ	कलैया	विहान ८ बजे
काकडभिट्टा	विहान ५ बजे	११, ११:४५ बजे	काकडभिट्टा	विहान ५ बजे	विहान ११ बजे
भद्रपुर	विहान ५:१५ बजे	बेलुकी ८:१५ बजे	भद्रपुर	विहान ४:५० बजे	वीरगञ्ज
मधुमल्ल	विहान ५:१५ बजे	विहान ८:१५ बजे	मधुमल्ल	विहान ४:५० बजे	विहान ८, ९, ११:३०
धरान	विहान ५:५० बजे	दिउँसो १२:१५ बजे	धरान	विहान ४:२० बजे	बेलुकी ८:३० बजे
विराटनगर	विहान ५:२०, ६:४५	दिउँसो १२:१५ बजे	विराटनगर	विहान ४:३० बजे	विहान ५:३० बजे
राजविराज	विहान ६ बजे	दिउँसो १२:१५ बजे	इटहरी	विहान ५, ५:२०	विहान ५:३५ बजे
सिरहा/माडर	विहान ६:४५ बजे	दिउँसो १:४५ बजे	राजविराज	६:३०, ७ बजे	विहान ६:३० बजे
मलंगवा	विहान १०:३५ बजे	दिउँसो १:४५ बजे	सिरहा/माडर	विहान ५:३० बजे	विहान ६:३० बजे
जनकपुर	विहान ७:१५ बजे	दिउँसो २:१० बजे	लहान	६:१५, ७	विहान ७:१५ बजे
कलैया	विहान १०:१५ बजे	दिउँसो २:३० बजे	मलंगवा	७:१५, ९ बजे	विहान ६:१५, ६:४५
		गौतानगर-जगतपुर		विहान ५:१५ बजे	७, ७:४०, ८, ८:१५
		दिउँसो ३ बजे			८:४५, दिउँसो ३ बजे

टिकट पाइने स्थान: कलंकी: ४२७७५५२/४२८९१७२ सुन्धारा: ४२५३१४२ गौशाला: ४४८०७९३ लगनखेल: ५५३४३५९ धरान: ०२५-२०३७२ विराटनगर ०२१-३०७२७ राजविराज: ०३१-२००९१ लहान: ०३३-६०३६६ सिरहा: ०३३-२०१३१, मलंगवा: ०४६-२००४२ वीरगञ्ज: ०५१-२१५२६, हेटौडा: ०४७-२०५३५ ।

यात्रुहरूको सुविधाका लागि गौशाला र सुन्धाराबाट निशुल्क तीनीबस सेवा उपलब्ध

GOLDEN OPPORTUNITY

STUDY IN INDIA

STUDY ABROAD

USA, UK, AUSTRALIA, CANADA,
SINGAPORE, CYPRUS, INDIA, &
Other

- Accurate, reliable & unbiased information
- Innumerable options
- Affordable fee structure
- Scholarship scheme

COMPUTER COURSES

Software, Hardware, Networking,
Programming, Accounting Package
(Basic - Advance Classes)

PROFESSIONAL ENGLISH COURSES

English language classes
Public Speaking, Front Desk Speaking
Business English, Report Writing
Academic Writing, Professional Writing

TEST PREPARATION

TOEFL, IELTS, GRE, GMAT, SAT-I/II

ENTRANCE PREPARATION & BRIDGE COURSE

1000+ Colleges, 100+ courses,
50+ Destinations Under 1 Roof

ADMISSION OPEN

UG & PG COURSE IN

MEDICAL/PARA-MEDICAL
ENGINEERING

NURSING

MANAGEMENT

PHYSIOTHERAPY

PHARMACY

OPTOMETRY

SCIENCE

ARTS

& COURSES OF YOUR CHOICE

SHATAKSHEE
EDUCATIONAL FOUNDATION

Kamalpokhari Chowk (Opp. Jain Bhawan)

Phone : 4441872, 9841734987

E-mail : shatakshee.edu.np@gmail.com

Website : www.shatakshee.edu.np

तपाईं जहाँ हुनुहुन्छ त्यहीं
तपाईं जहाँ पुग्नुहुन्छ त्यहीं
अर्थात्

देशभरि

उज्यालो 90 नेटवर्क

- Broadcast System
- Partner Radio Stations
- National Coverage

विहानदेखि रातीसम्म

• ६ बजे कार्याक्रम • ९, १२, ३, ६ र १०:४५ बजे नेपाल खबर • ८ बजे नेपाल दर्पण

सीधा कुरा, प्रष्ट विचार

Communication Corner Pvt. Ltd.

Kupondole, Lalitpur, Tel: 5546277

Fax: 977-1-5549357, E-mail: info@unn.com.np, URL : www.unn.com.np

तपाईं ढुकले
व्यवसाय गर्नुहोस्

देशभरिका ७० वटा एफएम
स्टेशनहरूबाट एकसाथ प्रवर्द्धन गर्न
हामी साथमा छौं ।

थप जानकारीका लागि

विज्ञापन शाखा

०१ ५५५१७१६ Ex.२०४

०१ २११३२३४ सीधा

Broadcast Office

Sanepa, Lalitpur, Tel: 5551716

सुडोकु-१२

४	८							९
				५	६	१		
			९		४			
	४					७	१	५
		३				२		
८	७	२						३
			६		८			
		४	२	९				
१							६	३

नाम: _____

ठेगाना: _____

सुडोकु-१० को समाधान

८	४	९	६	१	२	७	३	५
२	३	१	७	५	९	६	८	४
५	६	७	४	८	३	१	९	२
३	९	५	१	६	७	२	४	८
७	१	८	२	४	५	९	६	३
४	२	६	९	३	८	५	७	१
६	५	२	३	७	४	८	१	९
९	७	३	८	२	१	४	५	६
१	८	४	५	९	६	३	२	७

सामान्यज्ञान-१२

- 'Educatun' कुन भाषाको शब्द हो र यसले के अर्थ बुझाउँछ ?
- चराहरू किन गीत गाउँछन् ?
- आजभोलि विद्युत् बचत गर्न सीएफएल (CFL) बल्ब प्रयोग गरौं भन्ने प्रचार खुब सुनिन्छ । CFL को पूर्ण रूप के हो ?
- शब्दमा सबैभन्दा धनी भाषा अङ्ग्रेजीलाई मानिन्छ । तपाईं अनुमान गर्नुस् यो भाषामा कति शब्द होलान् ?
- रवीन्द्रनाथ टैगोर, महात्मा गान्धी, दलाई लामा, बीपी कोइराला र मदर टेरेसामध्ये क-कसले नोबल पुरस्कार पाएका थिए ?

सामान्यज्ञान-१० को सही उत्तर

- तिब्बतलाई चीनको नियन्त्रणबाट मुक्त पारी दलाई लामाको शासन-सत्ता पुनःस्थापना गर्ने उद्देश्य बोकेका तिब्बती खम्पा विद्रोहीका कमाण्डर थिए गे-वाङ्दी । करिब ९ हजार खम्पा विद्रोही मुस्ताङ नाकाबाट नेपाल पसेका थिए । २०३१ साल भदौ २४ गते भारततिर भाग्दै गर्दा नेपाली सेनाको आक्रमणमा परी दार्चुलाको लिपुभञ्ज्याङमा ६ जना साथीसहित गे-वाङ्दी मारिएका थिए ।
- ६७ वर्ष (२००८ मा)
- ६ हजार ५ सय
- युरोपमा सन् १५०० पछि आलुको प्रवेश । तर, १८औं शताब्दीसम्म पनि थुप्रै मान्छे कुष्ठरोग हुन्छ भनेर आलु खान डराउँथे । सन् १७०० पछिका ठूला युद्ध र अनिकालले त्यहीँ आलुलाई लोकप्रिय बनायो । नेपालमा चाहि पृथ्वीनारायण शाहको पालासम्म आलु भित्रिएको थिएन । जङ्गबहादुरको शासनकालतिर ताप्लेजुङ-पौयथरतिरबाट आलु भित्रिएको ठानिन्छ ।
- पृथ्वीमा उपलब्ध पानीमध्ये तीन प्रतिशत मात्र ताजा पानी छ ।

जागिर होइन शिक्षा

इन्द्रबहादुर खड्का

जिरी उमावि, जिरी, दोलखा

सुरेश्वर विम्वरे

तपाईं स्कूलमा कस्तो खालको विद्यार्थी हुनुहुन्थ्यो ?

१८ वर्षको उमेरमा, २०२० सालमा छोरी जन्मिएपछि अक्षर चिनेको हुँ। त्यसको दुई वर्षमा कक्षा सात पास गर्ने। अनि कक्षा ८, ९ र १० चाहिँ लगातार पढेर अक्षर चिनेको पाँच वर्षमा एसएलसी पास गर्ने। म आफ्नो कक्षाको जान्ने विद्यार्थी नै थिएँ।

कलेज कसरी पढ्नुभयो नि ?

काठमाडौंमा कलेज अफ एजुकेशनमा चार वर्ष पढेर बीएड उत्तीर्ण गर्ने। त्यसपछि आफैँ पढेको स्कूलमा आएर शिक्षक बनेँ। एमए चाहिँ धेरैपछि २०५३ सालमा गर्ने।

हेडमास्टर भएर स्कूलमा के कस्तो सुधार ल्याउन सफल हुनुभयो ?

स्कूललाई राम्रो बनाउन समर्पित भएर लागिपरियो। गाउँले, अभिभावक, विद्यार्थी र अरू शिक्षकहरू सबैले काठ-ढुङ्गा बोकेर राम्रो भवन बनाइयो। अनि शैक्षिक गुणस्तर उकास्नका लागि पनि सकेजति प्रयत्न गरियो र सफल पनि भइयो। खेलकुदमा पनि धेरै पछिसम्म जिरी स्कूलको नाम चलिरहेको थियो। आफैँले आफ्नो बारेमा प्रशंसा गर्नु त्यति उचित होइन। मेरो कामको बारेमा दोलखाका तिनताकाका अरू मानिसलाई सोध्दा राम्रो हुन्छ।

शिक्षक बनेकोमा वा शिक्षक भएर गरेको कुनै

कामबाट पछुतो भइरहेको छ ?

छैन। एकदम खुशी छु। समाजका लागि राम्रो काम गर्न सकेकोमा गौरवबोध गरिरहेको छु। विगतमा गरेका कामहरू सम्झदा अहिले फुन धेरै आनन्द र सन्तुष्टि मिलिरहेको छ। मैले जे गर्न सक्थेँ, गर्नुपर्थ्यो, त्यो गर्ने, गरिरहेको छु भन्ने लाग्छ।

शिक्षक छाडेर किन सांसद हुनुभयो ?

दुई-चार पल्ट जेल गएको, पार्टीको जिल्ला कमिटीको सदस्य भएको र चुनाव जित्न सजिलो हुने भएकाले होला, २०४८ सालको संसदीय चुनावमा एमालेले दोलखाबाट मलाई उम्मेदवार बनायो। मैले चुनाव जितें। सामाजिक आर्थिक रूपान्तरणका लागि जुन 'स्पिरिट'मा काम हुनुपर्थ्यो, त्यो हुन सकेन। चुनावमा जनतासँग गरिएको वाचा पूरा हुन नसक्ने देखेपछि नैतिक रूपमा सांसद पदमा बस्न ठीक लागेन। अनि मैले पार्टीबाटै राजीनामा दिएँ।

सांसद पद छाडेपछि के गर्नुभयो ?

मैले शुरूदेखि काम गरेको जिरी माविलाई उच्च मावि

बनाउन फेरि लागिपरें। बनाइयो पनि। अहिले स्कूल राम्रै चलिरहेको छ। उच्च माविमा म आफैँ पनि शिक्षक छु। विहान त्यहाँ पढाउने र दिउँसो आफ्नै पहलमा घरछेउमा खोलिएको निजी स्कूललाई समय दिन थालें। २०५८ सालमा माओवादीले बन्द गर्नुअघि त्यो स्कूल पनि राम्रोसित चलेको थियो।

तपाईंको अनुभवमा शिक्षक के रहेछ ?

आदर्श र व्यावहारिक दुवै व्यक्तित्व हो, जसले केटाकेटीलाई भविष्यमा ऊ कस्तो व्यक्ति बन्नेछ भन्ने कुरा निर्धारण गर्छ। शिक्षक समाजको निर्माता हो। भावी समाज कस्तो बनाउने भन्ने कुरा मुख्यतया शिक्षकमै भर पर्छ। त्यसैले जो व्यक्ति शिक्षक बन्छ, उसले अन्तरात्मादेखि नै आफूलाई राम्रो शिक्षक बनाउन र स्तरीय शिक्षाको निमित्त समर्पित गर्नुपर्छ। पैसा या अरू कुराको पछिलाग्न हुँदैन। तर दुर्भाग्यवश धेरै शिक्षकहरूमा यस्तो समर्पणभावको कमी देखिन्छ।

के गरियो भने तपाईंले भने जस्ता शिक्षक बन्नान् ?

धेरै मानिसहरू जागिर खानका लागि यो पेशामा आएका छन्। तर शिक्षक पेशा जागिर होइन। यो त जीवनको मिसन हो भन्ने भावना भएका र दक्ष मानिसलाई मात्र यो पेशामा आउने वातावरण बनाउनु पर्छ। नीतिगत निर्णयका अलावा व्यवहारबाट पनि राज्यले त्यस्तो भावनाको विकास गराउनुपर्छ। आजको युगमा राम्रोसित गुजारा गर्न सक्ने तलब र अतिरिक्त राम्रो गर्नका लागि प्रोत्साहनका विभिन्न योजनाहरू लागू गर्नुपर्छ।

राम्रा शिक्षक किन निराश भएका होलान् ?

आफूले राम्रो गर्दागर्दै पनि सरकार र समाजले सो अनुरूप व्यवहार नगरिदिएकाले उनीहरूमा निराशा आएको हो। तर मेरो विचारमा उनीहरू निराश हुनुपर्ने कारण छैन। किनभने प्रतिकूल परिस्थितिमा पनि शिक्षकको भूमिका राम्ररी निर्वाह गर्दा त्यहीबाट सन्तुष्टि मिल्छ। त्यसैले गर्वबोध गराउँछ। अरूले प्रशंसा गरुन् वा नगरुन् त्यसको पछिलाग्ने होइन, आफूले ठीक गर्ने कि गरिने भनेर सोच्नुपर्छ। ठीक गरेको छु भन्ने कुराले आत्मसन्तुष्टि दिन्छ। मुख्य कुरा त्यही हो। राम्रा शिक्षकहरूले यो कुरालाई गहिरोसित मनन गर्नुपर्छ र आत्मसन्तोष लिनुपर्छ। पद र पैसा कमाउने काम शिक्षकको होइन। यदि कसैलाई यस्तो चाह छ भने उसले शिक्षक छाडेर राजनीति वा व्यापारतिर लागे हुन्छ।

हाम्रा समस्त ग्राहक महानुभाव र शुभचिन्तकहरूमा
बडा दशैं २०६६ को हार्दिक मङ्गलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

दशैंको अवसरमा समस्त ग्राहक महानुभावलाई विशेष योजना

- लकर सुविधाको निमित्त धरीटिमा ५०% छुट
- लकरको वार्षिक शुल्कमा २५% छुट

नेपाल एसबिआई बैंक लि.
NEPAL SBI BANK LTD.

विशुद्ध बैकिङ्ग ... अरु केही होइन

हालका लागी लकर सुविधा निम्न शाखाहरूमा मात्र उपलब्ध छन् तथा यो सुविधा शिप्र नेपाल एस. बि. आई बैंकका अन्य शाखाहरूमा पनि शुरु हुने सूचित गरौंछौं ।

- वसुि रोड - ८००१३०३ • पाटल - ५५३५०६० • महाराजगाँउ - ८६५०२८५ • बौट - ८८६१८५० • मकपुर - ६६१२०८६ • कलका - ८०८८२३१ • जर्ना बालेस्वर - ८१०६६०८
- कैरहवा - ०७१-५२८८०१ • विराटनगर - ०५१-५०२०८८, ५२५३२१, ५२१५८२ • बिर्तामोड - ०२३-५८०२१० • जाराचणगाड - ०५६-५३२१३६ • ठेकालगाँउ - ०८१-५२०३१४ • फेसरा
- ०६१-५३५३०० • रिटौडा - ०५०-५०६११५ • इटहरी - ०२५-५८०१०५

यस उत्सवले तपाईं र तपाईंको आफ्नालाई विशिष्ट खुशी
र आशीर्वादले सरोबर गरुन्
बडा दशैं तथा शुभ दिपावली २०६६ को हार्दिक शुभकामना

केन्द्रीय कार्यालय: तिलगङ्गा, काठमाडौं
फो. नं. ४४४८८८, फ्याक्स: ४४४४११ रिजर्भेशन: ४४४४०९ (अन्टिज साइन)
काठमाडौं एयरपोर्ट: ४४४३९०१
ईमेल: reservations@yellairlines.com

नेपालगन्ज ०८१ २२६४४६ बैरहवा ०७१ २२४२२०
पोखरा ०६१ ४४४८८८ विराटनगर ०२१ २३६६१२ मकपुर ०२३ ४४४२२०

येली एअरलाइन्स
उपलब्ध रकम संचालन अनुमति
www.yellairlines.com

पाण्डेमिक इन्फ्लुएन्जा 'ए' H1N1 रोग रोकथान र नियन्त्रणबारे सन्देश फैलाऔं जीवन रक्षा गरौं

गर्नु हुने कुराहरू

साबुनपानीले हात धुनुहोस्

पलु लागेको मानिसबाट एक मीटर भन्दा परै बस्नुहोस्

सकेसम्म मिडभाइबाट टाढै बस्नुहोस्

गर्नु नहुने कुराहरू

हात मिलाउने वा अंगालो मार्ने नगर्नुहोस्

सार्वजनिक स्थानमा नथुक्नुहोस् र सिंगान नफाल्नुहोस्

डाक्टरको सल्लाह बिना औषधि नखानुहोस्

यदि तपाईं विरामी हुनुहुन्छ भने

खोकदा वा हाच्छिउँ गर्दा नाकमुख छोप्नुहोस्

घरै बस्नुहोस् र अरु मानिसहरूसँग सकेसम्म कम सम्पर्क गर्नुहोस्

प्रशस्त मात्रामा आराम गर्नुहोस्

पोष्टिक खाना खानुहोस् । प्रशस्त मात्रामा मगोलिलो खानेकुरा र पानी पिउने गर्नुहोस्